

Vapaussofuri

1 (333) 2023

Sotiemme muisto - Suojeluskunta- ja lottaperinne

**Vapaussodan Perinneliitto ry
1993–2023**

vapaussoturi

ISSN 0357-3982
Ilmestynyt vuodesta 1959

KUSTANTAJA
Vapaussodan Perinneliitto ry

JULKAISIJAT
Vapaussodan Perinneliitto ry
Vapaussoturien Perinnesäätiö
Suomen Lottaperinneliitto ry
Suojeluskuntajärjestön perinteet ry
– skyddskårstraditioner rf
Vapaussodan Invalidien Muistosäätiö
Akateemisen Karjala-Seuran
Perinneyhdistys ry
Tammikuun 28 päivän Säätiö

LEHDEN POSTIOSOITE
Vapaussoturi-lehti
Koulukatu 16 A
33200 Tampere

LEHDEN KOTISIVUT
www.vapaussoturi.fi

VASTAAVA TOIMITTAJA
päätoimittaja Vesa Määttä
sähköposti:
vmaatta.vapaussoturi@gmail.com

TILAUKSET JA
OSOITTEENMUUTOKSET
puh. 045-6345025
sähköposti:
vape@perinneliitto.fi

TILAUSHINTA
29 € vuosikerta
kestotilauksena

ILMOITUSMARKKINOINTI
Sami Rantanen
puh. 045-634 5025
vape@perinneliitto.fi

ULKOASU JA SIVUNVALMISTUS
Etusivupaja, Loimaa

PAINOPAIKKA
Newprint Oy, Raisio

Vapaussoturi-lehti ei vastaa pyytämättä
lähetetyistä käsikirjoituksista ja valo-
kuvista.

AIKAKAUSMEDIA RY:N JÄSEN

VAPAUSSODAN
PERINNELIITTO RY
Koulukatu 16 A
33200 Tampere
puh. 045-634 5025
sähköposti: vape@perinneliitto.fi
kotisivut: www.perinneliitto.fi
toimisto avoinna ma-ke klo 9-15

LIITTOHALLITUS
puheenjohtaja
rikosylikonstaapeli Tapani Tikkala
varapuheenjohtaja
kauppatieteiden maisteri Nina Schleifer
jäsenet
varatuomari Paavo Enroth
markkinointipäällikkö Esko Hakulinen
eversti Pekka Jouko
edunvalvontapäällikkö Jouni Koskela
rikosylikonstaapeli Tapio Laine
everstiluutnantti Matti Mikkonen

varatuomari Timo Mäki
everstiluutnantti Matti Soini
varatuomari Veli Suvanto
Toiminnanjohtaja
Sami Rantanen
puh. 045-6345025
Kunniapuheenjohtaja,
ekonomi Timo Siukosaari

VAPAUSSOTURIEN
PERINNESÄÄTIÖ
Koulukatu 16 A
33200 Tampere
045-634 5025

HALLITUS
puheenjohtaja
everstiluutnantti Matti Soini
varapuheenjohtaja
varatuomari Timo Mäki
jäsenet
metsäneuvos Pasi Tuominen
pankinjohtaja Jukka Turunen
varatuomari Veli Suvanto

SUOMEN LOTTAPERINNE-
LIITTO RY
Döbelninkatu 2, 00260
Helsinki
sähköposti:
toimisto@
suomenlottaperinneliitto.fi
kotisivut: www.suomenlottaperinneliitto.fi

HALLITUS 2022
Puheenjohtaja
professori emerita Maija Fredrikson
Keski-Suomen Lottaperinneyhdistys ry
majajfre@gmail.com
1. varapuheenjohtaja
rehtori Marjatta Nykänen
Kouvola Seudun Lottaperinneyhdistys ry
jatta.nykanen@gmail.com
2. varapuheenjohtaja
toiminnanjohtaja Aila Alasalmi
Kainuun Lottaperinneyhdistys ry
alasalmai.aila@gmail.com
Muut hallituksen jäsenet
puoluesihteri, pastori Kristiina Kokko
Uudenmaan Lottaperinneyhdistys ry
kristiina.kokko@kokoomus.fi
pääkirjanpitiäjä Pirjo Koskela
Hämeenlinnan Seudun
Lottaperinneyhdistys ry
pirjo.k.koskela@gmail.com
kunnallisneuvos Marja-Leena Laitinen
Lapin Lottaperinneyhdistys ry
marja-leena.laitinen@kemi.fi
suurtalousesimies Annikki
Saastamoinen
Kuopion Lottaperinneyhdistys ry
annikki.saastamoinen@hotmail.com
talousasiantuntija Anna Liisa Suoranta
Vaasan Lottaperinneyhdistys ry
annaliisasuoranta@gmail.com
kotitalousopettaja Vappu Virtanen
Lahden Seudun Lottaperinneyhdistys ry
vavir50@hotmail.com
sairaanhoitaja Anna-Liisa
Väisänen Pieksämäen Seudun
Lottaperinneyhdistys ry
ansa.vaisanen@gmail.com
kunnallisneuvos Helvi Walli
Lottaperinne Pori ry
helvi.walli@gmail.com
Pääsihteri Heli Eräkorpi
toimisto@suomenlottaperinneliitto.fi
heli.erakorpi@suomenlottaperinneliitto.fi
p. 0400 215 614

SUOJELUSKUNTAJÄRJESTÖN
PERINTEET RY
– SKYDDSKÅRSTRADITIONER RF
sähköposti: info@perinne.fi
verkkosivut: perinne.fi

HALLITUS
puheenjohtaja
VTM, DE Markus Anaja
varapuheenjohtaja
agroteologi AMK Arno Hakkarainen
jäsenet
prikaatikenraali Hannu Luotola
varatuomari Timo Merilähti
johtaja, FT Arja Rantanen

VAPAUSSODAN INVALIDIEN
MUISTOSÄÄTIÖ
Mannerheimintie 93 A 98 b
00270 Helsinki
puh. (09) 241 1990
sähköposti: vims@kolumbus.fi
kotisivut: www.vapaussota.fi

HALLITUS
puheenjohtaja
valtiotieteen maisteri Markku Palokangas
varapuheenjohtaja
oikeustieteen kandidaatti Jyrki Kiviharju
jäsenet
everstiluutnantti Simo Järvi
varatuomari Olli Latola
professori Ohto Manninen
dosentti Jussi Niinistö
kenraalimajuri Jukka Pennanen
filosofian maisteri Elias Salminen

Asiamies
Vesa Määttä
Puh. (09) 241 1990

AKATEEMISEN KARJALA-SEURAN
PERINNEYHDISTYS RY
Kevätkatu 20 F
15240 Lahti
sähköposti:
jukka.elomaa@phnet.fi
kotisivut: www.aksperinne.fi

HALLITUS
puheenjohtaja
valtiotieteen maisteri Jukka Elomaa
varapuheenjohtaja
filosofian maisteri Markku Murros
jäsenet
toimitusjohtaja Erkki Harala
professori Tapani Havia
lentokapteeni Pasi Koskenranta
liikkeenharjoittaja Pekka Lehtiö
myyntipäällikkö Olavi Vähäkallio

Puheenjohtaja
Jukka Elomaa
puh. 050 5594011

TAMMIKUUN 28 PÄIVÄN
SÄÄTIÖ
Koulukatu 16 A
33200 Tampere

HALLITUS
puheenjohtaja
toimitusjohtaja Martti Paloheimo
varapuheenjohtaja
professori Ohto Manninen
jäsenet
filosofian tohtori Marko Paavilainen
kenraalimajuri Kalervo Sipi
hallintotieteiden maisteri Timo Tulosmaa

Etukannen kuva on liitetty myös perinneliiton juhlijulkaisun ("Vapaussodan Perinneliitto ry 1993-2023") etukanteen. Juhlijulkaisusta enemmän tässä lehdessä.

Vapaussodan Perinneliitto ry 30 vuotta

Tammisunnuntaina 30.1.1993 Tampereella perustettu Vapaussodan Perinneliitto juhlisti 30-vuotista taivaltaan Tampereella Tammisunnuntaina 29.1.2023.

Perinneliittoa perustettaessa Vapaussoturi-lehti oli ennättänyt vaalia jo 34 vuotta tärkeitä arvoja Vapaussoturien Huoltosäätiön (nyk. Vapaussoturien Perinnesäätiö) tiedonantolehtenä.

Syksyllä 1993 sovittiin yhteistointasopimuksella Vapaussoturien Huoltosäätiön ja Vapaussodan Perinneliiton välisestä työnjaosta. Huoltosäätiön vastuulle jäi huoltotyö ja perinneliitto vastasi puolestaan perinnetyöstä ja Sinisten Ristien myöntämisestä. Liitto sekä säätiö toimivat Vapaussoturi-lehden julkaisijoina. Ajan saatossa myös Vapaussoturi-lehti on mukautunut painopisteen vääjäämättömään siirtymiseen vapaussoturien huoltotyöstä vapaussodan ja itenäistymisvaiheen perinnetyöhön.

Kun Vapaussodan Perinneliiton

syntysanat lausunut jääkärikenraali Väinö Valve välitti tuntemuksiaan vapaussodan tapahtumista, hän halusi painottaa sitä, että hyvin vaikeista haasteista huolimatta maa oli kehittynyt myönteisesti. Myös kuluneen 30 vuoden aikana haasteita on riittänyt ja maailma luonnollisesti on muuttunut. Vuonna 1993 Neuvostoliiton hajoaminen oli tuoreessa muistissa ja suomalaisten keskuudessa sodan uhka miellettiin olemattomaksi. Tällä hetkellä rauha ja vakaus Euroopassa ovat jälleen uhattuna Venäjän aloitettua suursodan Ukrainassa.

Vaikka maailma muuttuu, historialliset tosiseikat ovat ja pysyvät. Näin ollen Vapaussodan Perinneliitossaakin katsotaan myönteisessä mielessä tulevaisuuteen ja toivotaan sen menestyvän toteuttaessaan tarkoitustaan tuomalla esiin vapaussotiemme tapahtumia ja vaalimalla isänmaamme vapauttajien sekä itsenäisyyden puolustajien muistoa. Tähän liittyvät suojeluskunta- ja lottajärjestöjen merkitys sekä sotiemme jälkeen tehty työ vapaan Suomen hyväksi.

Vapaussodan Perinneliiton 30-vuotisjuhla

Vapaussodan Perinneliitto kokosi edustavan joukon perinneaktiiveja 30-vuotisjuhlaan Tammissunnuntaina 29.1.2023. Juhlapäivä alkoi messulla Tampereen Tuomiokirkossa ja jatkui Tampereen Suomalaisella Klubilla, jossa liitto myös perustettiin Tammissunnuntaina 1993.

Kunnioituksena uhrauksille

Tampereen Tuomiokirkossa alkusanat esitti Vapaussodan Tampereen Seudun Perinneyhdistyksen puheenjohtaja Jouni Koskela: – Liitto kunnioittaa tänään Tampereella menneiden sukupolvien työtä ja uhrausta sekä vapaata ja itsenäistä isänmaata.

Saarnan piti tuomiorovasti Olli Hallikainen, joka myös lähetti seppelpartiot: – Kunnioituksena sodassa kaatuneille lähetämme tämän messun lopussa seppelpartiot Kalevankaalle. Luottamuksesta kertoo se, että lähetämme seppeleet niin valkoisten kuin punaisten muistomerkeille.

 Vapaussodan Tampereen Seudun Perinneyhdistyksen puheenjohtaja Jouni Koskela esitti alkusanat Tampereen Tuomiokirkossa. – Kuva Vesa Määttä.

 Tuomiorovasti Olli Hallikainen saarnastuolissa Tampereen Tuomiokirkossa. Hän myös lähetti seppelpartiot. – Kuva Vesa Määttä.

Vapaussodan rintamamiesten järjestötoiminnasta

Tampereen Suomalaisella Klubilla puheenjohtaja Tapani Tikkala kertoi tervehdyssanoissaan Vapaussodan rintamamiesten järjestötoiminnan käynnistymisestä 1920-luvun lopussa: laillisen hallituksen joukoissa 1918 taistelleet perustivat 1929 Vapaussodan Rintamamiesten Liiton. 1940 Rintamamiesliitoksi nimensä muuttanut järjestö jouduttiin lakkauttamaan välirauhan solmimisen jälkeen, ja vapaussoturien huoltotyö oli pysähdyksissä lähes kymmenen vuotta, kunnes 1954 perustettu Vapaussoturien Huoltosäätiö (VHS) otti asian hoitaakseen. Vuosien kuluessa ja vapaussoturien rivien harvetessa säätiön työ muuttui yhä enemmän perinnetyöksi, joka johti Vapaussodan Perinneliiton perustamiseen vapaussodan alkamisen 75-vuotismuistojuhlien yhteydessä Tampereen Suomalaisella Klubilla 30. tammiukuuta 1993.

Julkilausumasta sääntömuutokseen

Tikkala toi esille julkilausuman, joka annettiin Vapaussodan Perinneliiton perustavan kokouksen yhteydessä 30.1.1993. Julkilausumassa liittohallitus veloitettiin selvittämään edellytykset sille, että perinne- ja huoltotyö kattaisivat tulevaisuudessa itsenäisyysliikkeen koko henkisen perinnön, myös rauhan ja sotien aikana jatkuneen toiminnan kansallisen vapauden ja Suomen valtiollisen itsenäisyyden puolustamiseksi. Tikkala kertoi perinneliiton vuoden 2021 liittokokouksen hyväksymästä sääntömuutoksesta, jolloin sääntöihin kirjattiin kaikkien sotien (vapausti-, talvi-, jatko-, ja Lapin sota) sekä suojeluskunta- ja lottajärjestöjen, kotirintaman ja sotien jälkeisen jälleenrakentamisen perinteiden vaaliminen.

Kriisien keskellä

– Vapaussodan Perinneliitto perustettiin 1990-luvun talouslaman aikana, nyt 30 vuoden kuluttua Venäjän hyökkäys Ukrainaan on jatkunut lähes vuoden ajan, totesi Tikkala ja muistutti kohonneiden hintojen sekä ennustetun energiakriisin lisäävän huolta ja epävarmuutta.

Lopuksi Tikkala kertoi sotaveteraanien ja veteraanisukupolvien pe-

🌐 Toiminnanjohtaja Sami Rantanen ja päätoimittaja Vesa Määttä ehtivät yhteiskuvaan ennen Vapaussodan Perinneliiton kunniamarssin, Vapauden marssi, kajahtamista. – Kuva Arja Alkman.

🌐 Vapauden marssin jälkeen Vapaussodan Perinneliiton puheenjohtaja Tapani Tikkala avasi 30-vuotisjuhlan. – Kuva Ann Catrin Tikkala.

🌐 Professori Martti Häikiö pitämässä juhlapuhetta. – Kuva Vesa Määttä.

🌐 Juhlan aikana kuultiin Poikakuoro Pirkankuorin lauluesityksiä Jouni Rissasen johdolla. - Kuva Vesa Määttä.

🌐 Eduskunnan tervehdyksen välitti kansanedustaja Veijo Niemi. Hän painotti eduskunnan nykyisen nelivuotiskauden olevan ehkä sotiemme jälkeisen ajan erikoisin keskeisinä elementteinä vuoden 2020 alussa valloille päässyt pandemia ja vuoden 2022 alussa Venäjän hyökkäys Ukrainaan. - Kuva Vesa Määttä.

🌐 Puolustusvoimien tervehdyksen välitti Pirkanmaan aluetoimiston päällikkö, evl Tommi Marttinen: - Vapaussodan ja sitä seuranneen talvi- ja jatkosodan ansiosta isänmaamme on vapaa, vakaa, itsenäinen ja monessa mittakaavassa maailman parhaita maita, täällä on hyvä asua, opiskella, työskennellä ja elää. - Kuva Vesa Määttä.

🌐 Tampereen kaupungin tervehdyksen välitti kaupunginhallituksen 2. vpj. Kalervo Kummola: - Osoitan syvän kunnioituksen teitä kaikkia kohtaan, jotka vaalitte meidän kallista perintöämme. - Kuva Vesa Määttä.

🌐 Tampereen seurakunnan tervehdyksen välitti tuomiorovasti Olli Hallikainen. Hän toi esille Mika Aaltolan tuoreen teoksen "Mihin menet Suomi?" ja luki siitä mm. seuraavaa: - Trauma jättää merkkejä, mutta ei välttämättä lamautta, arvet tarjoavat kompassia parempien reittien löytämiseksi. Hallikaisen mukaan erityisesti sotiemme aikana koetut traumat ovat muodostuneet vahvuudeksi puolustaa tätä maata. - Kuva Vesa Määttä.

rinnön ja perinteen rakentuvan yhteisesti koetuista Suomen kohtalon vuosien kokemuksista ja uhrauksista: - Esivanhemmilta perimämme vapaa isänmaa ja vahva maanpuolustustahdot ovat voimavara, jotka antavat meille vankan perustan selvittää nykyisistä ja tulevistakin haasteista. Vapaussodan Perinneliiton ja sen jäsenjärjestöjen tekemällä perinnetyöllä on tärkeä rooli maanpuolustustahdon ylläpitämisessä ja kohottamisessa, nyt ja tulevaisuudessa!

Kirkas tavoite

Tampereen Suomalaisella Klubilla

pitämässään juhlapuheessa professori Martti Häikiö välitti akateemikko Eino Jutikkalan sanat Vapaussodan Invalidien Muistosäätiön (VIMS) teoksesta *Suomen Vapaussota 1918 - kartasto ja tutkimusopas*: "Vaikein askel kansakunnan syntymässä astutaan itsenäisyyden julistamisen ja itsenäisyyden välillä. Tätä askelta nimitetään Suomen historiassa vapaussodaksi. Sana kertoo vain osatotuuden siitä mitä tapahtui vuonna 1918, mutta ilmaisee sodan pysyvän lopputuloksen."

Kun Häikiö oli VIMS:n puheenjohtaja (2004–2011), säätiössä tehtiin esivalmisteluja vapaussodan histori-

apuiston aikaansaamiseksi, ja juhlapuheessaan hän ehdotti vapaussodan perinneyhteisöille tavoiteltavaksi historiapuistoa sopivaksi miellettyyn kohteeseen: - Sitä kohti edettäisiin pienin askelin, aluksi Vapaussodan laajan perinneyhteisön, tukijoiden ja sijaintikunnan tai -kaupungin omin voimin. Ehkä jonakin päivänä valtiiovallan tukemana ja ylläpitämänä... Tätä kirkasta tavoitetta kohti on kuitenkin viisasta edetä pienin ja realistisin askelin.

Häikiö myös kertoi monivuotisesta ja monivaiheisesta kamppailusta Kotkaniemen pelastamiseksi ja kunnostamiseksi sekä rakentamiseksi

🌐 Vapaussoturien Perinnesäätiön (ent. Vapaussoturien Huoltosäätiö) tervehdyksen välitti pj. Matti Soini. Hän kertoi Vapaussoturien Huoltosäätiön perustamisesta (säätiörekisteriin 7.7.1954) Tampereen Suomalaisella Klubilla, paikalla oli myös hänen taatansa, vapaussoturi Toivo Edvard Soini. Matti Soini kiitti perinneliittoa ”vapaussoturiperinteen, vapaussotien perinteen ja suojeleuskunta- sekä lottajärjestöjen perinteen levittämiseksi ja ylläpitämiseksi tehdystä työstä”.
- Kuva Vesa Määttä.

🌐 Noin sata perinneaktiivia osallistui 30-vuotisjuhlaan Tampereen Suomalaisella Klubilla. - Kuva Vesa Määttä.

nykyaikaiseksi museoksi. Tuloksena on pieteteillä restauroitu presidentti P.E. Svinhufvudin kotimuseo.

Koiviston merkittävä rooli

Vapaussodan jälkeen kului vain kuusi vuosikymmentä ennen kuin sodan hävinneen puolen eli sosiaalidemokraattisen puolueen riveistä nousi presidentti, sotaveteraani Mauno Koivisto. Häikiö painotti presidentti Koiviston merkittävää roolia ”siinä, että suomalainen parlamentarismi normalisoitui eli kaikki eduskuntaan valitut puolueet voivat tulla, ja käytännössä tulivat, mukaan hallitusvastuuseen yhteisen isänmaan hyväksi. Sen jälkeen eduskuntaa ei ole hajotettu ja enemmistöhallitukset ovat istuneet täyden vaalikauden.”

Puhuminen yhä vaikeaa

Kuten Häikiö toi esille, nykyisin tutkitaan ja korostetaan oikeusvaltiota .....

🌐 Vapaussodan Perinneliiton kunniapuheenjohtaja Timo Siukosaari toi päätössanoissaan esille jääkärikenraali Väinö Valveen, jonka aloitteesta perinneliitto on perustettu. Siukosaari muisteli tapaamistaan Valveen kanssa kohta perinneliiton perustamisen jälkeen kesällä 1993 ja kertoi heidän käymästään keskustelusta perinteen vaalimiseen liittyen. Kuvassa pöydällä muistolaatan vieressä on perinneliiton arvokkain tunnusesine pienoislippu. Ennen päätössanoja Tapani Tikkala oli luovuttanut pienoislipun nro 2 kunniapuheenjohtajalle. Perinneliitolla on lippu nro 1. - Kuva Vesa Määttä.

🌐 Dosentti Mikko Uola ja toiminnanjohtaja (eläk.) Arja Alkman paljastivat Vapaussodan Perinneliiton perustamiskokouksesta kertovan muistolaatan. - Kuvat Vesa Määttä.

itsenäisyyden tukirankana: – Oikeusvaltion näkökulmasta näyttäytyy yhä traagisemmalta vuosien 1917–1918 tapahtumissa se musta aukko, josta puhuminen on vielä tänäänkin vaikeaa. Häikiö myös pohti, miten on mahdollista, että maan suurin puolue, jolla yksinään oli ollut enemmistö eduskunnasta, kaatoi koko eduskunnan, oikeuslaitoksen ja vapaan lehdistön. Häikiön mukaan sodan uhrien sinänsä oikeutettu muistaminen on

peittänyt jättiläiskysymyksen eli sialistisen diktatuurin pystyttämisen väkivalloin.

Häikiö on vakuuttunut ajan vähitellen kypsytävän siihen, että kansakunta ja myös valtio muistavat vapaussotaa, käsittämätöntä vallankumousta ja sen traagista kukistamista näkyvällä, historiallisesti kestäväällä tavalla.

– Tänä päivänä ymmärrämme erityisen hyvin valtiollisen vapauden

ja itsenäisyyden merkityksen. Ja ymmärrämme, että se ei synny eikä säily pelkästään hyvän tahdon varassa, vaan vahvan maanpuolustustahdon ansiosta. Sen ylläpitämiseen ja vahvistamiseen tarvitaan perinnetyötä tekeviä ihmisiä ja heidän yhteenliittymäänsä, niiden joukossa tärkeänä Vapaussodan perinneliitto, korosti Häikiö.

VESA MÄÄTTÄ

Juhlajulkaisu Vapaussodan Perinneliitosta

Ajatus perinneliiton 30-vuotisjuhlajulkaisusta heräsi liittohallituksen vuonna 2019 perustamassa tulevaisuustyöryhmässä, joka valmisteli tulevaa puheenjohtaja- ja toiminnanjohtajavaihtoa.

Varsin varhaisessa vaiheessa kävi selväksi, ettei liitolla ollut mahdollisuutta teettää asiantuntijan kirjoittamaa ja tutkimukseen perustuvaa historiaa. Liittohallitus hyväksyi tulevaisuustyöryhmän esittämän toteutustavan kertoa liiton 30-vuotisesta toiminnasta vuosien 1993–2022 Vapaussoturi-lehdistä poimitujen artikkeleiden ja niistä muodostuvien aihekokonaisuuksien välityksellä.

Kirjaa toteuttamaan valittiin työryhmä, jonka puheenjohtajaksi valittiin Tapani Tikkala sekä jäseniksi perinneliiton edellinen puheenjohtaja Kalervo Sipi, Vapaussoturi-lehden päätoimittaja Vesa Määttä, perinneliiton edellinen toiminnanjohtaja Arja Alkman ja nykyinen toiminnanjohtaja Sami Rantanen sekä Vapaussoturien Perinnesäätiön (vuoteen 2022 Vapaussoturien Huoltosäätiö) puheenjohtaja Timo Tulosmaa.

Kirjaan päätyneitä tekstejä ovat kirjoittaneet päätoimittajien lisäksi yli 20 henkilöä. Kansikuviksi valikoituivat aiheet, jotka tukevat tekstejä ja edustavat maamme eturivin maalaus-, veisto- ja mitalitaiteilijoita. Vuodesta 1959 ilmestyneen Vapaussoturi-lehden lisäksi kirjassa on näyte perinneliiton ruotsinkielisten yhdistysten julkaisemasta, vuodesta 1963 ilmestyneestä Veteranen av år 1918-lehdestä. Näiden kahden julkaisun lisäksi Vapaussotiemme Helsingin seudun perinneyhdistys ja Vapaussodan Satakunnan Perinneyhdistys ovat julkaisseet omaa jäsenlehteä.

30-vuotisjuhlajulkaisun rakenne ja kirjan rajallinen sivumäärä eivät valitettavasti mahdollistaneet jäsenyhdistysten oman toiminnan esittelyä.

📖 Tapani Tikkala on luovuttanut 30-vuotisjuhlajulkaisut perinneliiton edelliselle puheenjohtajalle Kalervo Sipille (toinen oik.), perinneliiton kunniapuheenjohtajalle Timo Siukosaarelle, Vapaussoturi-lehden päätoimittajalle Mikko Uolalle, perinneliiton entiselle toiminnanjohtajalle Arja Alkmanille, Vapaussoturien Perinnesäätiön entiselle puheenjohtajalle Timo Tulosmaalle, perinneliiton toiminnanjohtajalle Sami Rantaselle ja Vapaussoturi-lehden päätoimittajalle Vesa Määttäälle. – Kuva Paavo Mikkonen.

PIRKANMAAN SÄÄTIÖ

osallistui Vapaussodan Perinneliiton juhlajulkaisun tukemiseen. Inhimillisistä syistä johtuen säätiön nimi jäi pois julkaisusta, pahoittelut!

SOININ TILA, MOUHIJÄRVI,

osallistui Vapaussodan Perinneliiton juhlajulkaisun tukemiseen. Inhimillisistä syistä johtuen Soinin tilaa ei mainita julkaisussa, pahoittelut!

SATAKUNTA

SATAKUNNAN OSUUSKAUPPA osallistui Vapaussodan Perinneliiton juhlajulkaisun tukemiseen. Inhimillisistä syistä johtuen Satakunnan Osuuskauppaa ei mainita julkaisussa, pahoittelut!

Tammisunnuntain maakunnallinen muistojuhla Kauhavalla

Tammisunnuntain muistojuhlan vietto kuuluu itsenäisen Suomen arvokkaisiin perinnetapahtumiin. Sen arvo vain nousee seuratessamme nykyajan tapahtumia lähialueillamme. Muistojuhlan puheissa Kauhavalla nousi pintaan rinnastus aikakausien välillä. Vahva maanpuolustustahto luotiin jo tammisunnuntaina 105 vuotta sitten. Se pysyy Nato-puolustusliittoon liittymisen jälkeenkin.

Ennen koulukeskuksessa vietävää varsinaista tammisunnuntain muistojuhlaa juhlaväki hiljentyi sanajumalanpalvelukseen Kauhavan kirkkoon. Maakunnassa isänmaan kohdalot ovat aina yhdistyneet vahvasti johdatukseen, joka on ”suuremman käres”. Alkuvirtenä veisattiin ”Siunaa ja varjele meitä, Korkein kädellä”.

Saarnassaan kirkkoherra Jyrki Jor-

makka viittasi ensimmäisen tammisunnuntain tapahtumiin 105 vuotta sitten todeten seuraavaa: – Oltiin jo silloin rohkeita uuden ajan edellä. Ei tiedetty varmuudella, mitä tuleman pitää, mutta tavoitteet olivat selvät, vieras sotaväki maasta pois.

Saarnan jälkeen Vapaussotiemme Lakeuden Perinneyhdistyksen puheenjohtaja Veli Suvanto lähetti alttarin edestä seppelpartiot sankarivainajien muistomerkeille.

Muistojuhlan järjestelyt tehtiin hyvässä yhteistyössä

Muistojuhlaan väki kokoontui Kauhavan koulukeskuksen juhlasaliin. Päävastuullisena juhlasta oli Vapaussotiemme Lakeuden Perinneyhdistys ry, joka oli saanut avukseen edusta-

van joukon. Mukana olivat Kauhavan kaupunki ja seurakunta, sekä alueen reserviläisjärjestöt lukuisine aktiiveineen. Perinneyhdistyksen puheenjohtaja Veli Suvanto kiitti tervehdyspuheessaan mukana toimineita yhteisöjä ja kertoi tapahtuman taustoista.

– Vapaussodasta on kulunut 105 vuotta. Tammisunnuntain maakunnallisia muistojuhlia on järjestetty vuodesta 1993 alkaen, viisi niistä on ollut samalla valtakunnallisia juhlia. Järjestelyt on aina tehty yhteistyössä kunnan, seurakunnan ja alueella toimivien reserviläisyhdistysten kanssa, niin nytkin. Meidät on otettu niin täällä Kauhavalla kuin kaikilla aikaisemminkin järjestämisspaikkakunnilla lämpimästi vastaan. Unohtaa ei saa Puolustusvoimien korvaamatonta tukea. Aivan erityisesti Laivaston

 Veli Suvanto lähetti seppelpartiot sankarimuistomerkeille. Partioiden jäsenet vasemmalta lukien ovat Marko Pänkälä, Annukka Annala, Liisa Salo ja Matias Peltonen.

soittokunta nykypäivinä ja Pohjanmaan Soittokunta menneisyydessä ovat monia kertoja huolehtineet juhlien musiikillisesta osuudesta. Paikallisten yritysten taloudellinen tuki on perinneyhdistykselle elintärkeää juhlan talouden onnistumiseksi. Vapaussotiemme Lakeuden Perinneyhdistys, aikaisemmalta nimeltään Vapauden ja Itsenäisyyden Etelä-Pohjanmaan Perinneyhdistys, sääntöjensä mukaan vaalii isänmaamme vapauttajien 1918 ja vapauden ja itsenäisyyden puolustajien 1939–1945 muistoa ja kunnioitusta. Perinneyhdistyksessä huolehditaan siitä, että suojeluskunta- ja lottajärjestöjen merkitys maamme itsenäisyyden ja vapauden saavuttamisessa sekä säilyttämisessä pysyy elävänä suomalaisten tietoisuudessa.

– Tavoitteiden saavuttamiseksi yhdistys järjestää kirjoituskilpailuja, joista esimerkkinä tänään on vuoden 2021 abiturientti Emilia Lampisen ainekirjoituskilpailun voittanut kirjoitus: ”Vuoden 1918 sodan monta nimeä”.

– Perinteitä noudattaen laskimme tänään noudatetun tavan mukaan kahdelle muistomerkillä havuseppelleen, joiden nauhoissa lukee ”Sankarivainajien muistoa kunnioittaen – Tammisunnuntain juhlaväki”.

Idän uhkaa vastaan pitää varautua

Juhlapuheen pitäjäksi oli saatu nykyinen Kannuksen kaupunginjohtaja Jussi Niinistö. Hänet kansalaiset laajemmin tuntevat erityisesti vapausodan historian ja jääkärivärväyksen tutkijana ja alan julkaisujen kirjoittajana sekä puolustusministerin tehtävistä. Niinistö taustoitti puheessaan vapaussodan ja tammisunnuntain 1918 aikaisia tapahtumia 105 vuotta sitten ja niiden merkitystä myöhemmin aikoina. Itsenäistyminen ei tapahtunut hetkessä, vaan kyseessä oli pitkä prosessi.

– 105 vuotta sitten tammikuussa 1918 Suomi oli muodollisesti itsenäinen. Maa ei kuitenkaan ollut päässyt irti entisestä emämaastaan. Vaikka Neuvosto-Venäjä oli tunnustanut Suomen itsenäisyyden, oli venäläisiä joukkoja edelleen maassa kymmenin tuhansin. Neuvosto-Venäjän johto ei pitänyt kiirettä joukkojen kotiuttamisessa. Suomi oli osa Pietarin puolustusjärjestelmää sodassa Saksa vastaan. Venäläiset myös odotti-

vat, että Suomessa käynnistyisi valankumous ja Suomi liittyisi osaksi sosialististen valtioiden niin sanottuun onnellista perheeseen.

– Suomen senaatti oli kuitenkin päättänyt, että itsenäisyys toteutetaan myös käytännössä. Järjestys oli palautettava ja venäläiset joukot riisuttava aseista. Tehtävä annettiin kenraali Mannerheimille. Ei ollut sattuma, että Mannerheim otti juuri Etelä-Pohjanmaan tukialueekseen. Syitä oli monia. Ensinnäkin Etelä-Pohjanmaalla oli suojeluskuntalaisia tavallista enemmän. Alueelta löytyi myös enemmän aseistusta ja päällystystä kuin muualta maasta.

– Saksasta aselaiva Equityllä syksyllä 1917 palanneiden jääkärien etujoukosta muodostettu ja johtajansa Juho Heiskasen mukaan nimetty koulutusrengas ”Heiskasen staabi”, niin kuin sitä kutsuttiin, oli organisoitu Saksasta tuotujen aseiden jakelun ja ryhtynyt kouluttamaan tulevia vapaustaistelijoita. Jääkärien koulutustoiminnan tuloksena Etelä-Pohjanmaalta oli vuoden 1918 alkaessa jo lähes 3000 peruskoulutuksen saanutta miestä.

– Maantiedekin oli tekijä, joka suosi Pohjanmaata. Alueelta oli hyvät yhteydet ulkomaailmaan niin meritse kuin maitsekin, ja vastustajien oli vaikea tulla alueelle suurilla joukoilla. Ainoa merkittävä hyökkäysura oli Tampereelta Seinäjoen kautta pohjoiseen kulkeva Pohjanmaan rata.

– Epätieteellistä ehkä, mutta väitän silti, että oma merkityksensä oli pohjalaisella kansanluonteella. Sellaisten arvojen kuin itsenäisyystahdon ja vapaudenrakkauden katsotaan olevan olennainen osa pohjalaisuutta. Vapaudenrakkaudesta ja uhrivalmiudesta kertoo historia, nuijasota, isoviha, Suomen sota sekä Etelä-Pohjanmaalta muuhun maahan verraten vahvana elänyt aktivisti-, jääkäri- ja suojeluskuntaliike.

– Mannerheim matkusti Vaasaan 18. tammikuuta 1918 ja aloitti esikuntansa, tulevan vapaussodan päämajan, perustamisen. Mannerheim toivoi, että aikaa järjestelyihin olisi ollut enemmän, mutta tapahtumat vyöryivät edelle. Nimittäin Viipurissa tapahtui 19. tammikuuta aseellinen välikohtaus venäläisten tukemien punakaartilaisien ja suojeluskuntalaisten välillä, minkä seurauksena Karjalassa alkoi väkivallantekeiden sarja. Tapahtumat heijastuivat Etelä-Pohjanmaalle.

Perinneyhdistyksen puheenjohtaja Veli Suvanto esitti tervehdyspuheen ja kiitti järjestelyihin osallistuneita yhteisöjä ja henkilöitä.

Kannuksen kaupunginjohtaja Jussi Niinistö piti juhlapuheen, jossa hän korosti tammisunnuntain merkitystä vielä nykyaikanakin.

Ministeri Antti Kurvinen toi valtiohallon tervehdyksen juhlaan.

– Sotatoimien aloittamista koskevan käskyn Mannerheim antoi 25. tammikuuta, samana päivänä, jolloin senaatti julisti suojeluskunnat hallituksen joukoiksi. Käskyn mukaan suojeluskuntalaisten oli tammikuun 17. ja 28. päivän välisenä yönä yllätettävä ja riisuttava aseista Etelä-Pohjanmaan venäläiset varuskunnat. Loppu on historiaa. Tammisunnuntai oli käännekohta Suomen historiassa, ja on oikein muistaa sitä.

Tammisunnuntaista monien vaiheiden kautta Nato-Suomeen

Juhlapuhuja Jussi Niinistö katsoi, että Tammisunnuntain myötä syntyivät Suomen puolustusvoimat 105 vuotta sitten. Sitä eivät vanhuuden vaivat kuitenkaan rasita. Organisaatio pysyy elinvoimaisena, kun sen eri osat uudistuvat sekä henkilöstön että kaluston osalta.

– Suomen yleiseen asevelvollisuuteen perustuva puolustusratkaisu on yksi uudistumista ylläpitävä voima. Suomella on 900000 koulutetun henkilön reservi, josta muodostuvat 280000 sotilaan vahvuiset sodan ajan joukot. Asevelvollisuuden ansiosta puolustusvoimat saa joka vuosi riveihinsä uuden ikäluokan, joka

ensin varusmiespalvelussa ja sen jälkeen reservissä antaa oman panoksensa Suomen itsenäisyyden säilymisen puolesta.

– Yleinen asevelvollisuus rakentaa kansakokonaisuutta. Se on perusta, jonka varaan maamme puolustus on jo 105 vuoden ajan voitu rakentaa. Venäjän sota Ukrainassa osoittaa, että Suomen puolustusratkaisu on ollut oikea. Haihattelut ammattiarmeijasta ovat loppuneet kuin seinään. Suomen asevelvollisuuteen, vahvaan maanpuolustustahtoon ja alueelliseen puolustusjärjestelmään perustuvaa maanpuolustusratkaisua ihaillaan tätä nykyä Euroopassa ja vähän muuallakin.

– 105 talvisodan ankaraa päivää ovat osa kunniakasta sotahistoriaamme ja tärkeä osa kollektiivista muistiamme, mutta talvisotamaiseen skenaarioon, yksinjäämiseen tulevaisuuden taistoissa, en usko. Jatkossa kannamme vastuun puolustuksestamme yhdessä liittolaistemme kanssa. On tapahtumassa kulttuurin muutos. Suomi ei ulkoista puolustustaan, mutta teemme sen jatkossa osana liittokuntaa ja osallistumme koko Nato-alueen puolustamiseen.

– Tammisunnuntai muistuttaa meitä myös siitä totuudesta, jonka nähtävästi jokainen suomalainen su-

kupolvi joutuu oppimaan kantapään kautta. Venäjään ei kannata luottaa. Venäjää ei kannata myöskään pelätä, vaan idän uhkaa vastaan pitää varustautua, sillä voimaa Venäjällä kunnioitetaan.

Juhlapuheensa lopuksi Jussi Niinistö kohautti yleisöä toivomuksella saada maakuntaan vielä oma varuskunta, jonka Kauhava vuosikymmen sitten menetti. – Niin kuin tiedämme, vanhan Vaasan läänin alueella ei ole enää yhtään varuskuntaa. Toivon, että saamme tulevaisuudessa nähdä erityisesti Kauhavan varuskunnan uudelleensyntymän. On tullut aika korjata vuosikymmen sitten tehdyn puolustusvoimauudistuksen karkeitä virheitä. On tullut aika palauttaa Kauhavan varuskunta. Sen sijainti on paras mahdollinen, kun katsoo miten Venäjä käy sotaa Ukrainassa. Kauhava takaisin!

Puhujan yllättävä vetoisuus sai juhlayleisön taputtamaan ehdotukselle. Taputuksiin yhtyi myös valtiovallan tervehdyksen juhlaan tuonut maatalousministeri Antti Kurvinen, jonka omaa kotiseutua asia suoraan koskettaa.

MATTI LATVALA

Kuvat Matti Latvala.

Vuoden 1918 sodan monta nimeä

Osaan nimetä yhden Suomessa vuonna 1918 sotaan osallistuneen. Hän oli vaarini isä, ja tiedän hänestä kaksi asiaa: hän taisteli punaisten puolella ja työskenteli sodan jälkeisen lapionvarsitehtaalla. Mutta missä sodassa hän taisteli? Vapaus-, luokka-, sisällis-, kansalais- vai veljessodassa? Tai ehkä sittenkin kapinassa tai vallankumouksessa?

Kevään 1918 tapahtumien nimeäminen ei ole yksinkertaista. Nimet kertovat, millaisesta sodasta oli kyse, joten ei ole samantekevää, millä nimellä sotaa kutsutaan.

Neutraaleimmat nimitykset eivät ota kantaa sodan sisältöön vaan tyytyvät kertomaan tapahtumien ajankohdan: Suomen sota 1918, vuoden 1918 sota, vuoden 1918 tapahtumat,

Abiturientti Emilia Lampinen voitti vuonna 2021 Vapaussotiemme Lakeuden Perinneyhdistyksen järjestämän ainekirjoituskilpailun. - Kuva Emilia Lampinen.

kevään 1918 tapahtumat. Näiden nimitysten ongelmana on epätarkkuus ja osin myös pituus. Varsinkin ääneen lausuttaessa esimerkiksi “vuoden 1918 sota” on pitkä ja kankea ilmaisu, joka ikään kuin kiertää sen, mitä on tarkoitus sanoa. Ilmais “tapahtumat” on vielä epätarkempi ja hämärtää sen, mistä kaikista tuon vuoden tapahtumista oikein on kyse.

Vuoden 1918 keväällä Suomessa oli siis noin neljä kuukautta kestänyt aseellinen konflikti. Osapuolina olivat valkoiset ja punaiset, jotka molemmat olivat perustaneet kaarteja ylläpitämään järjestystä tilanteessa, jossa hiljattain itsenäistyneessä Suomessa ei ollut kunnollista armeijaa tai poliisilaitosta. Sodassa olivat vastakkain suomalaiset: it-

senäisten talonpoikien ja porvaristen muodostamat valkoiset ja maaseudun tilattomien ja kaupunkien työväestön muodostamat punaiset. Siksi sodasta puhutaan sisällissotana, joka on yksi nykyään yleisimmin käytetyistä nimistä.

Hyvin samantapainen termi on kansalaissota. Toisinaan sanotaan, että kansalaissodassa on mukana vain saman kansan jäseniä, kun taas sisällissota-termi sisältää mahdollisuuden myös muiden kansojen ja valtioiden osallistumiseen. Koska Suomen tapauksessa myös venäläisiä ja saksalaisia osallistui kevään 1918 tapahtumiin, sisällissota olisi näin ollen parempi käsite. Tämä jaottelu ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Esimerkiksi Tieteen terminpankin mukaan tällaista jaottelua joskus tehdään, mutta rajanveto on käytännössä hankalaa. Niinpä sisällis- ja kansalaissota tarkoittavat käytännössä samaa asiaa. Samantapainen nimitys on myös veljessota, joskin arvelen sitä käytettävän aika harvoin.

Kapina ja vallankumous ovat käsitteitä, joita sodasta käytettiin jo sen aikana, molemmin puolin. Vallankumous oli luonteva nimitys tilanteelle, jossa punakaarti otti vallan eduskunnalta. Valkoiset käyttivät termiä korostaakseen, että punaisten teot olivat laittomia. Käsite kelpasi kuitenkin myös punaisille: heidän mukaansa kyseessä oli oikeutettu vallankumous.

Syyt punaisten vallankumouksen taustalla liittyivät köyhän kansanosan olosuhteisiin ja tyytymättömyyteen. Tilanne ennen vuotta 1918 ei ollut helppo. Ensimmäinen maailmansota esti viljan ostamisen

Euroopasta, eikä omakaan sato ollut järin suuri. Toisaalta kansalaisia vaivasi työttömyys, toisaalta kehnot työolot, kuten matala palkka ja pitkät työpäivät. Torppareiden tilanne oli epävarma, ja maaseudulla oli paljon tilattomia.

Työväestöllä oli kuitenkin ollut aihetta toiveikkuteen. Suomen ensimmäisissä eduskuntavaaleissa vuonna 1907 ihmisillä oli mahdollisuus vaikuttaa varallisuuteen katsoimatta. Suomi ei kuitenkaan vielä tuolloin ollut itsenäinen valtio, ja Venäjän keisarilla oli oikeus hajottaa eduskunta. Tätä oikeutta hän käyttikin ahkerasti. Uudistusten ajaminen ymmärrettävästi hankaloituu, jos vaaleja joudutaan järjestämään usein eikä eduskunta pääse työskentelemään kuin lyhyissä pätkissä. Työväen toiveikkuus heille mieleisten uudistusten tekemisestä alkoi laskea, kun asioiden ajaminen eduskunnan kautta ei näyttänyt johtavan mihinkään.

Tyytymättömyys ja tuskastuminen siihen, etteivät asiat muutu tarpeeksi nopeasti, sai osan työväestä radikaalimman toiminnan kannalle. Bolševikkien vallankumous Venäjällä antoi mallin suomalaiselle työväestölle, ja marraskuun yleislakko antoi uskoa joukkovoiman toimivuudesta. Lopulta punaiset nostivat Helsingin työväentalon torniin punaisen lyhdyn alkaneen vallankumouksen merkiksi.

Tämän taustan vuoksi punaiset käyttivät myös käsitettä luokkasota. Se sopi punaisten ajatukseen siitä, että sodassa oli kyse alempien yhteiskuntaluokkien pyrkimyksestä puolustaa etujaan. Valkoiset eivät pitäneet tästä käsitteestä, sillä heidän

näkökulmastaan sodassa oli kyse laittomasta vallan kaappaamisesta.

Valkoiset käyttivät mieluummin käsitettä vapaussota. Valkoinen puoli eli hallituksen joukot riisui Suomessa vielä olleita venäläisiä sotilaita aseista. Tämä aloitettiin Pohjanmaalla samana päivänä, kun punaiset Helsingissä aloittivat vallankumouksen. Vapaussota-käsite kuvaa siten sekä Suomen vapauttamista venäläisistä sotilaista että punaisten ajamalta kommunismilta. Voittajapuolen käyttämä nimi jäi käyttöön sodan jälkeen. Nykynäkökulmastakin katsottuna vapaussota on sikäli osuva käsite, että se kuvaa sitä, kuinka Suomi säilyi demokraattisena valtiona eikä muuttunut sosialistiseksi.

Sodan nimen päättäminen on hankala kysymys myös siksi, että voidaan ajatella, että Suomessa oli keväällä 1918 käynnissä useampi sota. Hallituksen joukot riisui venäläisiä aseista ja kävivät vapaussotaa kommunismia vastaan; punaiset taistelivat kapinassa tai vallankumouksessa; julmuus ja terrori kertoivat saman kansan sisällä käytävästä sisällissodasta, jossa oma osansa oli myös ulkomaisilla joukoilla.

Oli käytettävä nimitys mikä tahansa, ei nimi sotaa pahenna – tai paranna. Useiden nimien käyttäminen ja niiden vaihtelevuus jopa samassa tekstissä kuvaa mielestäni hyvin sitä, että sodassa oli monia puolia ja sitä voi lähestyä monesta näkökulmasta.

EMILIA LAMPINEN
18B
Kauhavan lukio

Vapaussoturi

Vapaussodan Perinneliitto ja Vapaussoturi-lehti ovat Facebookissa. Käy tutustumassa sivuihin, kommentoimassa, tykkäämässä.

Sotilaspapit Vapaussodassa 1918

Sotilaspapit olivat kuuluneet Ruotsin vallan aikana 1500-luvun puolivälistä lähtien armeijan vahvuuteen. Sama käytäntö jatkui autonomian aikana Suomalaisessa sotaväessä sekä myös Venäjän armeijassa. Suomalaisen sotaväen lakkautus osana sortotoimia 1905 merkitsi myös sotilaspapiston lakkauttamista.

Senaattisai Eduskunnalta 12.1.1918 valtuudet järjestysvallan ja armeijan luomiseen ja tehtävä uskottiin Venäjältä palanneelle kenraaliluutnantti Mannerheimille. Suojeluskunnista tehtiin hallituksen joukkoja 16.1.1918. Vapaussota käytiin 27.1.–16.5.1918, mutta sotatoimet alkoivat kehittyä jo 20.1. ja päättyivät 5.5.

Gustav Mannerheim oli nähnyt sotilaspapiston merkityksen palvellessaan 30 vuotta Venäjällä Henkivar-

☉ Sankarihautajaiset Kuopiossa. – Kuva Sotamuseo.

☉ Vasemmalla Arvi Järventaus. – Kuva Sotamuseo.

tiokaartissa ja ensimmäisessä maailmansodassa ratsuväkijoukkojen komentajana. Tämä lienee taustana sille, että myös Vapaussodassa Senaatin joukoissa, Valkoisessa armeijassa palveli pappeja, ja Mannerheim halusi sotilaspapiston osaksi Valkoisen armeijan organisaatiota.

Sotilaspapeiksi luokiteltavia oli Vapaussodassa alle 50. Heitä on vaikea tarkkaan määritellä. Papit tulivat oma-aloitteisesti kotipitäjäistensä mukana. Toiminta oli alkuun suunnittelematonta ja sisällöltään vaihtelevaa. Papit osallistuivat esimerkiksi taistelutehtäviin, lääkintään, kenttäpappeina ja sielunhoitajina sekä kaatuneiden huollon tukemiseen. Tavallisesti papit toimittivat lähtöjumalanpalveluksen ja olivat joukon mukana sekä lopuksi hoitivat kaatuneita kotiin osana huoltoa.

Mannerheim vaikutti sotilaspapiston organisoimiseen ratkaisevasti kutsumalla Vilppulan kirkkoherran, asessori Hjalmar Svanbergin esipapiksi, kun päämaja siirtyi Vilppulaan 21. maaliskuuta, ja antoi 31.3. hänelle tehtävän organisoida Valkoisen armeijan sotilaspapiston. Svanberg antoi sotilaspapiston ohjesäännön 26.4.1918. Se sisälsi tiiviin kuvauksen sotilaspappien tehtävistä, raportoinnista sekä tunnusmerkistä, joka oli kauluksiin kiinnitetty valkoisesta kankaasta leikattu risti. Maaliskuun loppuun mennessä sotilaspappeja oli alle 25.

Seuraavassa on esimerkin omaisesti neljän papin sotatie. Viitasaa-
ren kappalainen Heikki Halmesmäki sai tammikuussa parin päivän sotilaskoulutuksen Vöyrissä ja osallistui venäläisten aseista riisumiseen Kristiinankaupungissa. Hänet komennettiin helmikuussa Jyväskylän pataljoonan joukkueenjohtajaksi. Halmesmäki saarnasi ainakin 10.3.

Lapualla, sekä 14.3. hautajaisissa.

Rääkkylän apupappi Robert Immonen sai määräyksen Karjalan AK:n ylipäälliköltä jääkärikapteeni Aarne Sihvolta Armeijakunnan pastoriksi 22.2. Hän toimi Antreassa jakaen papin tehtäviä siviilipapeille. Huhtikuussa hän sai nimityksen JR5:n papiksi.

Kittilän apupappi Tuomo Itkonen liittyi Mikkelin suojeluskuntaan ja toimi ryhmänjohtajana Mäntyharjun sekä Mouhun taisteluissa. 3. maaliskuuta jälkeen hän kävi Vöyrin upseerikurssin ja nimitettiin kenttäpapiksi huhtikuun lopussa.

Sodankylän kirkkoherra Arvi Järventausta tuli kenttäpapiksi sielunhoitotehtäviin sekä luomaan taistelutahtoa. Hän kirjoitti ahkerasti lehtiin ja tuli tunnetuksi sotilaspappina. Hänet nimitettiin huhtikuussa sotarovastin alaiseksi Länsiarmeijan esikuntapapiksi.

Edellisestä kuvauksesta käy ilmi, että sotilaspapit toimivat tilanteen mukaan vaihtelevissa tehtävissä huhtikuun lopussa tapahtuneeseen sotilaspapiston organisaation rakentamiseen saakka, jolloin heidät sijoitettiin rykmentteihin ja armeijan esikuntiin virallisesti, vain pari päivää ennen sodan päättymistä. Mannerheim nimesi esikunta- ja rykmentin papit Päiväkäskyllään 8.5.1918, kun taistelut olivat jo loppuneet.

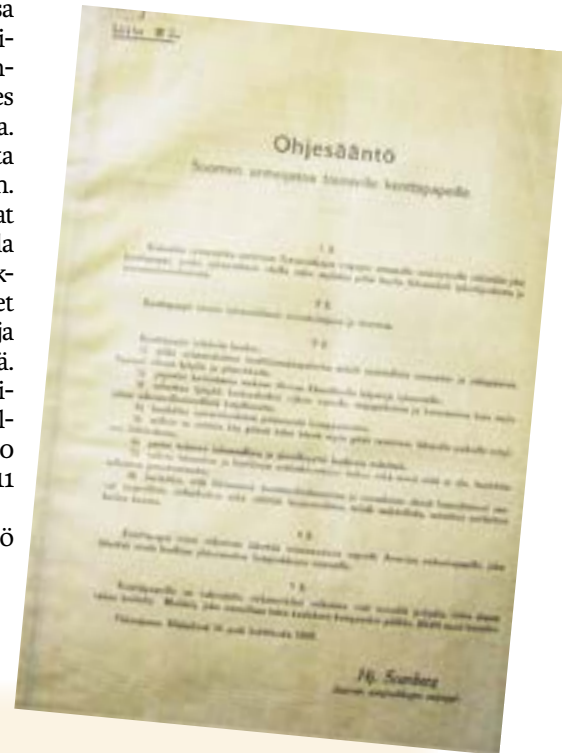
Edellinen kuvaus koskee Valkoisen armeijan sotilaspappeja. Punaisten puolellakin on ilmeisesti toiminut joitakin pappeja. Ennen uskonnonvapauslakia 1923 kaikki suomalaiset kuuluivat kirkkoon. Punaisten puolellakin oli heitä, lähinnä maltillisia sosiaalidemokraatteja, jotka tarvitsivat pappien rohkaisua ja sielunhoitoa. Toisaalta kommunistiset bolshevikit edustivat jyrkkää uskontokielteisyyttä, eivätkä halunneet pappeja Punaiseen armeijaan. Vankileireillä vieraili pappeja antamassa sielunhoitoa ja osa kaatuneista siunattiin.

Valkoiset kaatuneet tuotiin mahdollisuuksien mukaan taistelualueilta palaavien joukkojen mukana kotipitäjiinsä ja haudattiin sankarihautajaisissa sotilasarvosta riippumatta yhtenäisin menoin valkoisissa arkuissa. Vapaussodan valkoisten kaatuneiden hautaaminen oli sittemmin esikuvana, kun syksyllä 1939 spontaanisti luotiin malli kaatuneiden evakuoinnista kotipitäjiin. Alun perin Päämaja oli talvisodan alettua antanut käskyn evakuointikaluston puuttuessa haudata kaatu-

neet sotatoimialueelle. Jääkärimajuri Hannes Anttila suojeluskuntien esipappina oli esittänyt elo-syyskuussa 1939 kaatuneiden evakuoimista kotipitäjiin. Tätä ajatusta noudatti sittemmin II AK:n esikuntapappi Johannes Sillanpää 6.12. antamallaan ohjeella. Omaisten lukuisista vetoimuksista Päämaja suostui tähän järjestelyyn. Ammustydennyksestä palaavat ajoneuvot kykenivät paluumatkalla tuomaan kaatuneita rintaman taakse. Kaatuneiden evakuointikeskukset perustettiin 24. tammikuuta 1940 ja sotilaspapit tulivat johtamaan niitä. Samalla sotilaspappien määrä Talvisodassa kasvoi alun perin suunnitellusta 99 papista (19 vakinaista ja 80 reservin pappia) 316 luterilaiseen ja 11 ortodoksipappiin.

PEKKA SÄRKIÖ

 Kuva Sota-arkisto.

Sotilaspapiston ohjesääntö 26 p:nä huhtikuuta 1918

1 § Kuhunkin rykmenttiin asetetaan Sotajoukkojen esipapin antamalla määräyksellä vähintään yksi kenttäpappi, jonka rykmenttinsä ohella tulee myöskin pitää huolta lähimmästä tykistöjoukosta ja kuormastomiesthistä.

2 § Kenttäpappi seuraa rykmenttiänsä sielunhoitajana ja toverina.

3 § Kenttäpapin tehtäviin kuuluu:

1. pitää asianmukainen kenttäjumalanpalvelus, mikäli mahdollista sunnuntai- ja juhlapäivinä. Saarnat olkoot lyhyitä ja ytimekkäitä;
2. järjestää harkintansa mukaan Herran ehtoollisella käyntejä rykmentille;
3. toimittaa lyhyitä hartaushetkiä viikon varrella majapaikoissa ja karsarmeissa kuin myös jakaa uskonnollisveellistä kirjallisuutta;
4. huolehtia aamurukouksien pitämisestä komppanioissa;
5. milloin se suinkin käy pänsä tulee hänen myös pitää taisteluun lähteville joukoille erityinen lähtörukous;
6. panna toimeen isänmaallisia ja siveellisyyttä koskevia esitelmiä;
7. valvoa lukusalien ja kiertävien sotilaskirjastojen hoitoa sekä missä niitä ei ole, huolehtia sellaisten perustamisesta;
8. huolehtia, että lähimmissä kenttäambulansseissa ja sairaaloissa olevat haavoittuneet saavat tarpeellista sielunhoitoa sekä välittää kirjeenvaihtoa, mikäli mahdollista, sairaitten sotilaitten kanssa.

4 § Kenttäpapin tulee viikottain lähettää toiminnastaan raportti Armeijan esikuntapapille, joka lähettää niistä laaditun yhteenvedon Sotajoukkojen esipapille.

5 § Kenttäpapille on vahvistettu virkamerkiksi valkoinen risti sinisellä pohjalla, ristin alaosa vähän levitetty. Merkkiä, joka ommellaan takin kauluksen kumpaankin päähän, älkööt muut kantako.

🌐 Lockstedtin jäkärimuistomerkki kunnialehdossa. – Kuva Risto Lauhanen.

🌐 Huittisten sankarivainajien muistomerkki – Kuva Risto Lauhanen.

🌐 Jääkäripatsas Vaasan Hovioikeuden vieressä. – Kuva Risto Lauhanen.

Huittislainen Lauri Leppänen

– kuvanveistäjäprofessori ja jääkärikapteeni

Tänä vuonna tulee kuluneeksi 105 vuotta Suomen jääkärien pääjoukon kotiinpaluusta Vaasaan. Joukon mukana Suomeen palasi 25.2.1918 myös Lauri Leppänen, joka yleni jääkärikapteeniksi. Lauri Leppäsen elämä vuorotteli sotilaan ja taitelijan välimaastossa. Leppäsen elämässä taide vei lopulta voiton. Leppänen tunnetaan jääkäripatsaiden lisäksi mm. monen suomalaisen sankarihautausmaan muistomerkistä.

Lauri Aukusti Leppänen (6.1.1895–8.12.1977) syntyi Huittisissa malliveistäjä Kustaa ja Selma Leppäsen (os. West) perheeseen. Jääkärikapteeni Lauri Leppänen oli jääkärimajuri Arvo Leppäsen pikkuveli. Lauri Leppänen mm. jäi kaksi kertaa leskeksi. Tarkat perhe- ja jääkäritiedot ovat Suomen jääkärien elämäkerrastossa.

Lauri Leppänen meni 12.1.1916 sotilasoppiin Saksaan Lager Lockstedtiin ensimmäiseen komppaniaan. Lager Lockstedt (nykyinen Ho-

henlockstedtin kunta) sijaitsee noin 70 kilometrin päässä Hampurista luoteeseen. Leppänen osallistui nykyisen Latvian alueella Misse-joen, Riianlahden ja Aa-joen taisteluihin, kun Saksa taisteli Venäjää vastaan ensimmäisessä maailmansodassa. Leppäsestä tuli varaväpeli 11.2.1918.

Leppäsen veljekset palasivat 950 jääkärin pääjoukossa Vaasaan 25.2.1918. Vapaussodan ylipäällikön, kenraali Mannerheimin vastaanottaman Vaasan paraatin (26.2.1918) jälkeen Lauri Leppänen toimi Suomen vapaussodassa joukkueenjohtajana 4. Jääkäriyrykmentissä. Hän osallistui Raudun taisteluun ja partiotoimintaan Venäjän rajaseudulla. Sodan jälkeen Leppänen oli mm. joukkueenjohtaja ja komppanian vääpeli.

Työura vuorotteli taiteilijana ja puolustuslaitoksessa

Puolustuslaitoksesta Lauri Leppänen

erosi 1919 siirtyen Taideteollisuus-koulun kuvanveisto-osaston opettajaksi. Samana vuonna hän kuitenkin palasi puolustuslaitokseen joukkueenjohtajaksi. Leppänen kävi Kadettikoulun 1920. Vuonna 1921 hän toimi Kerimäen ja Mikkelin suojelukuntien paikallispäällikön tehtävissä. Vuosina 1925–1927 Leppänen oli Ähtärin suojelukunnan esikunnassa.

Lauri Leppänen harjoitti taideopintoja ja teki alan matkoja mm. Ruotsiin, Itävaltaan, Italiaan ja Saksaan. Ansoitunutta taitelijaa tarvittiin taas Topografikunnassa, joka hoitaa mm. kartta- ja maanmittausasioita. Talvisodassa Leppänen oli topografia-alan toimistotehtävissä. Jatkosodassa hän toimi mm. Topografiapataljoonassa ja Sotamuseossa. Hän sai ansioistaan mm. 4. luokan Vapaudenristit sekä 1918 että 1940. Lisäksi hänelle myönnettiin Pro Finlandia-mitali monen arvostetun taitelijan tavoin.

Lockstedtin jäkärimuistomerkki

ki on tärkeä Leppäsen teos. Siinä on kuvattuna ryhdikäs jääkäri. Muistomerkki paljastettiin 31.5.1939. Suomalaiset jääkäriperinteen vaalijat ja jääkäreiden jälkipolvet käyvät vähintään kerran vuodessa Lauri Leppäsen suunnittelemana muistomerkillä laskemassa seppeleitä. Tätä suomalaisten päivää eli Finnentagia vietetään yleensä 25. helmikuuta, koska jääkärikoulutus Saksassa alkoi 25.2.1915.

Leppänen toimi Suomen Kuvanveistäjäliiton puheenjohtajana 1950–1954 ollen liiton kunniajajsenä 1955. Hänestä tuli Suomen Taideakatemian jäsen. Leppänen veisti mm. Tampereelle Minna Canthin patsaan ja Helsingin Esplanadin puistoon Eino Leinon patsaan. Muun muassa Ruoveden, Sämätin, Kurikan, Iitin, Huittisten päänhaudausmaahan ja Huittisten Huhtamon kyläkirkon hautausmaahan sankarimuistomerkit ovat Leppäsen 1950-luvun taitteessa veistämiä. Huittisten muistomerkissä on suojeleva enkeli. Leppänen oli humaani ja veisti myös punasävyisen, huittislaisten vakaumuksensa puolesta 1918 kaatuneiden muistomerkkin Huittisten hautausmaalle.

Jääkärieversti Matti Laurila Seinäjoen Mannerheim-patsaan taustalla

Lauri Leppäsen veistämä Vaasan jää-

Marsalkka Mannerheimin ratsastajapatsas Huittisten museon kokoelmissa. Aimo Tukiainen voitti ratsastajapatsas (4.6.1960)-kilpailun. - Kuva Satu Rantala/Huittisten museon kokoelmat.

käripatsas paljastettiin 1958. Sama malli on Arabian valmistamassa kipsisessä ja vihreässä jääkäripatsaassa. Koska jääkärioveljet ja suoje-luskuntalaiset pitivät yhtä, monet toivoivat Leppäsen teoksia kotipitäjiinsä. Varsinkin Etelä-Pohjanmaalla on Leppäsen teoksia. Lapuan jääkärimuistomerkki on Leppäsen veistämä aivan tuomiokirkon vieressä.

Jääkärieversti Matti Laurila oli keskeisesti Seinäjoen Mannerheim-patsaan toteutuksen taustalla. Leppäsen veistämä näköispatsas paljastettiin 4.6.1955. Mannerheim on patsaassa miekan kera eikä marsalkan sauvan kanssa. Kyseessä on maailman ensimmäinen Mannerheimin näköispatsas, jolle vuosittain lasketaan seppeleitä 4. kesäkuuta eli Mannerheimin syntymäpäivänä ja Puolustusvoimain Lippujuhlan päivänä. Toisaalla maailman ensimmäinen Mannerheim-patsas (ei-näköispatsas eikä Leppäsen veistämä) on Sveitsissä paikassa nimeltä Montreux. Tuo patsas paljastettiin samana vuonna 1955 hieman aiemmin kuin Seinäjoen patsas.

Yhteiskuntavaikuttaja Lauri Leppänen

Jääkäri-liike perustettiin Suomen itsenäistymisen tueksi syksyllä 1914. Sotilaskoulutukseen Saksaan lähti liki 2000 nuorta miestä eri yhteis-

Suomen marsalkka Mannerheimin patsas Seinäjoella. - Kuva Risto Lauhanen.

kuntaluokista. Jääkäreillä oli tärkeä rooli Suomen vapaussodassa itsenäistyneen valtion armeijassa. Lauri Leppänen oli jääkäri ja vapaussoturi. Jääkäreillä oli keskeinen asema maanpuolustuksen kehittämisessä ja viime sodissamme ylimmissä johdotehtävissä. Sotien jälkeen jääkäreitä oli mm. yritys-elämän palveluksessa. Leppäsen Arvon ura jatkui Suomalainen Puu Oy:ssä ja Laurin kuvanveistäjänä.

Jääkärikapteeni Lauri Leppäsen teokset ovat tärkeä muisto Suomen jääkäreistä myös tuleville polville. Leppäsen teokset ovat osa suomalaista jääkärihistoriaa ja taidehistoriaa. Teoksiin luetaan myös Jatkosodan muistomitali. Lauri Leppäsen muistelmia on voinut kuunnella Ylen Elävässä arkistossa. Leppäsen laajoihin ja ansiokkaiisiin kokoelmiin voi tutustua Huittisten museossa, jonka läheltä Kirkkopuistosta löytyvät lisäksi teokset Kullervo sekä Henki ja aine.

RISTO LAUHANEN

Kirjoittaja on Huittisissa syntynyt metsänhoitaja ja dosentti sekä mm. JP27:n Perinneyhdistyksen Etelä-Pohjanmaan osaston jäsen.

Kalterijääkäri Jussi Reinikaisen hautakammio

Jussi (Erik Johan) Reinikainen (1889–1969) syntyi Parikkalassa ja työskenteli myyjänä setänsä kaupassa Viipurissa ja urheiluseura Ryhdin kautta sai kosketuksen jääkäriilikkeeseen. Hän toimi värvärinä alueella ja otettiin kiinni 13. maaliskuuta 1916. Viipurin lääninvankilasta hänet siirrettiin Pietarin Spalernajan vankilaan. Kun maaliskuun vallankumouksessa 1917 sellien ovet avattiin, Reinikainen pääsi pakenemaan Suomeen ja jatkoi matkaa Ruotsin kautta Saksaan. Hän liittyi Lockstedter Lagerissa 10.5.1917 Täydennyspataljoonaan ja 7.8.1917 toiseen komppaniaan. Hän palasi Suomeen 10.6.1918 ja palveli väepelinä 1918–1920. Talvisodassa Reinikainen palveli väestönsuojelussa Parikkalassa ja Simpeleellä. Hänen lempinimiään olivat Kalteri-Jussi sekä Jääkäri-Jussi.

Esikuvana Spalernajan vankiselli

Isonvihan aikana 1700-luvulla nimeytylle Iivanansaarelle (nimi juontaa

siellä kuolleesta venäläisestä upseerista) rakensi Jussi itselleen kalamajan/hautakammion esikuvana Spalernajan vankisellinsä. Tätä pidetään yhtenä vaikuttavimmista jääkärien muistomerkeistä. Rakennus valmistui 1960-luvun lopussa. Reinikainen käytti kammiota yhdeksän vuotta kalamajanaan yöpyenkin usein siellä. Kalamatkoillaankin hänellä oli aina jääkäripatsas mukanaan.

Jussi Reinikainen kuoli 29.7.1969 ja tuhkattiin Helsingissä. Uurna siirrettiin kammioon 9.8.1969 ja ovi suljettiin, eikä sen jälkeen ovea ole avattu. Saattomatkaan osallistui noin 600 henkilöä. Saari puolestaan oli vihitty hautausmaaksi 4.6.1961 Reinikaisen läsnä ollessa.

Ankea sisustus

Kammion oven kurkistusaukon kautta voi katsoa sisään ja vastapäisestä yläikkunastakin pääsee katsomaan kaltereitten lomasta sisälle. Sisustus on ankea, kuten tyrmäkin aikanaan oli. Keskellä on pronssinen Jääkäripatsas tuhkauunan vieressä. Sei-

nustalla on pesuallas ja ruokapöytä, johon on asetettu peltilautanen ja aterimet (lahjoitettu neuvostoliittolaisesta museosta); nurkassa vessanpytty. Siellä ovat myös Reinikaisen sotilasmiekka ja arvomerkit. Katolla suuri betonileijona ”katsoo ikuisesti” itään, ja kammion eteläpuolella on metallinen risti haudan merkiksi.

***

Henkeen ja vereen maanpuolustusmies, kalterijääkäri Jussi lepää samassa saareissa venäläisen tuntemattoman upseeri kanssa ”sovussa”. Venäläisen hautapaikan sijainti pienellä Iivanansaarella Koantaujärvesä ei ole tiedossani. Tunnen suurta kiitollisuutta, että Suomessa on ollut paljon Reinikaisen tapaisia Isänmaan Miehiä. Kunnia ja Kiitos Heille.

Kenraali Ehrnroothin sanoin ”Suomi on paras maa meille suomalaisille. Suomi on puolustamisen arvoinen maa, jonka paras puolustaja on Suomen oma kansa”.

JORMA K.O. IGNATIUS
Kuvat Jorma K.O. Ignatius.

 Jussi Reinikaisen hautakammio.

 Näkymä hautakammioon ulko-oven kurkistusaukosta.

100 vuotta sitten

Vapaussodan sankaripatsas Turkuun

Sata vuotta sitten Suomeen pystytettiin kymmenittäin vapaussodassa kaatuneitten muistolle omistettuja sankaripatsaita. Niitä olivat suunnittelemassa tuolloiset maan eturivin kuvanveistäjät, ja suunnittelukilpailujen palkintolautakunnissa nähtiin vanhemman polven mestareita. Tulokset olivat taiteellisesti vaihtelevia, mikä johtui mm. siitä, että tarkoitukseen käytettävät rahavarat olivat köyhässä maassa rajalliset.

Sankarihauta tuomiokirkon vierelle

Turku sai sankaripatsaan pitkäkhön prosessin tuloksena keväällä 1923. Vapaussodassa kaatuneet turkulaiset oli vuonna 1918 haudattu arvokkaalle ja historialliselle paikalle tuomiokirkon vierelle Unikankareelle, vaikka jotkut olivatkin pitäneet paikkaa liian ahtaana etenkin, mikäli haudalle pystytettäisiin näyttävä muistomerkki. Tuomiokirkon vierusta oli jo varhai-

sina aikoina ollut hautausmaana, ja sankarien hautaa kaivettaessa olikin löydetty vainajien jäännöksiä.

Sankarivainajat oli siunattu ja haudattu suuressa surujuhlassa helluntaina 19.5.1918 lähelle Henrik Gabriel Porthanin hautaa. Surujuhlassa puhunut arkkipiispa Gustaf Johansson muistutti puheessaan siitä tosiasias- ta, ettei maassa riehunut sota ollut luokkataistelua vaan taistelua vapau- den puolesta Venäjän kuritonta so- tilasainesta ja siihen liittyneitä omia kansalaisia vastaan.

Joulukuussa 1918 Turun kaupunginvaltuusto päätti, että sankarihauta on kaupungin hoidossa. Samalla suunniteltiin muistomerkiksi tuomiokirkon seinään kiinnitettävää muistolaattaa. Muinaistieteellinen toimikunta kuitenkin vastusti laat- tahanketta, ja turkulaisetkin tulivat lopulta siihen tulokseen, että sankaripatsaan pystyttäminen kaatuneiden haudalle olisi paras vaihtoehto ahtaasta paikasta huolimatta.

Suunnittelukilpailu

Suunnittelukilpailu patsaasta järjes- tettiin vuonna 1920. Siihen tuli 39 ehdotusta, josta palkintolautakun- nan tehtävänä oli valita paras. Tähän lautakuntaan kuuluivat Suomen Ark- kitehtiiton valitsemana arkkitehti

 Kuva Turun sankaripatsaan paljastuspäivältä on Turun museokeskuksen kokoelmassa. Heidän tiedostossaan kuva on vuodelta 1918, vaikka muistomerkki pystytettiin 1923.

 Turun sankaripatsaassa käytetty kivi, kakoliitti, louhittiin Kakolan vankilan kivilouhimolta, joka näkyy tässä 1922 otetussa ilmakuvassa keskellä. Vasemmalla on keskusvankila Kakola, oikealla lääninvankila ja etualalla Aurajoen rannassa 1970-luvun alussa puretut Barkerin tehtaat.

Einar Sjöström, Suomen Kuvanveistäjäliiton valitsemana kuvanveistäjä Emil Vikström sekä Turun kaupungin edustajana asemakaava-arkkitehti Bertel Jung.

Aikaa kului syksyyn 1921 ennen kuin lautakunnan ehdotus oli valmis. Lautakunta esitti, että sankaripatsas tilattaisiin kuvanveistäjä Yrjö Liipolan ehdotuksen mukaisesti. Liipola oli jo tuolloin tunnettu taiteilija, joka oli suunnitellut mm. Loimaan ja Joensuuun sankaripatsaat. Sittemmin hän suunnitteli Vaasaan 1938 pystytetyn Suomen vapaudenpatsaan. Hän oli kotoisin Varsinais-Suomesta Koski Tl:stä, mutta oli laittomien asevelvollisuuskutsuntojen takia muuttanut vuonna 1904 Unkariin, jossa asui pitkään. Liipola palasi itsenäistyneeseen Suomeen 1918, mutta lähti vielä uudelleen Unkariin.

Suunnitelmissa oli, että sankaripatsas pystytettäisiin vuoden 1922 aikana. Asia eteni kuitenkin hitaasti, osaksi ehkä siksi, että Liipola oli edelleen Unkarissa. Talvella 1922 joka tapauksessa päätettiin, että patsas tehdään punaisesta graniitista, joka louhitaan vankilana tunnetun Kakolan viereiseltä, pitkään toimineelta kivilouhimolta. Tämä kiviaines tunnettiin louhimispaikkansa ansiosta myös nimellä kakoliitti. Louhimisen hoitivat Kakolan vangit. Samalla kun kiviaineksesta päätettiin, sovittiin, että Turun Kupittaankentällä sijainnut K.G. Forsströmin kivenjalostuslaitos valmistaa patsaan.

Aikaa kului, mutta lopulta syksyllä 1922 ryhdyttiin patsaan perustustöihin Unikankareella. Maa kaivettiin paikalle haudattujen arkkujen tasalle. Sen jälkeen maahan valettiin kuusi sementtipylvästä kannattamaan maan pinnan tasalle sijoitettavaa sementtilaattaa, jonka päälle varsinaisen patsas laskettaisiin.

Liipolan muovailema patsasmalli saatiin Turkuun tammikuussa 1923, minkä jälkeen vasta voitiin ryhtyä valmistamaan patsasta Forsströmin tehtaassa. Liipola saapui keväällä Budapestistä Suomeen viimeistelemään patsasta.

Juhlallinen paljastustilaisuus

Lopulta Turun sankaripatsaan paljastustilaisuus päätettiin pitää 16. toukokuuta 1923 eli vapaussodan päättymisen viisivuotismuistopäivänä. Samana päivänä Turun vanhalla hautausmaalla paljastettiin punakaartilaiden Helsingissä murhaaman kansanedustaja Antti Mikkolan hautamuistomerkki. Sen oli suunnitellut sankaripatsaan palkintolautakuntaan kuulunut Emil Vikström.

Turussa oli harvoin – jos koskaan – järjestetty yhtä näyttävää juhlaa kuin sankaripatsaan paljastuspäivänä. Koko kaupunki oli liputettu, ja suuret kansanjoukot olivat liikkeellä arkipäivästä huolimatta. Porin Rykmentti ja Turun suojeluskunta järjestivät yhteisen paraatin Kauppatorilla. Näiden ohella paraatiin osallistui vapaussodan aikaiseen Turun rintamapataljoonaan ja silloiseen Porin Rykmentin 5. komppaniaan kuuluneita veteraaneja.

Armeijan paraatin vastaanotti Porin Rykmentin II Pataljoonan komentaja jääkärimajuri Uno Fagernäs, myöhempi kenraalimajuri, esikuntineen. Suojeluskunnan puolesta paraatin vastaanottajana oli Turun suojeluskunnan päällikkö everstiluutnantti Rainer Stahel. Paraatia vastaanottamassa olivat lisäksi Turun ja Porin läänin maaherra, kenraalimajuri Ilmari Helenius ja kaupungin kunnallisormestari Waldemar Löfman. Paraatia komensi majuri Boris Dementjev.

Kauppatorin paraatin jälkeen Po-

rin Rykmentin sotilaat marssivat kasarmilleen. Suojeluskunta puolestaan marssi torilta tuomiokirkon vierelle. Paljastettava sankaripatsas oli koristettu vihreillä palmuilla, ja sen vierellä oli suojeluskunnan kunniaavartio.

Paljastuspuheen piti Turun rahoit托imikamarin puheenjohtaja asessori, myöhempi kansanedustaja Gunnar Sahlstein, ja patsaan otti kaupungin puolesta vastaan kaupunginvaltuuston puheenjohtaja tuomiorovasti Einar Candolin. Paljastetulle patsaalle laskettiin valtava määrä seppeleitä.

Sankaripatsaan reliefin kuviona on Pyhän Yrjänän ritarilegendasta tuttu hahmo, joka lävistää miekalla jaloissaan kiemurtelevan lohikäärmeen. Symboliikka oli varsin tuttu niille tuon ajan suomalaisille, joille vapaussota oli ollut hyvän kamppailua pahaa vastaan. Patsaassa on teksti ”Suomen vapaussodassa vuonna 1918 isänmaan puolesta kaatuneet” sekä takana 24 paikalle haudatun nimet.

”Paradeja ja pistimiä”

Sittemmin varsinkin pohjalaiset hämmästelivät sitä, että suurehkosta Turusta kaatui vapaussodassa vain 24 miestä, kun pohjalaispistäjien sankaripatsaissa saattaa olla nelisenkymmentäkin nimeä. Heille vastattiin, ettei punakaartin hallussa olleesta Turusta suinkaan ollut helppo päästä vapaussodan rintamille. Isänmaallisuutta ei vuonna 1918 voitukaan mitata yksinomaan kaatuneiden

☉ Lottapäivien osanottajat kunnianosoituksella Turun sankarimuistomerkillä.

määrillä. Turun sankarihautaan on haudattu rintamalla kaatuneiden lisäksi myös muutama punakaartilaisen murhaama henkilö.

Paikalliset sosialistit eivät Turun sankaripatsaan paljastusjuhllisuuksiin osallistuneet. Turkulainen sosialistilehti huomioi tapahtuman kuitenkin kirjoittamalla Turun porvarien eläneen juhlahumussa. ”Paradeja, pistimiä, ’sankaripatsaita’, seppeleitä, isänmaallisia puheita, valkoisia paperikukkia y.m. porvarillista juhlamateriaa oli Turku tulvillaan”, kirjoitti vasemmistolehti ennustaen, että juhlien jälkeen tulee krapula.

Tosiasiassa juhlat jatkuivat seuraavat parikymmentä vuotta. Turun suojeluskunta kävi vuosittain 12. huhtikuuta kunnianosoituksella sankaripatsaalla. Tuota päivää, jolloin Turku vapautui kapinallisista,

pidettiin kaupungin vapautumisen päivänä, ja suojeluskunta juhli sitä myös perustamispäivänään, vaikka suojeluskunnan esiaste olikin perustettu jo elokuussa 1917.

Todettakoon, että Turun kaupunki ei nykyisin ole sisällyttänyt Unikankareen sankarimuistomerkkiä julkaistuun kaupungin muistomerkkien luetteloon. Näin on siitä huolimatta, että sankaripatsas nimenomaisesti luovutettiin kaupungille ja kaupungin virallinen edustaja otti sen vastaan. Valtuuston puheenjohtaja Candolin totesi vastaanottopuheessaan: ”Kaupunginvaltuuston puheenjohtajana on minulla kunnia vastaanottaa tämä patsas kaupungin omaisuudeksi. Siinä ei ole liikaa, kun sanon, että se on suuri, kallis omaisuus. Tämä patsas on samalla vapauden patsas.”

☉ Vapaussodan sankaripatsas näkyy kuvan keskellä tuomiokirkon seinää vasten. Porthanin pieni hautakivi on lyhtypylvään takana vasemmalla.

Rainer Stahel ja Boris Dementjev

Turun paraatin yhteydessä mainituista nimistä kiinnostavat huomiota saksalainen Rainer Stahel ja venäläinen Boris Dementjev.

Rainer Stahel (1892–1955) oli Itämeren-divisioonan mukana Suomeen tullut upseeri, joka jäi Suomeen ja palveli suojeluskuntajärjestössä saaden Suomen kansalaisuuden. Hän palasi kuitenkin Saksaan vuonna 1925 ja liittyi 1930-luvulla Saksan armeijaan, kun Saksa oli uudelleen rakentamassa sotavoimaansa. Stahel yleni kenraaliluutnantiksi, mutta hänen kohtalonsa oli karu. Hän joutui venäläisten vangiksi ja virui vuosikymmenen venäläisellä vankileirillä, jossa hän kuoli 1955.

Boris Dementjevin (1891–1936) isovanhemmat olivat muuttaneet Valko-Venäjältä Suomeen. Boris Dementjev palveli aluksi Venäjällä tsaarin armeijassa yleten everstiluutnantiksi, mutta siirtyi itsenäisen Suomen armeijaan kapteenin arvoisena. Hän suomensi nimensä Linnanlehdoksi ja palveli armeijan palveluksesta 1925 erottuaan aluepäällikkönä Varsinais-Suomen suojeluskuntapiirissä.

Ehkäpä Candolinin tulkinta vapaudenpatsaasta vaikutti osaltaan siihen, ettei 1918 hyväksyttyä suunnitelmaa erillisestä Turun vapaudenpatsaasta toteutettu. Sellainen oli tarkoitus pystyttää tuomiokirkon läheisyyteen Brahenpuistoon.

MIKKO UOLA

☉ Turun sankaripatsas kuvattuna kaupungin vapautumisen vuosipäivänä 2022.

Suojeluskunnan käsivarsinauhat ja liput – Laihian suojeluskunnan tunnukset

Valkoisen armeijan käsivarsinauhojen synty

Suojeluskuntien noustessa karkottamaan venäläisiä maasta ja aloittaessa taistelun punaisia vastaan ei miehistöllä ollut yhtenäisiä sotilaspukuja. Koska taistelujen aikana oli erotettava valkoisen armeijan sotilaat vastustajista sekä siviileistä, oli jokin yhteinen tunnus löydettävä. Sellaiseksi valittiin valkoinen käsivarsinauha. ”Suomen Vapaussota”-lehden 1938 kaksoisnumerossa 11–12 Jyväskylän suojeluskuntapiirin everstiluutnantti Edvin Hämäläinen muisteli suunnittelemaansa tunnusmerkkiä, jolla varustetut käsivarsinauhat levisivät nopeasti yleiseen käyttöön.

”Ensiksi ajateltiin, että käytettäisiin vain tavallista valkoista sidettä, jossa ei olisi minkäänlaisia merkkejä, mutta tämä ajatus hyljättiin kuitenkin pian, sillä sellaisen nauhanhan saataisi kuka hyvänsä asiaankuulumatonkin kiinnittää hihaansa ja myöskin käyttää sitä väärin tarkoituksiin. Nauhaan siis oli saatava sopiva tunnusmerkki, joka olisi sekä selvä että myöskin vähemmän helppo väärentää. Minä sain osakseni lopullisen suunnitelman tekemisen sekä merkikiluonnoksen valmistamisen. Tarkempia ohjeita merkin suhteen en saanut, joten sen aihe jäi yksin minun määrättäväkseni.

Kotonani valmistin useitakin merkikiluonnoksia, joissa kaikissa oli aiheena S, suojeluskunta-sanan ensimmäinen kirjain. Tämä aihe tuli aivan etsimättä mieleeni. Lopulta päädyin luonnokseen, jota pidin mielestäni parhaimpana, ja jonka myös

esitin molemmille muille merkkitoumikunnan jäsenille. He hyväksyivät ilman muuta ehdotukseni.

Kuten jo mainitsin, ryhdyttiin käsivarsinauhoja suunnittelemaan aivan sodan aattopäivinä, joten asialla oli tavaton kiire. Tästä johtui myöskin, että minun oli löydettävä sellainen merkkiaihe, joka silloin saatavilla välineillä voitaisiin nopeasti painaa. Metallisia kuva-laattoja ei silloin ollut aikaa ryhtyä valmistamaan, ja niinpä päädyin linoleumiin parhaana ja helposti saatavissa olevana laatta-aiheena. Valitsemani merkkiaihe olikin melkoisen helppo leikata siihen.

© 1918-näyttelyssä valkoisella sotilaalla on käsivarressaan everstiluutnantti Edvin Hämäläisen suunnittelema ja Gummeruksen kirjapainon painamien käsivarsinauhojen tyyppinen nauha. – Kuva Tapani Tikkala.

Saatuani merkin leikatuksi laataan toimitin sen heti K.J. Gummerus Oy:n kirjapainoon, joka otti huolehtiaukseen nauhojen painatuksesta. Muistaakseni niitä painettiin aluksi 4000–5000 kappaletta. Luonnollista oli, että yksi laatta ei kestänyt kovinkaan suuren painoksen painamista, joten pian oli valmistettava uusia laattoja. Ne leikkasi kirjapainon sitomon mestari Jussi Aarnio, joka myöskin valvoi painatustyötä.

Ensimmäiset nauhat valmistuivat muistaakseni tammikuun 28 p:n iltana tai sitten seuraavan päivän aamuna, ja niitä tuotiin piiriesikunnan huoneistoon sitä mukaa kuin painaminen edistyi. Siellä ne myöskin jaettiin miehistölle.

Tämä nauha tuli pian tunnetuksi muuallakin valkoisen armeijan joukko-osastojen keskuudessa. Seurauksena oli, että niitä vapaussodan aikana tilattiin Gummeruksen kirjapainosta kaikkiaan noin 30000 kappaletta. Joukko-osastot tietääkseni tilasivat nauhat kirjapainosta suoraan, mutta sieltä ilmoitettiin kuitenkin aina heti piiriesikuntaan tilaaja ja tilauksen määrä. Näin piiriesikunta ja kirjapaino olivat kiinteässä yhteistyössä ja yhteistoiminnassa käsivarsinauhojen suhteen koko vapaussodan ajan.

Luonnollista oli, että vapaussodan aikana käytettiin monenlaisia muitakin käsivarsinauhoja, mutta varsinkin Keski-Suomessa siirryttiin joksinkin yleisesti pian tähän S-nauhaan ja hyljättiin muut. Lopuksi haluan mainita vielä, että merkkiaihetta suunnitellakseni ei lainkaan ollut mielessäni, että S tarkoittaisi myöskin ruotsa-

laista skyddskår-sanaa. Onnellinen sattuma soi kuitenkin, että nauhasta näin tuli yhteinen sekä suomen- että ruotsinkielisille vapaussotureille.”

Suojeluskunnan käsivarsinauhat vapaussodan jälkeen

Käsivarsinauhojen käyttö jatkui suojeluskuntien tunnuksena vapaussodan jälkeen. Sotaministeriö julkaisi 20. marraskuuta 1918 ohjeet ”Suojeluskuntain vormupuku ja tunnusmerkit”. Sen mukaan käsivarsinauha oli valkoinen, 10 cm leveä ja sitä kannettiin vasemmalla käsivarrella. Nauhaan painettiin mustalla värillä S-kirjain ympyränmuotoisen kehän sisälle ja ympyrän alapuolelle kirjoitettiin suojeluskunnan nimi. Käsivarsinauhaa käytettiin paraateissa ja juhlatilaisuuksissa. Myös siviilipuvussa sai kantaa nauhaa, jos sen kantaja oli suojeluskuntajärjestön palvelustehtävissä. Tämä tyyppi oli käytössä vuoteen 1921, jolloin sen korvasi lopullisesti suojeluskuntakilvellä varustettu käsivarsinauha. Suo-

 Laihian suojeluskunnan ensimmäisiä käsivarsinauhoja. - Kuva Tapani Tikkala.

jeluskuntaa osoittavat tekstit ommeltiin yleensä nauhaan.

Taitelija Joseph Alanen (1889–1920) suunnitteli vaakunakilven muotoisen S-kilven, koska valkoisen käsivarsinauhan käyttö oli normaalipalveluksessa hankalaa. Sitä käytettiin palveluksessa aina silloin, kun valkoinen käsivarsinauha ei ollut käytössä. Kilven pohjaväri oli sininen ja alaosassa oli S-kirjain ja yläosassa ylöspäin kolmihaarainen kuusenoksa. Keväällä 1919 kilpijärjestelmää laajennettiin niin, että piireille tuli omat kilvet, joissa pohjaväreinä olivat maakuntavärit ja niiden yhdistelmät. Sinisestä pohjaväristä tuli yliesikunnan upseerien tunnus. Vuonna 1920 suojeluskuntapiirejä oli 22, ja niillä oli käytössä yhteensä 11 erilaista kilpeä. Kun vuonna 1940 suojeluskuntapiirien lukumäärä lisääntyi 27:een ja vuonna 1943 vielä 35:een, jouduttiin kilpien määrää lisäämään. Vuonna 1943 käytössä oli kaikkiaan 19 eriväristä kilpeä.

Käsivarsinauhaan kiinnitettävät kilvet korvattiin sotavuosina 1939–1944 painetuilla käsivarsinauhoilla, joissa kilpi ja nauhan tekstit painettiin suoraan nauhaan. Sodan aikana käsivarsinauhoja käytettiin myös vartiotehtävissä ja sankarihautajaisissa.

Kilven koko ja kirjailu määräytyivät arvoluokkien mukaan. Ylipäällikkö, ylipäällikön apulainen, yliesikunnan osastopäälliköt sekä osastojen vanhimmat apulaiset ja ylipäällikön adjutantti sekä piiripäälliköt käyttivät S-kilpeä, jonka koko oli 65x90 mm ja raidan leveys 17 mm. Kilpi oli kultareunuksinen ja S-kirjain oli hopeinen. Muu suojeluskuntapäällystö käytti samanlaista ja -kokoista kilpeä hopeisella tai valkoisella S:llä ja vastaavan värisellä reunuksella. Alipäällystöllä ja miehistöllä kilven koko oli 50x75 mm ja raidan leveys 15 mm.

Kilvet kirjailtiin tehtävän mukaisesti kullanvärisellä tai harmaalla silkkilangalla. Myöhemmin kultalangan korvasi hopealangan harmaa ja keltainen lanka. Virkailijoiden, alipäällystön ja miehistön kilpien reunus kirjailtiin ruskealla langalla.

Laihian suojeluskunta

Laihian suojeluskunta perustettiin kuntakokouksessa 22. lokakuuta 1917. Vapaussodan syttyessä Laihialla oli 200 suojeluskuntalaista, joista 150 osallistui Hulmin kasarmilla venäläisten aseistariisuntaan. Laihialaisia osallistui myös Vaasan, Kristii-

 Aukusti ja Aaro Kangasmaa. Aaro Kangasmaan käsivarsinauhassa on teksti ”VLS Laihia” eli Vaasan lentävä suojeluskunta Laihia. - Kuva Tapani Tikjalan kokoelmasta.

nankaupungin ja Oulun valtauksiin. Hämeessä laihialaiset taistelivat jääkäriluutnantti Viljo Laakson ja Satakunnassa jääkärikapteeni Strömstenin eli Paavo Talvelan alaisuudessa.

Piiriesikunnalle 26.2.1918 lähetetyn viikkolistan mukaan harjoituksissa oli 100 miestä, harjoittamatta 372, Laihialla vartiosta 73, rintamalla 134 (tykistössä 79, lentävässä osastossa 22, Tasavallan vartiostossa 12, Vöyrylällä luutnantti Laakso ja M. Similä sekä Vaasassa 22) ja miehiä vapaana 263. Suojeluskunnalla oli 100 kivääriä, joista 40 venäläistä ja 60 japanilaista sekä niihin 5000 patruunaa (venäläisiä 1500 ja 3500 japanilaisia).

Kaikkiaan vapaussotaan osallistui Alpo K. Rapilan 1971 kirjoittaman kirjan (”Laihialaiset vapaussodassa”) mukaan vapaaehtoisina, kutsuntojen kautta, vartiopalveluksessa, rintamakuljetuksissa ja muonitustehtävissä (naiset huomioiden) lähemmäs 600 laihialaista. Valkoisten joukoissa kaatui yhteensä 22 ja haavoittuneita oli 40. Lisäksi Aunuksen retkellä 1919 kaatui kaksi laihialaista. Vanhoista rintamamiehistä talvisotaan lähti vielä 28 miestä, joista kolme sai sankarikuoleman.

Vapaussodan päätyttyä Laihian

suojeluskunnan harjoitukset alkoivat vasta seuraavana syksynä. Alkuvaiheessa koulutus koostui koko suojeluskunnan kattavista harjoituspäivistä ja lyhyemmistä taisteluharjoituksista. Suojeluskunnan toiminta oli varsin vakaalla pohjalla ja jäsenmäärä pysytteli 250–300 jäsenen tienoilla, joka vastasi Etelä-Pohjanmaan suojeluskuntapiirin keskiarvolukuja.

Vapaussodan jäljiltä suojeluskunnalla oli puolen patterin vahvuinen tykkiosasto. Tykkien kanssa toiminta osoittautui kuitenkin liian hankalaksi ja kalliiksi, joten tykeistä luovuttiin vuonna 1925. Aluejärjestelmässä Laihia erikoistui konekivääri- ja lääkin-
töimintaan.

Laihian suojeluskunnan käsivarsinauhat

Olen tavannut kaikkiaan viisi erilaisista Laihian suojeluskunnan käsivarsinauhatyyppiä, joita on käytetty ennen vaakunakilpien käyttöönottoa. Eri versioita on poikkeuksellisen monta, joten olisi mielenkiintoista saada tietoa käsivarsinauhojen tarkemmasta käyttöajankohdasta ja käyttäjistä.

 Laihian suojeluskunnan vaakunakilvellä varustettuja käsivarsinauhoja. Alin käsivarsikilpi on ollut Laihian suojeluskunnan päällikön Matti Similän käytössä. Päällystökilpi on kiinnitetty vanhemman, painetun käsivarsinauhan päälle. - Kuva Tapani Tikkala.

Valitettavasti en ole löytänyt niistä mitään arkistotietoa. Todennäköisesti uusia käsivarsinauhoja on valmistettu tarpeen mukaan ja saman aikaisesti on ollut käytössä useita eri versioita. Ainoan poikkeuksen tekevät Vaasan lentävän suojeluskunnan käsivarsinauhat lisäteksillä Laihia (VLS Laihia), jotka voidaan päätellä valmistetuiksi lentävään osastoon 13.2.1918 lähteneille 18 laihialaiselle.

Laihian suojeluskunnan käyttämiä vaakunakilven muotoisia käsivarsinauhoja olen nähnyt neljä eri versiota, joista kaksi on miehistöille ja alipäällystölle tarkoitettua mallia ja kaksi suojeluskunnan päällystön käyttämää mallia. Hopeisella S-kirjaimella ja hopeisella reunuksella kirjailtua käsivarsikilpeä on käyttänyt suojeluskunnan päällikkö Matti Similä.

 Vänrikki Matti Similä. Pyhälahden Valokuvaamo Lapua. - Kuva Tapani Tikkala/ Esa Similän arkisto.

Matti Similä

Maanviljelijä Matti Similä (1887–1970) valittiin Laihian suojeluskunnan päälliköksi kuntakokouksessa 22.10.1917 ja komennettiin helmikuussa 1918 Vöyrin sotakouluun. Hän osallistui vapaussodassa Hulmin valtauksen sekä Tampereen ja Karjalan rintaman taisteluihin. Vapaussodan jälkeen hän suoritti Hämeenlinnassa Suojeluskunnan päällystökoulun ensimmäisen kurssin 1919 ja toimi Laihian suojeluskunnan päällikkönä 1917–1920, Lapuan suojeluskunnan päällikkönä 1920–1924 sekä Lapuan aluepäällikkönä 1925–1926. Similä kuului Laihian suojeluskunnan esikuntaan vuosina 1927–1933 ja 1938–1944. Talvisodan aikana hän toimi

Etelä-Pohjanmaan suojeluskuntapiirin IX alueen aluepäällikkönä (Jalajärvi ja Peräseinäjoki) ja jatkosodan aikana Etelä-Pohjanmaan läntisen suojeluskuntapiiriin kulontorjuntaupseerina 1.8.1942 saakka, jolloin hänet vapautettiin palveluksesta. Samalla suoritti Suojeluskuntain päällystökoulun väestönsuojelukurssin huhti-toukokuussa 1941. Hänet ylennettiin reservin vänrikiksi 1920 ja reservin luutnantiksi 1937.

Laihian suojeluskunnan liput

Vapaussodan aikana eräät valkoisen armeijan joukko-osastot ehtivät hankkia oman lipun, mutta heti sodan jälkeen syntyi tarve saada kaikille joukko-osastoille omat liput. Syksyn 1918 aikana myös toimeliaimmat suojeluskunnat alkoivat suunnittelemaan oman lipun hankkimista.

Sotaministeriö asetti 27.2.1919 komitean laatimaan ehdotuksia joukko-osastojen lipuiksi. Sen puheenjohtajaksi määrättiin entinen saksanniemeläinen ja sodanaikaisen järjestyslipuston komentaja everstiluutnantti Gaston Ahrenberg ja toiseksi sotilasjäseneksi everstiluutnantti Lauri Malmberg. Asiantuntijoiksi tulivat Kansallismuseon historiallisen osaston johtaja tohtori K.K. Meinander ja tohtori Carolus Lindberg sekä lisäksi Suomen Käsityön Ystävät ry:n edustaja.

Myös suojeluskuntalippujen suunnittelu ohjeistettiin talvella 1919 ja vastaperustettu Suojeluskuntain yliesikunta lienee saanut vaikutteita lippukomitealta, sillä 12.3.1919 annetussa Suojeluskuntain ylipäällikön ohjeessa suojeluskuntain lipusta

 Laihian suojeluskunnan ensimmäinen 1919 käyttöön otettu kantolippu. Lippu on kuvattu Pohjanmaan museossa. - Kuva Tapani Tikkala/ Olavi Mattilan arkisto.

☉ Laihian suojeluskunnan kantalipun tangon koristeellinen nuppi, kuvattu Pohjanmaan museossa. - Kuva Tapani Tikkala/Olavi Mattilan arkisto.

lipun pohjaksi määriteltiin joukko-osastolippujen tavoin valkoinen sini-ristilippu.

Suojeluskuntalippuja suunnittelivat monet taiteilijat, kuten Eero Järnefelt, Aarno Karimo ja Eric Vasström sekä arkkitehdit, kuten Matti Björklund, Carolus Lindberg ja Armas Lindgren. Suojeluskunnat turvautuivat usein myös paikallisiin taiteilijoihin. Laihialla Santeri Alkion poika ja tuleva Vaasan hovioikeuden presidentti Paavo Alkio (1902–1983) piirsi Laihian suojeluskunnalle lipun, jonka pohjakuviona on myös Suomen lippu. Lipun keskellä on Laihian kuntavaakunan istuva, etukäpäälissään kuusenkäpyä pitelevä orava lehväseppeleen ympäröimänä ja alapuolella ristikkäin olevat miekat ja vasemmassa yläkulmassa kirjaimet LSK. Lipun lahjoitti Juho Hietanen, ja se vihittiin 1919.

Lipun valmistajaksi mainitaan ”Käsityön ystävät”, jolla tarkoitettaneen 1879 Fanny Churbergin aloitteesta perustettua aatteellista yhdistystä ”Suomen Käsityön Ystävät”. Yhdistys aloitti kantalippujen valmistuksen heti Suomen itsenäistymisen jälkeen ja valmisti lähes kaikki 1920- ja 1930-lukujen armeijan joukko-osastojen, osakuntien, yhdistysten ja kuorojen liput ja käsivarsinauhat. Koska silkkipun ikä on käytöstä riip-

☉ Laihian suojeluskunnan toinen kantalippu. Lippu on kuvattu Pohjanmaan museossa. - Kuva Tapani Tikkala/Olavi Mattilan arkisto.

puen noin 30 vuotta, valmisti Suomen Käsityön Ystävät myös vanhoja lippuja uudelleen applikoimalla ja käsin kirjomalla. Kantalippujen valmistus loppui vasta ompelimon sulkemisen myötä 2016.

Paavo Alkion suunnittelema lippu oli käytössä 1930-luvun loppupuolelle. Isonkyrön kirkkoherra, rovasti Yrjö Simojoki (1876–1971) vihki uuden, taiteilija Erkki Tantun (1913–1985) suunnitteleman suojeluskuntalipun Hulmin muistomerkin paljastustilaisuudessa 7.8.1938. Rovasti Yrjö Simojolla oli suojeluskuntataustaa, sillä hän oli toiminut Uudenkaupungin suojeluskunnan kenttäpappina vuosina 1929–1933. Lipun kuviona on kaksi kulmikkain olevaa sinistä ja kaksi kulmikkain olevaa valkoista neliötä ja niiden päällä kuusi mus-

taa nuolta. Lipun symboliikasta en ole löytänyt mitään tietoja. Värit voisivat kuvata Etelä-Pohjanmaan suojeluskuntapiirin värejä ja nuolten lukumäärä kyläosastojen lukumäärää. Tämä on luonnollisesti pelkkä arvaus. Lippua vihittäessä sitä pitelee Laihian lottayhdistyksen puheenjohtaja Fanni Rinta ja airuena ovat Lyyli Koskinen ja Saima Hollo. Tästä voitaneen päätellä, että lotat lahjoittivat lipun suojeluskunnalle.

Molempia Laihian suojeluskunnan alkuperäisiä lippuja säilytetään Pohjanmaan museossa Vaasassa. Niistä on valmistettu perinneliput, jotka ovat nähtävillä Laihian sotien veteraanit museoyhdistyksen ylläpitämässä museossa Laihian pankki- ja kirjastotalossa.

TAPANI TIKKALA

☉ Rovasti Yrjö Simojoki vihki Laihian toisen, taiteilija Erkki Tantun suunnitteleman suojeluskuntalipun Hulmin muistomerkin paljastustilaisuudessa 7.8.1938. Lippua pitelee lottayhdistyksen puheenjohtaja Fanni Rinta ja airuena ovat Lyyli Koskinen (oik.) ja Saima Hollo. - Kuva Tapani Tikkan kokoelma.

🌐 Hävittäjälentolaivue 24:n ohjaaja valmistautuu lennolle kiinnittämällä PAK-ohjaajavarjoaan Utissa 24.4.1943. Kone on Messerschmitt Bf 109 G-2. - SA-kuva.

Suomalainen laskuvarjotehdas

Ensimmäiset laskuvarjot saatiin Suomeen vapaussodan jälkeen. Eero Erho, osallistui tykistöupseerien tähytyskursseille vuonna 1918, toi mukanaan itse ostamansa Heinecke-laskuvarjon. Samaa varjoa hän käytti ensihypyllään Suomessa 23.6.1922.

Hankintoja ulkomailta

Ilmailuvoimat tilasi ensimmäiset varjonsa vuonna 1923. Kyseessä olivat myös Heinecke-varjot, joita tilattiin yhdeksän kappaletta. Kymmenes varjo oli myyty Ilmailuklubille, joten siitä tuli ensimmäinen siviilien omistama laskuvarjo Suomessa.

Laskuvarjoja hankittiin ilmavoimille 1920- ja 1930-luvuilla sekä Italiasta että Englannista. Varjot olivat Salvator- ja Irvin-merkkisiä. Varjoja ei kuitenkaan hankittu riittävästi, niin että jokaisella lentäjällä olisi ollut oma nimikkovarjo. Esimerkiksi 1.1.1933 ilmavoimilla oli 179 laskuvarjoa. Samaan aikaan lisätarve oli noin 100 varjoa.

PAK Laskuvarjo Oy

1930-luvun alussa ilmavoimien sisällä mietittiin oman laskuvarjotehtaan perustamista. Ilmavoimat kysyikin joulukuussa 1932 varjojen valmis-

tusmahdollisuutta Valtion Lentokonetehaalta. Sen edustajien mukaan valmistus olisi mahdollista, eikä se tuottaisi suurempia teknillisiä vaikeuksia. Toinen valmistajavaihtoehto, joka esiintyy silloisissa papereissa, oli Tampereen Pellava- ja Rautateollisuus Oy.

Suomalainen PAK Laskuvarjo Oy perustettiin elokuussa 1933. Yhtiön pääoma oli 250000 markkaa. Yhtiö alkoi valmistaa tšekkoslovakialaista Pak-tyyppistä laskuvarjoa lisenssillä. Vastaavia varjoja valmistettiin myös Mitchamissa Englannissa. Yhtiön toimipiste oli Helsingissä osoitteessa Keskuskatu 6. Vuonna 1941 toimipisteen osoite oli Lönnrotinkatu 18. Tehtaan perustajajäsenet olivat tšekkiläinen Jan Popelak sekä suomalaiset Yrjö Pulkkinen (vuorineuvos) ja Achilles Sourander (komentaja). Tosiasiallinen omistaja oli Jan Popelak, joka käytännössä omisti yhtiön yksin.

Ensihyppy kotimaisella varjolla

Varjojen valmistus alkoi nopeasti tehtaan perustamisen jälkeen. Ensihyppy kotimaisella varjolla tehtiin 7.2.1934 Santahaminassa. Reservin vänrikki Yrjö Parviainen hyppäsi PAK-varjolla ilmavoimien Junkers-koneesta. Koneen tunnus oli JU-122. Hyppy

onnistui hyvin ja tapahtuma uutisoitiin liki jokaisessa sanomalehdessä. Pian tämän jälkeen Ilmavoimat teki ensimmäiset varjotilaukset. Vuonna 1935 tilattiin 22 uutta varjoa. Tilaukset jatkuivat ja sadas PAK-varjo saatiin Ilmavoimille vuonna 1936. Varjojen valmistuksen lisäksi tehtaalle tehtiin vanhojen varjojen korjauksia. Esimerkiksi vuonna 1935 korjattiin 20 Irvin- ja kahdeksan Salvator-varjoa.

Suomalainen PAK Laskuvarjo Oy mainosti myös lehdissä. "Aero"-lehden maaliskuun numerossa vuonna 1935 oli mainos, jossa kerrottiin toiminnasta seuraavasti: "Valmistaa kotimaisia laskuvarjoja ja suorittaa laskuvarjojen korjauksia."

Kaksi näytöshyppyä

Parviaisen hypyn jälkeen PAK-varjoa käytettiin kahdessa myös julkisuutta saaneessa näytöshypyssä. Ensimmäisenä naisena Suomessa hyppäsi viipurilainen Sirkka Kopra 8.4.1934 Viipurissa. Hän hyppäsi 1000 metrin korkeudesta Lentoasema 6:n Junkers

🌐 PAK-ohjaajavarjoon voi tutustua Tikkakoskella Suomen Ilmavoimamuseolla. Ohjaajavarjo on joko istuinvarjo (kuvassa) tai selkävarjo. Tähytjävarjo kiinnitettiin valjaiden eteen rinnan päälle. PAK-tehdas valmisti pääasiassa istuin- ja tähytjävarjoja. - Kuva Pasi Pirttikoski.

☞ Sotien aikana käytännössä kaikki PAK-tehtaan varjot varustettiin omalla keskuskukolla. Lukko mahdollisti nopean varjosta irrottautumisen. - Kuva Pasi Pirttikoski.

☞ Laskuvarjotehtaan muistolaatta Hämeenlinnassa muistuttaa ohikulkijoita talvisodan aikaisesta toiminnasta. Laatta paljastettiin 25.8.2021. - Kuva Rahka Pirttikoski.

K 43-koneesta. JU-125:n ohjaajana toimi väepeli Felix Tirkkonen sekä avustajina luutnantti Halonen ja mekaanikko Laine. Neiti Kopra laskeutui jäälle, josta hänet haettiin moottorikelkalla yleisön eteen. Ennen Kopran hyppyä koneesta pudotettiin pari kolme tavaralähetystä myöskin laskuvarjoilla. Kopran hyppy oli toinen PAK-varjolla tehty hyppy Suomessa. Viipurin Ilmailuyhdistyksen järjestämässä lentonäytöksessä oli yleisöä 4000–5000 henkeä.

PAK-tehtaan varjoa esiteltiin Tallinnassa pidetyillä ilmailupäivillä 16.9.1934. "Aero"-lehestä 10/1934 voidaan lukea seuraavaa: "Suomalaisten ohjelmanumeroista mainitakoon vielä laskuvarjohyppy suomalaisella PAK:illa." Hyppy tapahtui N. Neimanin ohjaamasta RWD 8-koneesta 500 metrin korkeudesta. Hyppääjänä oli lentäjä Tuiman. Hyppykoneen tunnus oli ES-RWD.

Myyntiä ulkomaille

Suomalaisia laskuvarjoja myytiin myös ulkomaille, ainakin lehtitietojen mukaan. "Maaseudun Tulevaisuuden" numerossa 15.9.1938 kerrottiin seuraavaa: "Laskuvarjoja Suomesta Liettuun. Kaunas, 14.9. (STT) 'Lietuvos Aidas'-lehden tietämän mukaan Liettuan ilmailukerho on ostanut laskuvarjoja Suomesta. Tähän saakka niitä on hankittu Englannista, mutta suomalaiset varjot ovat osoittautuneet käytännöllisiksi ja sopiviksi."

Tehdas Hämeenlinnaan

Helsinkiä pommitettiin heti talvisodan alussa. Niinpä sodan alettua laskuvarjotehdas siirtyi Hämeenlinnaan Wetterhoffin kotiteollisuuskoululle osoitteeseen Palokunnankatu 9. Siirtyminen aloitettiin 2.12.1939.

Talvisodan aikana siellä valmistettiin 54 uutta laskuvarjoa ja korjattiin 162 käytettyä varjoa. Hämeenlinnassa toimitettiin peitenimellä A. Arola. Työntekijöitä oli 30, joista 83 prosenttia oli naisia. Töitä tehtiin kahdessa vuorossa. Kesällä 1940 toiminta siirrettiin takaisin Helsinkiin osoitteeseen Lönnrotinkatu 18. Siirtopäivä takaisin Helsinkiin oli 14.8.1940.

Poikkeava vierailu

Tehtaan Hämeenlinnan ajalle ajoittuu yksi mielenkiintoinen ja poikkeava vierailu. Helmikuussa 1940 Hämeenlinnaan lähetettiin neljä lentäjäsojavankia. Heidän tehtävänään oli selvittää suomalaisille Hoffman-varjojen pakkaaminen. Sotavangeista luutnantti Dimitri Tarasoff oli itse hypännyt. Hänen hyppynsä tapahtui SB-2-pommikoneesta 19.1.1940. Suomalaiset kutsuivat neuvostoliittolaisia suorakaiteen muotoisia PL-3 varjoja Hoffman-varjoiksi.

Pelastautuneet

Ensimmäiset PAK-varjoilla pelastuneet olivat kersantti Väinö Lilja sekä luutnantti Povl Christensen. He hypäsivät talvisodassa 29.2.1940 Gloster Gladiator-koneista GL-268 ja GL-261. Molemmat hypyt tapahtuivat Ruokolahdella. Viimeisin sotien aikana PAK-varjoa käyttänyt oli luutnantti Reino Sartjärvi, joka hypäsi Brewster-koneestaan 24.10.1944. Kotimaisella varjolla pelastui sotien aikana noin 60 henkilöä.

***

Sotien jälkeen ilmavoimien varjotila-

☞ "Uusi Suomi" kertoi 10.10.1933 laskuvarjotehtaan perustamisesta ja sijoituspaikasta. - Kuva kansalliskirjasto.

ukset loppuivat ja tehtaan toiminta hiipui. Kaiken kaikkiaan Suomalainen PAK Laskuvarjotehdas valmisti vajaat 1000 laskuvarjoa. Tehtaan varjoja on nähtävissä mm. Sotamuseon ja Ilmavoimamuseon näyttelyissä.

PASI PIRTTIKOSKI

☞ Kirjoittaja on laskuvarjohistorian amatööri-tutkija, joka on kirjoittanut kirjan "Varjoja Pohjolan taivaan alla" (Ketterät Kirjat 2021).

Laskuvarjoja

**A L E T A A N
V A L M I S T A A A
S U O M E S S A .**

**Suomalainen PAK-yhtiö
perustettu.**

Uuden Suomen saaman tiedon mukaan on meillä eräisiä asiaharrastavissa piireissä jo pitemmän aikaa harkittu kysymystä kotimaisen laskuvarjotehtaan perustamisesta. Toivotaan on ilmavoimissamme meillä käytetty ulkomaisia laskuvarjoja. Koska on juhlittavaa, että laskuvarjojen käytäntö, joka ilmavoimissakaan ei vielä ole yleinen, tulevaisuudessa huomattavasti laajenee ja mahdollisesti tulee jopa pakolliseksi, on pidetty välttämättömänä, että ainakin kotimainen tarve voidaan tällöin tyydyttää täällä valmistetuilla laskuvarjoilla.

Tehdas, jonka perustamisessa on päästy jo niin pitkälle, että koneitten valmistuksen asettaminen tapahtuu näinä päivinä, on City-kauppakuussa Helsingissä. Uusi yritys on muodostettu osakeyhtiöksi, jonka nimi on "Suomalainen PAK Laskuvarjo Osakeyhtiö". Nimi johtuu siitä, että yhtiö alkaa valmistaa aluksi teollisesti valmistettuja PAK-tyyppisiä laskuvarjoja. Yhtiön osakepääoma on 200,000 markkaa. Kaikki yhtiön palveluksessa olevat henkilöt ovat suomalaisia, ja ovat useat heistä kuluvaan syksyyn aikana ulkomaille käyneet alaan tutustumassa.

Rudolf Holstin Moskovan vierailu ärsytti Saksaa

Ulkoministeri yritti tasapainottaa Suomen asemaa

Suomi oli 1930-luvulla kahden suurvallan puristuksessa. Neuvostoliiton johtavat poliitikot ja tiedotusvälineet arvostelivat ajoittain kovin sanoin Suomea. Adolf Hitlerin noustua valtaan Saksassa 1933 Moskovassa syytettiin Suomea Saksan sotilaallisesta kumppanuudesta. Neuvostovakoilu oli Suomessa tiivistä. Vapaussodan jälkeen Neuvostoliittoon siirtyneet aatteellisesti punaiset ruokkivat osaksi Neuvostoliiton uhoa sisältäpäin.

Yksi Suomen ryöpyttäjistä oli NKP:n politbyroon jäsen, Leningradin piirijärjestön sihteeri Andrei A. Zdanov, joka piti hyökkäävän puheen 26. marraskuuta 1936. Siinä hän varoitti Suomea luovuttamasta aluettaan fasisien hyökkäystoiminnan tukialueeksi. Vastaavanlaisia kannanottoja oli Neuvostoliiton edustajien puheissa, lehdissä ja Moskovan radiossa.

Eduskunnan suostumus

Saksa pyrki pitämään Suomen mahdollisimman kaukana Moskovasta. Neuvostoliiton Suomen toistuva arvostelu ja siihen liittyvä propaganda lisäsi Saksan hyväksyntää Suomessa. Toisaalta Suomessa oli vahva suuntaus muualle Eurooppaan ja siellä erityisesti Englantiin ja Ranskaan. Tätä suuntautumista edusti Suomen diplomaattina Rudolf Holsti.

Pohjoismaiden ulkoministerit toivoivat Suomeen kohdistuvien Moskovan väitteiden hälventämistä. Ulkoministeri Rudolf Holstia kehoitettiin vierailemaan Moskovassa. Sitä ruvettiin järjestelemään ja pääministeri Kyösti Kallio hankki sille kaikkien eduskuntaryhmien suostumuksen. IKL:n lehti ”Ajan suunta” kuitenkin totesi, että Moskovan matka merkitsisi Stalinin pistevoittoa.

Poliittinen vaatimus

Moskovan lähettiläs Aarno Yrjö-Koskinen keskusteli Moskovassa vuoden 1936 lopussa siitä, voitaisiinko ulkoministeri Antti Hackzellille aiemmin esitetty ja rauennut kutsu Moskovaan siirtää ulkoministerinä silloin toimineelle Rudolf Holstille. Tähän Moskovassa suostuttiin.

Pääministeri Kyösti Kallio alkoi etsiä halukkaita Holstin kumppaniksi Moskovan vierailuun. Samanaikaisesti Moskovasta viestitettiin, että valtuuskunnalla tulisi olla poliittinen, ei kaupallinen näkökulma. Moskovassa pelättiin, että vierailun poliittinen hyöty oli vesittymässä kauppapoliittiseksi vierailuksi.

Lähtijöiden etsintää

Neuvostoliiton maine ja sieltä kantautuneet uutiset poliittisista oikeudenkäynneistä Moskovassa eivät innostaneet matkustamaan sinne. Kieltäytymisiä tuli Risto Rytiltä, Rudolf Waldenilta ja kauppa- ja teollisuusministeri Kalle Kaupilta. Lopulta päädyttiin siihen, että Moskovaan lähtisivät ulkoministeri Rudolf Holsti ja ulkoministeriön poliittisen osaston päällikkö P.P. Pajula, kumpikin puolisoineen.

Moskovan neuvottelujen asialista hyväksyttiin tasavallan presidentin P.E. Svinhufvudin ja hallituksen neuvottelussa 5. helmikuuta 1937. Suomi halusi neuvotella Tarton rauhansopimukseen kuuluvista Itä-Karjalan ja Inkerin väestöjen oikeuksista. Sa-

Ulkoministeri Rudolf Holsti ja sihteeri vuonna 1938.

 Holstin perhe virka-asunnossa Smolnassa syksyllä 1936. Rudolfin sylissä kolmivuotias Olavi. Liisan sylissä puolitoistavuotias Kalevi. Oikealla 20-vuotias Sami Holsti ministerin aiemmasta avioliitosta.

..... moin Suomi halusi keskustella Karjalankannaksen kalastajien kalastusalueuksista Suomenlahdella.

Radiohäirintää Moskovasta

Asialistalle nostettiin lisäksi Moskovan voimakkaan radiolähettimen aiheuttama häirintä Lahden radioaseman lähetyksille. Selvyyttä haluttiin myös itärajalta tapahtuneisiin ampumisiin, Suomessa ilmi tulleisiin Neuvostoliiton vakoilutapauksiin ja kommunistien Suomeen kohdistamiin propagandahyökkäyksiin.

Holstien ja Pajuloiden matkaseurueeseen Moskovaan liittyi myös Neuvostoliiton Suomen lähettiläs Eric Assmus rouvansa kera. Jäinen tuuli, lumituisku ja pääministeri Kyösti Kallio saattelivat Holstin seuruetta Moskovan matkalle Helsingin rautatieasemalla 6. helmikuuta 1937. Saattamassa oli myös oikeusministeri Urho Kekkonen ja ulkoministeriön virkamiehiä. Vierailun painoarvoa lisättiin niin, että saattajina oli Neuvostoliiton Helsingin lähetystön koko henkilökunta. Heidän joukossaan oli myös lähetystösihteeri Boris Jartsev.

Inkerille ei lupauksia

Rajalla Holstin seurue siirtyi VR:n salonkivaunusta Neuvostoliiton salonkivaunuun, jossa tarjottiin kahviaamiainen. Leningradiin tultaessa tarjottiin kello 15 lounas hotelli Astoriassa. Paikalla oli 50 hengen seurue. Mukaan oli liittynyt Leningradin kaupungin edustajia sekä laivaston ja maavoimien upseereita. Illalla Kirovin (ent. Mariinski) teatterissa esitettiin ooppera ”Jevgeni Onegin”. Seurue istui entisessä Venäjän keisarin aitiassa. Väliajalla tarjottiin runsas yöllinen illallinen.

Rudolf Holsti toimi aiemmin Suomen edustajana Kansainliitossa Genevessä. Siellä hän oli tutustunut Neuvostoliiton edustajaan M.M. Litvinoviin. Holsti tapasi Litvinovin tämän kotona Moskovassa 8. helmikuuta 1937. Litvinov totesi, että Itä-Karjalaan ja Inkeriin ei voinut jättää kapitalistista järjestelmää, koska muualtakin Neuvostoliitosta se lopetettiin.

”Puolustava” Neuvostoliitto

Toisena vierailupäivänä Rudolf Holsti tapasi nimellistä valtaa käyttäneen Neuvostoliiton iäkkään presidentin M.I. Kalinin. Suomalaisseurue tutustui myös Kremliin. Iltapäivällä esiteltiin Moskovan uutta metroa ja sen loistokkaita asemia. Pääministeri V.M. Molotovin lounaalla Kremlissä oli 50 henkilöä. Paikalla oli useita ministereitä. Puheessaan Molotov totesi komissaari Josif Stalinin aikoinaan suositelleen Neuvosto-Venäjän hallitukselle Suomen itsenäisyyden tunnustamista.

Vastauspuheessaan Holsti korosti Suomen kansan halua elää kaikilta osin rauhassa. Aterian jälkeen Holsti keskusteli kahvipöydässä Molotovin, puolustusministeri K.J. Voroshilovin ja armeijan yleisesikunnan päällikön A.I. Jegorovin kanssa. Voroshilov vakuutti, että kaikki Neuvostoliiton varustukset maan pohjoisissa osissa perustuvat puolustukseen, eivät hyökkäykselliseen toimintaan.

Kallis lounas vieraille

Samana päivänä Suomen lähettiläs Yrjö-Koskinen järjesti isännille päivällisen hotelli Metropolissa. Tilaisuudessa oli läsnä 50 henkilöä. Päivällisen hinta hotellissa oli suomalaisille kauhustus, vaikka juomat oli tuotu Suomesta. Tällä lähetystön lounaalla Holsti tapasi vielä Skandinavian, Baltian maiden, Unkarin, Romanian, Ranskan ja Englannin lähettiläät. Hän vieraili lisäksi Yhdysvaltojen suurlähetystössä. Sinne oli kutsuttu satakunta vierasta. Holsti antoi kymmenkunnalle amerikkalaiskirjeen-

vaihtajalle yhteishaastattelun.

Ilta Moskovan suuressa oopperassa oli uuvuttava. Pushkin-illassa oli aluksi kolme tuntia puheita. Holsti ei taitanut venäjää, joten suuri osa puheista valui häneltä puhevirtana ohi. Puolenyön aikaan suomalaiset kiirehtivät asemalle. Juna lähti kohti Leningradia, jonne se saapui torstaina aamupäivällä 11. helmikuuta 1937. Paluumatka keskeytyi vuorokaudeksi Leningradiin. Seurue majoittui jälleen Astoriaan. Sen jälkeen vuorossa oli vierailu Eremitaasissa.

Ulkoasiainkomissariaatin Leningradin osasto tarjosi runsaan lounaan. Sen jälkeen seurasi vierailu Aleksanteri III:n asuntopalatsissa. Siitä oli tulossa pioneeritalo. Vieraiden tullessa lapsikuoro lauloi venäjäksi laulun ”Minun kiväärini”.

Puolue vaiken

Paluu Helsinkiin tapahtui aamulla 12. helmikuuta 1937. Saapujia vastassa olivat pääministeri Kyösti Kallio ja opetusministeri Antti Kukkonen sekä pienehkö seurue Neuvostoliiton lähetystöstä. Boris Jartsev oli jälleen mukana. Seuraavana päivänä Rudolf Holstin lausuntoja oli lehdissä ja hän piti radiopuheen. Muutaman päivän kuluttua Holsti selosti vierailuaan eduskunnan ulkoasianvaliokunnalle ja keskusteli presidentin kanssa.

Aarno Yrjö-Koskinen viestitti 14. helmikuuta 1937 Helsinkiin saaneensa vaikutelman, että Moskovan virallisissa piireissä oltiin kyllä tyytyväisiä vierailuun, mutta puoluepiireissä pysyttiin vaihi. Saksan Moskovan lähetystössä Holstin matka luokiteltiin epäystävällisenä tekona Saksaa kohtaan.

Moskovassa ei muutosta

Suomen ulkoministerin Rudolf Holstin vierailu peittyi melko pian Moskovassa. Stalinin vainot olivat kiihtyneet. Henkilöitä erotettiin johtopaikoilta ja heitä vaihdettiin. Erityisesti ulkoasiainhallinnossa muutokset olivat merkittäviä. Vainojen koko laajuus paljastui vasta vuosikymmeniä myöhemmin.

Suomen ulkoministeri Rudolf Holstin vierailu ei muuttanut suoraan mitään. Keväällä 1938 Boris Jartsev avasi keskustelut Suomen alueluovutuksista Neuvostoliitolle Leningradin turvallisuuden nimissä. Tämä oli alkupeliä, jota seurasi koko Suomen valtausyritys talvisodassa.

Rudolf Holstin tavoite pitää Suomi erossa kaikista kansainvälisistä erimielisyyksistä ei toteutunut. Suomen oli valittava puolensa maailmansodassa.

Yhdysvalloissa luennoitsijana

Helsingin yliopiston Suomen historian dosentti Jukka-Pekka Pietiäinen teki väitöskirjansa Rudolf Holstista. Sen pohjalta hän kirjoitti kirjan Rudolf Holstin monivaiheisesta elämästä ja toiminnasta Suomen edustuksellisenä diplomaattina ja ministerinä. Holstin elämä ja elämäntyö sisälsivät monia vaikeuksia.

Rudolf Holsti siirtyi perheineen

lopuksi yliopistoluennoitsijaksi Yhdysvaltoihin. Siellä hän kuoli Palo Altoissa 4. elokuuta 1945. Hänen Liisa-vaimonsa kuoli kesällä 1951. Rudolf ja Liisa Holstin tuhkaurnat laskettiin hautaan Helsingin Hietaniemessä 8. tammikuuta 1952. Olavi Holsti teki elämäntyönsä professorina Yhdysvaltojen Salt Lake Cityssä. Kalevi Holsti toimi Kanadan Vancouverissa Brittiläisen Columbian yliopiston professorina.

***

Jukka-Pekka Pietiäinen: Ulkoministerin kujanjuoksu – Rudolf Holsti ja skandaali Genevessä, Minerva 2021.

LASSE KOSKINEN

Kuvat Aarne Pietinen/Museovirasto.

🕒 **Ulkoministeriön henkilökunta juhlassa vuonna 1937. Eturivissä keskellä Liisa ja Rudolf Holst**

TILAA
vapaussofuri

vuositilaushinta 29 eur.

Katso:

WWW.VAPAUSSOTURI.FI

Lisätietoa tilaamisesta perinneliiton toimistosta
arkisin klo 9-15 puhelimella
045-634 5025 tai sähköpostitse
vape@perinneliitto.fi

Pakkoluovutettujen alueidemme teollisuuden materiaaliset menetykset

Talvisodan päättymisestä on kulunut 83 vuotta. Sodan tuhot olivat valtaisan ihmishenkinä, valtialueen silpoutumisena, siirtoväen evakuoitumisena ja kaikkinaisina taloudellisina menetyksinä. Onneksi Suomi säilyi itsenäisenä. Siitä suurkiitos sotilaillemme, lotille ja kotirintamalle!

Pahiten sodasta kärsi puunjalostusteollisuutemme. Uuden itärajan taakse jäi neljä paperitehdasta, seitsemän kartonkitehdasta, seitsemän puuhiomaa, 77 sahalaitosta, neljä vaneritehdasta, viisi sulfittisellutehdasta ja kaksi sulfaattisellutehdasta. Lisäksi itänaapuri sai upouuden tuotantolaitoksen Kuitu Oy:n Jämskessä. Yhtiö valmisti tekokuitua ja sellofaanikalvoa. Enson tehdaslaitokset kaapattiin jälkikäteisellä rajansiirrolla, kuten Värtsilän metalliteollisuustehaat.

Mainittujen tehdaslaitoksien anastuksella Neuvostoliiton kartongintuotanto kaksinkertaistui, ja maailmantilastossa maa nousi sulfaattiselluntuottajana sijalta seitsemän sijalle kolme. Itänaapurille siirtynyt

puunjalostusteollisuuden tuotanto tuli kilpailijaksemme maailman markkinoille. Sellun vientimme laski 38 prosenttia. Sulfittisellun tuotannossa päästiin 1930-luvun tasolle vasta 1950-luvulla. Todettakoon sekin, että pakkoluovutettujen sellutehtaiden valmistama ”ruutisellu” auttoi puna-armeijaa maailmanvalloitushaaveissaan.

Metsävaroiistamme menetettiin 10 prosenttia. Saimaan kanava jäi Neuvostoliiton puolelle, samoin Uuraan ja Koiviston mainiot satamat Viipurinlahdella.

Tienhaaran kattohuopatehdas oli valmistanut puolet maamme kattohuovan tarpeesta. Viipurissa sijaitti SOK:n suurmylly.

Vesivoimaloiden mukana hävisi neljännes energiantuotannostamme. Sillä Neuvostoliitto paikkasi Leningradin energiavajausta.

Oli tässä naapuriapua kerrakseen. Nykyrasitteeksi laskettuna kymmeniä miljardeja euroja.

PERTTI RAMPANEN

 Pitkäranta Oy:n tehdasalue Impilahdella. - Kuva Museovirasto.

 Paul Söderströmin TK-piirros: ”Mannerheim-ristin ritari, lentomestari Oiva Emil Tuominen”.

Oiva Emil Kalervo Tuominen syntyi 5. maaliskuuta 1908 Kouvolassa. Hänen äitinsä oli Ida Maria Tuominen. Isää ei lähteissä mainita. Kansakoulun käytyään hän meni suorittamaan asepalvelustaan 2. Erilliseen Maalentoalivueeseen syyskuussa 1926 ja sai koulutuksen mekaanikoksi. Oippa kävi Aliupseerihjaajakurssin 3 vuosina 1933–34 ja sai siirron Lentoasema 5:een kersantin arvoisena.

Vuoden 1938 alussa ylikersantti Tuominen komennettiin Lentolai-vue 26:een. Talvisodan alla laivueen pääasiallisena kalustona oli Suomen ainoa edes jotenkuten ajanmukainen hävittäjätyyppi eli Fokker D.XXI. Sodan alkaessa osa laivueen Fokkereista ja ohjaajista oli alistettuna Lentolai-vue 24:lle, ja heidän joukossaan oli myös Oippa. Hän avasi pudotustilinsä joulupäivänä 1939 pudottamalla yhdessä ylikersantti Kelpo Virran kanssa DB-3-pommikoneen Joutsenon yläpuolella. Tammikuussa putosi vielä toinen pommikone. Kuun lopussa suurin osa Lentolai-vue 26:n ohjaajista palasi takaisin omaan laivueeseensa, jota oli juuri alettu varustaa kaksitasoisella Gloster Gladiator-hävittäjällä. Oippa pääsi nopeasti sinuiksi uuden konetyypin kanssa, sillä hän ampui jo 2. helmikuuta alas kaksi I-16-hävittäjää. Yksitoista päivää myöhemmin Oippa pääsi Neuvostoliiton pommikonelai-vueen kimppuun yh-

🌐 Vääpeli Oiva "Oippa"
Tuominen nojaillee Fiat-
hävittäjään Joensuussa 7.
heinäkuuta 1941.

Oiva "Oippa" Tuominen

– Ilmavoimien ensimmäinen Marskin ritari

dessä lentomestari Lauri Lautamäen kanssa. Oippa kirjasi tililleen 3½ pommikonetta ja yhden hävittäjän. Talvisodan päättyessä Oippa oli kahdeksalla ilmavoitolla pudotustilaston toisena luutnantti Jorma Sarvannon jälkeen. Tämä saavutus huomioitiin 4. luokan vapaudenristillä sekä ylennyksellä vääpeliksi.

Jatkosotaan

Talvisodan lopulla Lentolaivue 26 oli varustettu italialaisilla Fiat G.50-hävittäjillä. Tätä konetyyppiä oli Suomessa käytössä kaikkiaan 33

kappaletta. Fiatia pidettiin hankalasti huollettavana, ja myös kahden konekiväärin aseistus oli varsin kevyt. Se ei kuitenkaan haitannut Oippaa, joka kuului jatkosodan alkaessa LLv 26:n 1. lentueeseen.

Uuden sodan ilmavoittotili avautui rytinällä 4. heinäkuuta 1941, kun saaliiksi jäi neljä Tupolev SB-2-pommikonetta. Kilometrin korkeudessa käyty ilmataistelu kesti parikymmentä minuuttia. Toisesta konekivääristä katkesi heti ensimmäisen sarjan jälkeen vyönivel, ja Oippa jatkoi sen jälkeen taistelua vain yhdellä konekiväärillä. Taistelun aikana myös hänen

koneensa sai osuman bensatankkiin. Neljäs pudotus varmistui vasta myöhemmin, kun jalkaväki löysi koneen hylyn Tohmajärveltä.

Oippa oli 14. heinäkuuta jälleen pommikoneiden kimpussa pudottaen kaksi SB:tä. Taistelukertomuksessa todettiin seuraavasti: "Ollessani partioimassa alueella Tolvajärvi-Loimolanjärvi tuli kolme SB:tä Suojärven suunnasta. Aloin tulittaa, jolloin heti alkoi yksi savuamaan ja kaikki kääntyivät takaisin Suojärven suuntaan. Ajoin niitä takaa, jolloin savuava kone syttyi tuleen ja siitä hyppäsi kaksi ryssä varjolla ja kone putosi järveen. Ammuin toisen samalla ja syöksyi se samaan järveen. Silloin tuli kolme I-16:ta, mutta ne pakeni parin kurvan jälkeen pilvien suojaan. Pommittajista vasen siipikone laski n. 100 m pitkän vaijerin, joka heilui kovasti perässä. Taistelukorkeus 1800 m. Oma kone FA-26."

Yhdeksän päivää myöhemmin Oippa ylennettiin lentomestariksi, ja tästä viikon kuluttua putosi jälleen kaksi SB-konetta. Saavutukset huomioitiin myös ylempänä komento-
ketjussa, ja ilmavoimien komentaja

🌐 Kaksitasoinen Gloster
Gladiator-hävittäjäkone Utissa
kesäkuussa 1941. Oippa saavutti
tällä jo vanhentuneella konetyypillä
kuusi ilmavoittoa talvisodassa.

Alkuperäinen kuvateksti: "Lentomestari Tuomisen koneeseen maalataan 7:s ja 8:s voittoviiru."

Fiat-hävittäjän bensiinisäiliötä täytetään.

Lundqvist teki esityksen Mannerheim-rististä. Päätös tuli nopeasti, ja viralliset perustelut kuuluivat seuraavasti: "Ylipäällikkö on pvm:llä 18.8.41 nimittänyt vääpeli Oiva Emil Kalervo Tuomisen, joka erittäin menestyksellisenä hävittäjälentäjänä on ampunut alas kahdeksantoista viholliskonetta, Vapaudenristin 2. luokan Mannerheim-ristin ritariksi." Oippa oli ritari numero kuusi ja ilmavoimien ensimmäinen Marskin ritari. Nimityksessä huomioitiin myös talvisodan ilmoitot. Perusteluissa mainittiin sotilasarvona vääpeli, koska ritariesitys oli tehty jo ennen ylennystä lentomestariksi.

Syyskuussa Fiat-laivue siirrettiin itäiselle Karjalan Kannakselle, missä ilmatoiminta oli hiljaista. Vuoden 1941 viimeinen ilmavoitto tuli syyskuussa, ja seuraava vasta toukokuussa 1942 Suomenlahdella. Kukin lentue päivysti vuorollaan Malmilla Helsingin suojauksessa kesään 1942 saakka. Syksyllä 1942 Oippa saavutti Laatokan alueella viimeiset ilmavoittonsa Fiatilla. Niitä kertyi kaikkiaan 23 kappaletta, ja hän olikin Suomen ilmavoimien selvästi menestyksikkäin Fiat-lentäjä.

Messerschmitt Bf 109 G-2, tunnus MT-227, oli käytössä sekä HLeLv 34:ssä että HLeLv 24:ssä.

Mersuihin

Lentolaivue 34 oli perustettu tammi-kuussa 1943, ja sen kalustoksi tuli 30 Messerschmitt Bf 109 G-2-konetta Saksasta. Laivueen ensimmäinen komentaja Ehrnrooth keräsi ohjaajiksi parhaita lentäjiä muista hävittäjälaivueista. Oippa oli itsestään selvästi Mersuihin valittujen joukossa, ja hän päätyi kapteeni Pauli "Pive" Ervin ensimmäiseen lentueeseen. Ensimmäinen pudotus Mersulla tuli 23. huhtikuuta, kun hän pudotti Pe-2:n. Jo tätä aikaisemmin sattui ikävä tapaus, kun Oipan nimikkokone MT-211 karkasi

käynnistyksessä mekaanikon käsistä ja porautui Malmin lentokonehallin oven läpi. Ilman konetta jäänyt Oippa perusti hyvän ystävänsä lentomestari Ilmari "Illu" Juutilaisen (ks. *Vapausoturi 1/2022*) kanssa "firman", jossa he lentäisivät Illun nimikolla MT-212 vuorotellen.

Oippa saapui 2. kesäkuuta 1943 lyhyeltä lomalta Utin kentälle. Saman tien tulikin hälytys, ja hän ampaisi lomapuvussa taivaalle Illun nimikolla. Oippa pudotti lennolla Pe-2-pommikoneen, mutta siitä irronnut siivenkappale osui Mersun potkuriin, joka vaurioitui. Ainoaksi

 Lentomestari Tuominen
Fiat-koneensa peräsimen
vieressä.

vaihtoehdoksi jäi pakkolasku mereen Somerin saaren rantamatalikkoon. Tarinan mukaan Oippa ui rauhallisesti Somerin rantaan odottamassa olleiden rannikkotykistön miesten luokse ja kieltäytyi hakemaan lähetetystä venekyydistä. Maihin päästyään hän oli kuulemma edelleen todennut tykkimiehille poikenneensa heitäkin katsomaan, kun juhlavaatteetkin olivat sopivasti päällä ja Mannerheim-risti rinnassa. Ilmavoimien lomapuku kutistui sitten kastuttuaan niin, että hihat ulottuivat enää kyynärpäihin ja lahkeet polviin. Firman yhteiskone nostettiin vielä myöhemmin merestä, mutta se oli jo mennyttä.

Kesällä 1943 Oippa sai siirron LeLv 34:n kapteeni Kullervo Lahtelan 2. lentueeseen. Kesän ja syksyn aikana ilmavoittoja kertyi tasaiseen tahtiin, mm. 24. heinäkuuta kaksi LaGG-3-hävittäjää. Loppusyksyllä 1943 ja talvella 1944 lentue oli Malmilla. Tällä alueella lentotoiminta oli hiljaista, eikä pudotuksia kertynyt.

Maaliskuussa 1944 lentue liitettiin koneineen ja ohjaajineen Hävittäjälentolaivue 30:een. Tukikohtana säilyi Malmi. Neuvostoliiton suurhyökkäyksen käynnistyttyä Karjalan Kannaksella neljä Mersua ohjaajineen luovutettiin HLeLv 34:lle, mutta Oipan osalta siirto toteutui vasta heinäkuussa, jolloin hän siirtyi kapteeni Puhakan 3. lentueeseen. Hän pudotti ensimmäisen viholliskoneensa 10 kuukauden tauon jälkeen Humaljoella 8. heinäkuuta 1944. Oippa saavutti vielä neljä ilmavoittoa, ennen kuin lentotoiminta rauhoittui ja jatkosota päättyi 4. syyskuuta 1944.

Lentomestari Oiva Tuominen lensi noin 400 sotalentoa ja saavutti aiempien tilastojen mukaan joko 43 tai 44 ilmavoittoa. Uusimpien tutkimusten mukaan (mm. Kari Stenman: *Hävittäjälentäjät Suomen ilmavoimissa 1939–1945*, Koala-Kustannus 2020) hänen ilmavoittojensa määrä olisikin 47. Tällä pudotusmäärällä hän ohittaisi *Vapaussoturissa* 5/2022 esitellyn Urho Lehtovaaran ja nousisi suomalaisässien tilaston neljännelle tilalle. Venäläisistä arkistoista myöhemmin saatujen tietojen perusteella useampi Tuomisen vaurioitetuksi

ilmoittama tai epävarmaksi jäänyt tapaus on voitu osoittaa pudotetuksi. Hänet palkittiin Mannerheim-ristin lisäksi myös mm. 3. ja 4. luokan Vapaudenristeillä miekkojen kera sekä saksalaisella II luokan rautaristillä.

Sodan jälkeen

Oippa erosi tammikuussa 1945 ilmavoimien palveluksesta. Hän työskenteli mm. työnjohtajana Wärtsilä Oy:n Helsingin telakalla, lentäjänä eri yhtiöiden ja lopuksi Imatran Voima Oy:n palveluksessa. Työuransa hän päätti taksiautoilijana Helsingissä.

Internetissä kerrotujen tietojen perusteella Oippa olisi esiintynyt cameo-roolissa Matti Kassilan ohjauksessa elokuvassa *Radio tekee murron* vuonna 1951. Päiväntasaajan Guinea julkaisi 1970-luvulla postimerkin Oiva Tuomisesta ja hänen Fiat G.50-koneestaan. Postimerkkisarjaan kuului muitakin tunnettuja hävittäjä-ässä eri maista.

Oipan siviilielämäkin oli ilmeisen vauhdikasta, sillä hän oli neljä kertaa naimisissa. Hänellä oli yksi poika, Leo Kalervo (1932–2012). Ilmavoimien ensimmäinen Mannerheim-ristin ritari Oiva Tuominen kuoli 28. tammikuuta 1976 Nummelassa. Hänet on haudattu Helsinkiin Malmin hautausmaalle.

RAIMO MALKAMÄKI

 Kirjoittaja on sotahistorian harrastaja, joka on mm. suomentanut kolmetoista sota- ja ilmailuhistoriallista kirjaa. Artikkelin päälähteitä ovat Kari Stenmanin ja Jukka Piippo-sen Suomen ilmavoimia käsittelevät kirjat. Artikkelin kuvat ovat SA-kuva-arkistosta.

Lukijapalautetta

Pian *Vapaussoturi* 5/2022:n ilmes-
tyttyä puhelimeni soi eräänä aamuna. Soittaja oli vanha tuttavani Mauri "Maukka" Maunula, joka on tullut suurellekin yleisölle tutuksi vuoden 2018 Linnan juhlien lauluesityksestä Jenni Haukiolle. Maukka (s. 1921) palveli sodan aikana itsekin Hävittäjälentolaivue 28:ssa ja halusi täsmentää paria juttuuni liittyvää seikkaa. Urho Lehtovaaran lempinimi laivueessa oli Pikku Jättiläinen ja lyhyempi versio Pikku-Jätti oli radiokutsu. Lisäksi jutun kuvatekstissä mainittu Leo Siiriäinen tunnettiin laivueessa Pekkana, mutta ilmeisesti virallinen nimi oli Leo Pekka. Suora lukijapalautte, varsinkin näin asiantuntevalta taholta, on hyvin harvinaista, joten suuri kiitos siitä Maukalle ja Ristolle!

**TILAA
VAPAUS-
SOTURI
29 €/VUOSI**

Pjotr Sokolov oli salaisen sodan asiamies

Valvontakomissio vaati luovuttamista

Pjotr Sokolov syntyi 28. joulukuuta 1890 Pietarissa venäläiseen aatelisperheeseen. Valmistuttuaan siellä Aleksanteri I:n lukiosta hän opiskeli oikeustiedettä Pietarin yliopistossa. Lisäksi hän opiskeli puhe- ja lausuntatekniikkaa maineikkaassa Marinski-teatterissa. Hän harrasti nyrkkeilyä, painia ja painonnostoa. Parhaat urheilusaavutuksensa hän tavoitti kuitenkin jalkapallon pelaajana.

Jalkapallossa hän edusti vuosina 1909–1917 Pietarin Uritas-seuraa, jonka pelaajana hän voitti Venäjän mestaruuden vuonna 1912. Hänet valittiin puolustajapelaajana myös Venäjän jalkapallojoukkueeseen olympiakisoihin Tukholmaan 1912. Suomi ei ollut vielä itsenäinen, mutta osallistui omalla joukkueella Tukholman kisoihin. Jalkapallossa Suomi voitti Venäjän 2–1.

Asiamiehenä Terijoella

Ensimmäisen maailmansodan aikana Pjotr Sokolov kävi upseerikoulun ja palveli luutnanttina Puolan rintamalla, kunnes Venäjän bolševikkivallankumous lokakuussa 1917 muutti kaiken. Venäjän sisällissodassa Sokolov kuului valkoisten joukkoon. Siinä yhteydessä hän tutustui Englannin sotilastiedusteluun, joka kiinnitti hänet hankkimaan taistelijoita valkoisten puolelle.

Englantilaiset lähettivät Sokolovin vuonna 1918 Tukholman kautta Helsinkiin. Hänestä tuli tiedustelija englantilaisten palvelukseen sijoituspaikkana Terijoki. Siellä hän toimi yhteistoiminnassa Suomen sotilastiedustelun kanssa ja kävi tiedusteluretkillä rajan takana Neuvosto-Venäjällä. Hän välitti tietoja Englannin

 Pjotr Sokolov toimi sotien aikana Suomen venäjänkielisten radiolähetysten lukijana. – Kuva Wikipedia.

agentin Paul Dukesin yhteyshenkilönä. Dukes toimi Pietarissa. Sokolov auttoi samalla valkoisia venäläisiä pakenemaan Suomeen ja länteen. Sokolov perusti Terijoelle paikallisten emigranttien avustuksella jalkapalloseuran.

Kauemmas rajasta

Pjotr Sokolov jäi kerran kiinni Neuvostoliitossa, sai kymmenen vuoden leirituomion, mutta pystyi pakenemaan takaisin Suomeen. Tiedustelijoiden vilkas liikehdintä soi Neuvostoliitolle aiheen nostaa asia pöydälle. Syyskuun 2. päivänä 1927 neuvostolehdistä julkaistiin uutinen, jossa syytettiin Suomen puolustuslaitoksen yleisesikunnan ja Latvian vastavakoi-lun auttaneen ”terroristeja” tihutöihin Neuvostoliittoon.

Viipurin läänin maaherra Arvo Manner ilmoitti tammikuun lopussa 1929, että Sokolovin pitää hankkia

oleskelulupa ja muuttaa Terijoelta kauemmas rajasta Helsinkiin. Sinne Sokolov lähti, mutta hänen vaimonsa Maria, o.s. Novosov, ja lapsensa jäivät Terijoelle. Vaimo ja tyttäret muuttivat Helsinkiin vasta vuonna 1934, mutta he asuivat erossa Sokolovista. Hyvänä urheilijana ja lauluäänensä omaavana Pjotr Sokolov valmensi Suomessa asuvia venäläisiä emigranttinueoria urheilussa ja kuorolaulussa.

Talvisodan radiossa

Pjotr Sokolov eli Helsingissä näennäisesti hiljaiseloa tupakkatehtaan työntekijänä. Hän johti venäläisemigranttien nuorisoliiton osastoa. Emigranttien Euroopan päämaja oli Pariisissa ja Sokolov oli sinne yhteydessä. Emigranttijärjestöt jatkoivat edelleen vastarintatoimintaansa. Sokolov toimi emigranttijärjestössä, jonka perusti karamellimestari Anatoli Toll Viipurissa.

Pjotr (Pekka) Sokolov sai Suomen kansalaisuuden syksyllä 1936. Hän jatkoi puolustuslaitoksen yleisesikunnan tiedusteluasiantuntijana Viipurin alatoimiston ja Sortavalan osaston tehtävissä. Hän valmensi ja lähetti tiedustelijoita rajan taakse Neuvostoliittoon vuosina 1938–1939.

Talvisodan aikana Sokolov laati tekstejä hyökkäävien Neuvostoliiton puna-armeijan sotilaiden joukkoon pudotettuihin lentolehtisiin. Lisäksi hän toimi Lahden radioaseman välittämien venäjänkielisten lähetysten lukijana. Lähetyksissä venäläisjoukoille kerrottiin muun muassa Suomen saavuttamista torjuntavoitoista rintamalla.

Venäjänkielisiä lähetysiä

Joulukuun 4. ja 5. päivinä 1939 armeijan tiedotusosasto (sil. propagandaosasto) siirtyi Mikkelin Otavan opistolle. Sokolov jatkoi venäjänkielisten lähetysten yhtenä kuuluttajana ja esiintyjänä. Studiona oli pieni mökki. Välirauhan aikana tiedotustoiminta keskittyi valtioneuvoston tiedotuskeskukselle VTK:lle, josta kehittyi valtion tiedotuslaitos VTL. Sen sotilasjaosto vastasi jatkosodan aikana Neuvostoliittoon suunnatuista venäjänkielistä radiolähetyksistä. Siellä toimi sotilasvirkamiehen nimikkeellä Pjotr Sokolov.

Jatkosodan venäjänkielisillä lähetyksillä ei ollut kovin paljon tehoa, koska Neuvostoliitossa kodeissa oli

vähän radiovastaanottimia, näin etenkin Karjalan alueella. Lankavälitteisillä radioilla voitiin kuunnella vain Neuvostoliiton omia kanavia. Suomen lähetyksiä uskallettiin kuunnella ainakin puna-armeijan ilmavoimien tukikohdissa. Lisäksi Suomen sotavankileireissä asuvat ja maataloil-la toimivat venäjänkieliset sotavangit saattoivat kuunnella päivittäin kello 18.15 Yleisradion venäjänkielisiä uutisia. Kuuntelijoita oli myös Baltian maissa.

Välikohtaus radiossa

Joulukuussa 1941 perustettiin Päämajan Ttus 3. H-nimeä käyttänyt ja Helsingissä toiminut radiotoimisto. Sen venäjänkielistä lähetyksistä vastasi Pjotr Sokolov. Venäjänkielisten lähetysten tarpeellisuudesta syntyi kiistaa Yleisradion ja armeijan kesken. Yleisradion ohjelmapäällikkö Ilmari Heikinheimo vaati kello 18.15 lähetettyjen venäjänkielisten uutisten lopettamista. Ne lopetettiin 11. tammikuuta 1942. Venäjänkielistä uutistoimintaa jatkettiin kuitenkin 15 minuutin mittaisina aamupäivisin, myöhäisiltaisin ja puolenyön tienoilla.

Pjotr Sokolov oli asemastaan tietoinen herra. Venäjänkielisten lähetysten pallottelut Yleisradiossa ilmeisesti turhauttivat häntä, koska Yleisradion tekninen johtaja Juho Rissanen teki hänestä valituksen Päämajan tiedotusosastolle. Aiheena

oli se, että Sokolov oli jostakin syystä ajautunut erimielisyyksiin Yleisradion Fabianinkadun henkilöstön kanssa. Sokolov oli kerran humalassa tempaissut studion oven auki kesken lähetysten ja kiroillen syytänyt solvauksia kuuluttaja Kaisu Puuskalle. Kuuluttaja sai työnnettyä hänet ulos studiosta, mutta meteli oli kantautunut radion kuuntelijoiden korviin.

Palautetta kuulijoilta

Päämajan radio-osasto siirrettiin 7.–8. maaliskuuta 1943 Otaniemen kartanon päärakennukseen Espooseen. Venäjänkieliset lähetykset lähetettiin sieltä. Siellä vapunpäivänä 1943 venäjänkielisten lähetysten päälliköksi määrättiin luutnantti E.A. Javanainen Pjotr Sokolovin tilalle. Sokolov jatkoi kuitenkin lähetystoiminnan tehtävissä.

Sotilasvirkamies Sokolov oli sairaslomalla marraskuussa 1943, kun hänen toiminnastaan käytiin keskustelua. Pontimena olivat sotavankileirien vangeilta kerätyt palautteet. Sokolovin osin kiihkoisten sanomien sijaan kaivattiin enemmän musiikkia. Suomen linja oli siirtynyt varovaisemmaksi Saksan Stalingradin rintamatappion jälkeen. Radion venäjänkielisiä lähetysiä jatkettiin kuitenkin juhannukseen 1944 saakka.

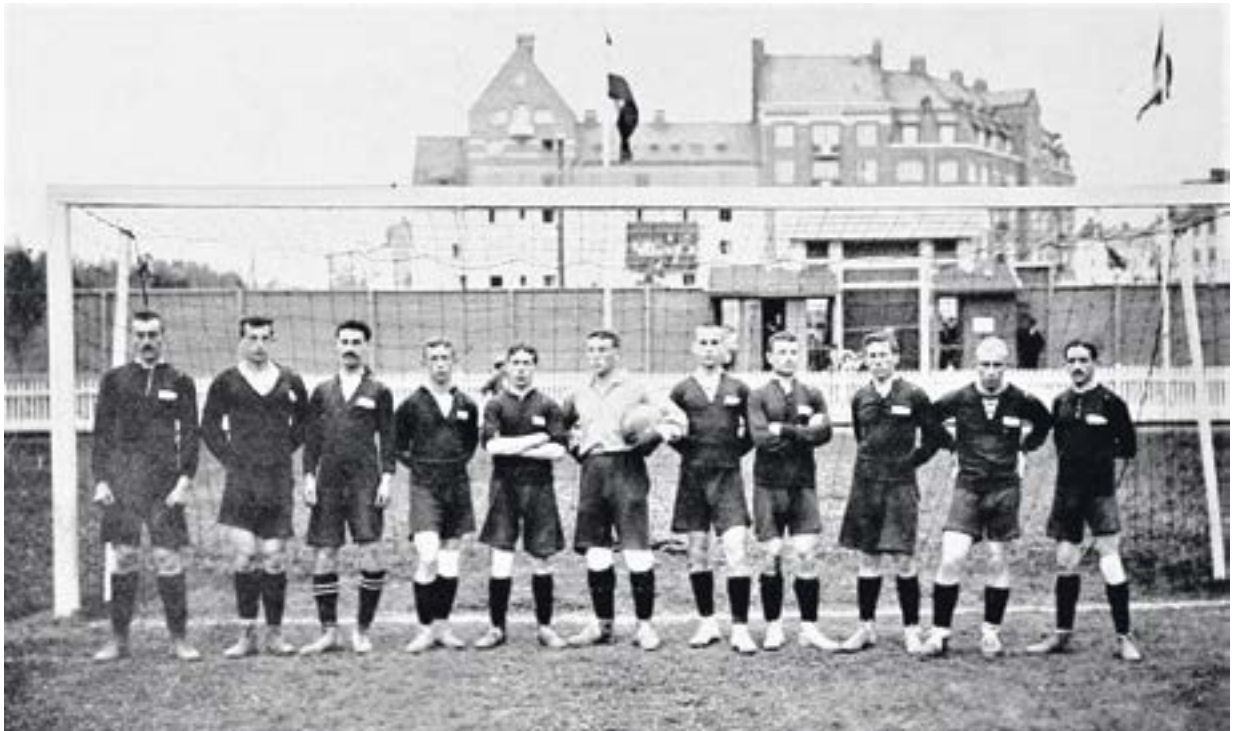
Tiedustelun kouluttajana

Jatkosodan aikana Pjotr Sokolov toimi myös suomalaisten Äänislinnan tiedustelukoulun kouluttajana. Koulu valitsi eri kansallisuuksien sotavangeista vapaaehtoisia tiedustelijoita, jotka koulutuksen jälkeen pudotettiin laskuvarjoilla Neuvostoliiton puna-armeijan linjojen taakse tiedustelutehtäviin. Lisäksi Sokolov vieraili kouluttamassa saksalaisten tiedustelukouluissa Virossa. Sokolov käytti peitetarkoituksessa eri nimiä jatkosodan aikana.

Sokolovilla oli yhteyksiä jatkosodan aikana kenraali Andrei Vlasiin, joka perusti ukrainalaisista ja muista sotavangeista sotilasosastoa. Se osallistui sodan loppuvaiheessa Saksan rinnalla Neuvostoliiton puna-armeijan torjuntaan Keski-Eu-

 Rajajoen rajavartioaseman päällystöä venäläisemigranttien seurassa vuonna 1918. - Kuva Museovirasto/A.G. Nikitin.

 Venäjän jalkapallojoukkue Tukholman olympiakisoissa vuonna 1912. Pjotr Sokolov 2. vasemmalta. - Kuva virallinen olympiakuva.

roopassa. Saksalaisten tappion hämmöittäessä Sokolov tiesi olevansa Neuvostoliiton tavoittelemien henkilöiden listalla ja valmistautui lähtemään Suomesta länteen.

Leinon listalla

Suomen ja Neuvostoliiton aselevon astuttua voimaan syyskuussa 1944 Neuvostoliiton turvallisuuspalvelu NKVD yritti tavoitella Pjotr Sokolovia. Suomessa toiminut valvontakomissio etsintäkuulutti hänet. Sokolov siirtyi Ruotsiin, jonne Äänislinnan tiedustelukoulussa palvelleita toimitettiin Neuvostoliiton ulottumattomiin.

Sokolov oli niiden 21 henkilön luovutuslistalla, jonka Neuvostoliiton valvontakomissio esitti vaatimukseksi kommunisteja edustaneelle Suomen sisäministerille Yrjö Leinolle. Sokolov oli kuitenkin jo silloin Ruotsissa. Leinon vankeina tunnettu 19 henkilön ryhmä pakkoluovutettiin Neuvostoliittoon vuonna 1945. Osa heistä teloitettiin ja osa kuoli vankileireissä. Takaisin päässyt Unto Parvilahti (Boman) kirjoitti heidän tarinansa kirjaksi ”Berijan tarhat”.

 Vuonna 1935 valmistuneen Lahden radioaseman suunnitteli Kaarlo Könönen. Siinä toimii nykyisin valtakunnallinen radio- ja tv-museo. - Kuva Lasse Koskinen.

KGB ei uskaltanut

Pjotr Sokolovin suomalainen perhe jäi Suomeen. Sokolov avioitui uudelleen Ruotsissa. Perheeseen syntyi kaksi lasta. Sokolov toimi Tukholmassa urheiluhierojana. KGB sai hänen henkilöllisyytensä ja asuinpaikkansa selville 1950-luvulla, mutta se ei pyrkinyt murhattamaan häntä, koska murha olisi vaarantanut muita operaatioita Ruotsissa. Sokolov kuoli 80-vuotiaana Ruotsissa Peter Sahlin nimisenä ja on haudattu Enköpingsiin.

Uusimman kirjan Suomen ja Neuvostoliiton tiedustelutoiminnasta on kirjoittanut Latviassa asuva suomalaisistoimittaja ja tietokirjailija Jukka Rislakki, joka on saanut käsiinsä uusia Neuvostoliiton arkistotietoja aineistokseen. Rislakki lähestyy salaisen sodan tapahtumia sen henkilöiden avulla.

***

Jukka Rislakki: Saatan kuolla ja rajalla – Suomen ja Neuvostoliiton vakoi-lusodan hahmoja, Docendo 2021. Juho Kotakallio: Hänen majesteettinsa AGENTTI – Brittitiedustelu Suomessa 1918-1941, Atena 2014. Mikko Porvali: VAKOOJAKOULU – Päämajan asia-mieskoulutus jatkosodassa, Atena 2010. Lasse Vihonen: Radio sodissamme 1939-1945, SKS 2010.

LASSE KOSKINEN

Perinteet, historia ja arvot ovat osa poliisin ammatti-identiteettiä Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen perinnepäivä

Itä-Uudenmaan poliisilaitos on perustettu 1.1.2014 poliisin kolmannen ns. hallintorakennemuutoksen tuloksena, jolloin poliisilaitosten määrät vähenivät 24:stä yhteentoista. Poliisilaitos kattaa nykyisin kaikkiaan 15 kuntaa, joiden yhteen laskettu väkiluku on lähes 600.000. Pääpoliisiasema on Vantaalla ja muut ns. täyden palvelun poliisiasemat Hyvinkäällä, Järvenpäässä ja Porvoossa. Lisäksi palvelupisteitä on Keravalla, Nurmijärvellä, Loviisassa ja Sipoossa.

Aloitin Itä-Uudenmaan poliisipäällikkönä 1.9.2020. Poliisilaitos oli monella tavalla minulle tuttu, kun olin tehnyt laitoksen kanssa yhteistyötä naapuripoliisilaitoksista Helsingissä ja Hämeessä työskennellessäni. Hämeen poliisilaitoksen poliisipäällikkönä minulla oli ilo olla perustamassa Hämeen poliisilaitoksen perinnepäivää. Tullessani Itä-Uudellemaalle poliisipäälliköksi tuntui luontevalta etsiä perinnepäiväksi sopiva ajankohta myös Itä-Uudenmaan poliisilaitokselle.

Poliisin arvot, historia ja perinteet ovat tärkeä osa identiteettiämme. Perinnepäivää juhlimalla annamme arvoa poliisin vaiheikkaalle historialle, eläköityneille ja edesmenneille kollegoille. Perinnepäivän tarkoitus on myös osaltaan vahvistaa poliisin ammatti-identiteettiä ja yhteisöllisyyttä sekä edistää sidosryhmäyh-

teistyötä. Kunnioitamme erityisesti niitä, jotka ovat menettäneet elämänsä tai terveytensä palvellessaan poliisin palveluksessa isänmaatamme.

Mutta mikä olisi tämä sopiva päivämäärä perinnepäivälle? Löytyisikö nykyisen Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueen tapahtumista, entisistä poliisilaitoksista tai nimismiespiireis-

 Palkittavat perinnepäivänä. Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen piti perinnepäivän juhlapuheen ja palkitsi henkilökuntaa.

 Poliis ratsut.

tä sellainen merkittävä päivämäärä, joka palvelisi edellä kuvattuja tarkoituksia? Pahimmat koronavuodet ajoittuivat vuosille 2020–2021, jolloin perinnepäivää ei olisi voitu juhlia muutoin kuin verkossa. Helmikuun alussa 2022 vähän ennen Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainaan sain yhteydenoton vielä tuolloin minulle tuntemattomalta poliisilaitoksen vartijalta sittemmin ylivartijalta Tommi Nevalaiselta Porvoosta. Tommi kirjoitti minulle sähköpostissa: ”Huomasin sotaveteraanit.fi sivuilla kirjoittamasi jutun Viljo Innasesta. Tahtoisin korjata muutaman asian juttuun.” Samalla Tommi kertoi, että hän on muutaman vuoden tutkinut alueen historiaa, erityisesti virantoimituksessa kuolleiden poliisien tapauksia. Pitkähkössä viestissään hän kuvaili alueen historiaa mainiten 17.11.1917 tapahtuneen Saksanniemen kahakan Porvoossa. Lukiessani viestin ajattelin, että voinko enää parempaa syöttöä saada lapaan. Niinpä vastasin Tommille. Ensinnäkin kiitin korjauksista ja ehdotin hänelle tapaamista.

Tommin tapaamisessa vahvistui käsitykseni siitä, että meillä on omassa henkilökunnassa henkilö, jolla on erinomaiset tiedot poliisia koskevasta alueemme historiasta. Tommi sai tehtäväksi laatia perustellun esityksen Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen perinnepäiväksi. Perusteellisessa esityksessään hän totesi: ”Senaatti päätti 19.9.1917 perustaa poliisikou-

lun, Saksanniemen järjestyslipuston. Koulu sijaitsi Porvoossa, Kiialan kartananon mailla Saksanniemen tilalla.” Tämä Suomen ensimmäinen poliisikoulu sijaitsi siis Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen nykyisellä toimialueella ollen samalla osa koko Suomen ja sen vapautumisen historiaa.

Perinnetoimikunta

Kesäkuussa 2022 asetimme perinnetoimikunnan vastaamaan perinneasioista. Perinnetoimikunta vastaa Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen perinnepäivän suunnittelusta ja toteutuksesta sekä poliisimuseotoiminnasta yhteistyössä Poliisimuseon kanssa. Perinnetoimikunnasta ilmoi-

 Seppelen lasku: toiminnanjohtaja Nina Schleifer, puheenjohtaja Jyrki Uutela, vanhempi konstaapeli (evp) Hannu Lakee, poliisipäällikkö Ilkka Koskimäki, vanhempi konstaapeli Laura Tervo ja apulaispoliisipäällikkö Seppo Kujala.

 Poliisilaitoksen ja perinneyhdistyksen seppeleet muistokivellä.

tetaan Poliisimuseolle museoyhdys- henkilö, joka vastaa poliisiasemilla olevista näyttelyistä sekä esine- ja valokuvakokoelmista.

Perinnetoimikunnan tehtävänä on tallentaa paikallista poliisiperinnettä Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella. Perinnetoimikunta tukee perinne-esineiden keräämistä, dokumentointia ja näytteille asettamista.

Perinnetoimikunta kokoontuu tarvittaessa. Toimikunnan puheenjohtajana toimii viestintäpäällikkö ja sihteerinä johdon sihteeri. Jäseniksi nimettiin henkilökuntaan kuuluvia, eri vastuualueen tuntevia. Jäseniksi nimitettiin suostumuksensa mukaisesti poliisilaitoksestamme jo täysin palvelleet vanhempi konstaapeli Hannu Lakee ja rikosylikomisario Markku Tuominen, joiden valinta on jo nyt osoittautunut erittäin tärkeäksi perinneyön kannalta. Lakee ja Tuominen ovat aktiivisia toimijoita niin maanpuolustustyössä kuin siihen liittyvässä sotaveteraanityössä. Palkkasimme myös historiaa opiskelevan korkeakouluharjoittelijan dokumentoimaan poliisilaitoksen eri tiloissa odottavia poliisin historiaan liittyviä esineitä. Tarkoituksenamme on, että näitä esineitä laitetaan pysyvästi esille poliisilaitoksen kiinteistöihin. Iso määrä esineitä odottaa nyt näytteille panoa ja merkittävä osa tästä tullaan sijoittamaan 2024 valmistuvalle uudelle pääpoliisiasemalle.

Järjestyslipuston eli Saksanniemen ratsujoukon perustaminen

Tammisunnuntaina 2020 minulla oli kunnia pitää juhlapuhe Lahden

Ristinkirkossa Vapaussodan Lahden seudun perinneyhdistyksen puheenjohtaja eversti (evp) Pekka Joukon pyynnöstä. Puheeni tietopohjan valmistelussa luin useamman kirjan, jotka käsitelivät Saksannimen tapahtumia ja poliisin historiaa. Näistä keskeisiä olivat erityisesti *Tuija Hietaniemi: Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948*, *Pekka Nieminen: Suomen Tasavallan Vartiosto, Laura Kolbe & Samu Nyström: Helsinki 1918-Pääkaupunki ja sota* ja *Timo Hyytinen: Itsenäisyytemme alku*. Enpä tuolloin osannut edes aavistaa, että reilu kaksi vuotta myöhemmin saan tehdä uudessa työpaikassani päätöksen näihin tapahtumiin pohjautuvasta poliisilaitoksen perinneyhdistyksestä.

Suomen julistauduttua itsenäiseksi joulukuussa 1917 mikään ei muuttunut välittömästi. Itsenäistyminen ei yhtenäistänyt kansaa, joka oli päinvastoin kovaa vauhtia jakaantumassa kahteen puoleen suureksi osaksi bolshevikkien kiihotustoiminnan takia. Venäläinen armeija oli edelleen maassa. Vieraan vallan armeijan määräksi on arvioitu vuonna 1917 olleen enimmillään yli 120.000 sotilasta. Kansakunta kärsi elintarvikepulasta ja työttömyydestä – osa kansasta näki nälkää. Väkivaltaisuuksia ja mellakoita oli eri puolilla Suomea. Bolshevikit agitoivat sekä venäläisiä sotilaita että suomalaisia vallankumoukseen. Tämän seurauksena osa Venäjän armeijan sotilaista sekä punakaartilaiset syöllistyivät rikoksiin. Yleinen järjestys ja turvallisuus oli romahtanut, eikä Venäjän armeija huolehtinut sille kuuluvasta yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta. Suomen oma sotaväki oli lakkautettu maaliskuussa 1905, eikä

uskottavia poliisivoimia ollut. Maaliskuun 1917 vallankumouksen jälkeen valtaosa poliiseista oli erotettu. Kansa ei millään tavoin luottanut siihen, että yhteiskunta huolehtisi heidän turvallisuudestaan. Hallitusvalta ei kyennyt muodostamaan vahvaa järjestysvaltaa yrityksistä huolimatta. Tämän seurauksena perustettiin suojeleuskuntia sekä punakaarteja samalla, kun poliittinen vastakkainasettelu ja kansan keskinäinen viha entisestään kasvoi.

Punakaartit syöllistyivät laittomuuksiin, kuten laittomiin pidätyksiin, murhiin ja tekaistuihin perustein tehtyihin kotietsintöihin. Punakaartit eivät olleet puolueen hallinnassa, koska Leninin lähettämät bolshevikkientit radikalisoivat kaarteja sisältä käsin ajaen ne vallankumousyritykseen. Elettiin anarkiassa. Venäläisten vallankumoukselliset ja heidän organisoimansa punakaartit aloittivat kapinan laillista hallitusta vastaan tammikuussa 1918, jolloin alkoi vapaussota. Samaan aikaan oli käynnissä 1. maailmansota.

Isona uhkana Suomen itsenäisyyshäilykselle oli vieraan armeijan läsnäolo. Syyskuussa 1917 senaattori Allan Serlachiuksen toimesta oli aloitettu senaatin ja Suomen sotilaskomitean neuvottelut ratsastavan poliisivoiman perustamisesta. Serlachius oli antanut jo elokuussa määräyksen aiemmin Helsingin poliisilaitoksessa palvelleelle everstiluutnantti Bruno Jalanderille valmistella joukon kokoamista Saksanniemen kartanoon Porvooseen. Senaatin kirjeessä 19.9.1917 todettiin, että järjestyksen ylläpitämistä varten hallituksen käytettäväksi on perustettu vähintään 200 miestä käsittävä poliisikunta. Joukon nimeksi tuli Järjestyslipusto, ja se aloitti harjoittelun jo syyskuussa. Marraskuussa venäläiset sotilaat ja punakaartilaiset yllättivät Järjestyslipuston. Järjestyslipusto hajaantui, mutta se koottiin koulutettavaksi uuteen sijoituspaikkaan Etelä-Pohjanmaan Lappajärvelle.

Eduskunta antoi senaatille valtuudet vahvan järjestysvallan luomiseksi tammikuussa 1918. Tällä tarkoitettiin poliisia ja armeijaa. Senaatin puheenjohtaja Svinhufvud antoi 16.1.1918 sotilaskomitean puheenjohtaja Carl Gustaf Mannerheimille valtuudet jär-

Helsingin poliisiosoittokunnan kvintetti.

••••• jestyksen palauttamiseksi maahan. Mannerheim sai käyttöönsä senaatin perustaman Järjestyslipuston (Saksanniemen ratsujoukko) ja Suomen Tasavallan Vartioston, jonka komentajaksi määrättiin Helsingin poliisipäällikkönä aikaisemmin toiminut eversti Karl Emil Berg. Lisäksi senaatti nimitti vapaaehtoiset suojeluskunnat hallituksen joukoiksi. Näiden sotajoukkojen ensimmäinen tehtävä oli Mannerheimin määräyksestä riisua Ilmajoen venäläinen varuskunta aseista tammisunnuntaina 1918.

Ensimmäinen perinnepäivä Kiialan kartanossa 19.9.2022

Aloitimme perinnepäivän seppelien laskulla Saksanniemen kartanon pihalla sijaitsevalla Järjestyslipuston muistomerkillä. Seppeleen laskutalaisuuteen osallistui Vapaussotiemme Helsingin seudun perinneyhdistyksen puheenjohtaja Jyrki Uutela ja toiminnanjohtaja Nina Schleifer, joiden kanssa tehtävää yhteistyötä arvostamme korkealle. Kunnioitimme seppelien laskemisella 17.11.1917 kahakassa kaatuneiden opiston kahden työntekijän, aliupseeri Heikki Kuuston ja entisen jefreitterin Johan Fallströmin, muistoa sekä muita Vapaussodassa kuolleita sankarivainajia.

Varsinainen perinnepäivän päiväjuhla pidettiin Porvoossa Kiialan kartanossa, missä musiikista vastasi Helsingin poliisisoittokunnan kvintetti. Kaksi poliisiratsua tervehti kutsuvieraita juhlapaikan edustalla. Vieraat edustivat sidosryhmiämme, poliisilaitoksemme eläkeläisiä ja palokittavia. Alkutervehdykseni jälkeen juhlapuheen piti poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen. Kolehmainen kuvasi turvallisuusympäristön suuria muutosta, joka johtuu erityisesti Venäjän hyökkäyssodasta. Kolehmainen kertoi maanpuolustustahdon olevan mittaushistoriansa korkeimmalla tasolla ja luottamuksen turvallisuusviranomaisia kohtaan olevan maailmanennätysluokkaa. Kolehmaisen mukaan turvallisuus tehdään yhdessä ja suomalainen kokonaisturvallisuuden konsepti on kansallinen ylpeyden aihe. ”Poliisilla

on erinomaiset yhteistyörakenteet niin akuuteissa operatiivisissa tilanteissa kuin strategisella ja hallinnollisellakin tasolla, useisiin toimijoihin. Tätä poliisi haluaa vaalia kaikin tavoin.”

Tommi Nevalainen kertasi vuoden 1917 tapahtumia valottaen, miksi juuri 19.9. juhlietaan poliisilaitoksen perinnepäivää. ”Vuonna 1917 Suomen suuriruhtinaskunnan ylin järjestysvalta kaatui vallankumouksen yhteydessä, kun kansanjoukot pakottivat poliisit eroamaan. Järjestyksenpito siirtyi Venäjän sotaväelle, joka luovutti vastuun asiasta järjestäytyneelle työväelle.” Ratkaisua järjestysvallan palauttamiseksi haettiin Nevalaisen mukaan, mutta nämä yritykset eivät onnistuneet. ”Senaatti päätti 19.9.1917 perustaa poliisikoulun, Saksanniemen järjestyslipuston. Koulu sijaitsi Porvoossa, Kiialan kartanon mailla Saksanniemen tilalla. Koulun johtajaksi valittiin Suomen rakuunarykmentissä palvellut ratsumestari Gaston Ahrenberg. Oppilaat värvättiin entisistä poliiseista, maanviljelijöistä ja ylioppilaista. Lokakuun loppuun mennessä oppilaitokseen oli liittynyt jo 200 miestä.”

Juhlaesitelmästä vastasi hyvin kiinnostavalla tavalla dosentti Lasse Laaksonen, joka vertasi Talvisotaa

Ukrainan sotaan. Stalin ja Putin epäonnistuivat etenkin tiedustelussa ja vastapuolen mielialojen kehittymisen arvioinnissa. Molempien ympärillä oli liikaa yes-miehiä eikä nopea miehitys onnistunut, vaan jouduttiin muuttamaan suunnitelmia. Stalin ja Putin eivät kumpikaan välittäneet tappioista eikä yksilöillä ollut mitään arvoa. Laaksonen mukaan poliisin tehtävät lisääntyivät Talvisodassa, kun tehtäväksi tuli mm. väestönsuojeluun liittyviä tehtäviä ja mustan pörssin kitkeminen. Laaksonen totesi Ukrainan sodassa rauhan tien olevan vaikea, koska osapuolet eivät luovu tavoitteistaan eikä Venäjä kunnioita kansainvälisiä sopimuksia.

Tilaisuudessa jaettiin poliisin kunniamerkkejä ja poliisipäällikön mitaleita. Lisäksi julkistettiin vuoden viestijä, työyhteisöteko ja kouluttaja.

Tänä vuonna lauantaina 16.9. teemme kunniakäynnin Porvoon Saksanniemen uhrien muistomerkillä yhteistyössä Vapaussotiemme Helsingin seudun perinneyhdistyksen, Porvoon Reserviupseerikerhon ja Rakuunakillan kanssa. Perinnepäivän päiväjuhlaa vietämme tiistaina 19.9. jossakin sopivassa kohteessa poliisilaitoksen alueella.

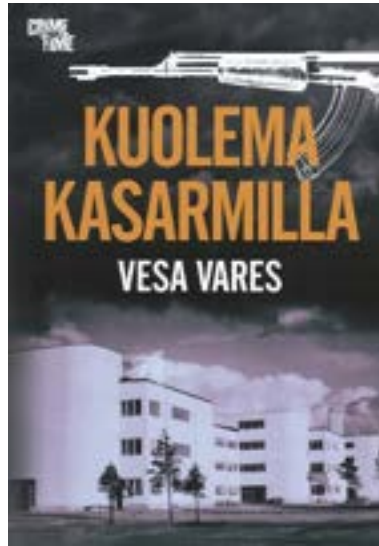
ILKKA KOSKIMÄKI
Poliisipäällikkö

 Perinnepäivän vieraita.

AA
 JJ
 OO
 RR
 KK
 ZZ
 EE
 AA
 AA

Inttikokemuksista idea dekkarille

Turun yliopiston poliittisen historian professori Vesa Vares on muun muassa tutkinut Suomen ja Saksan suhteita sekä sisä- ja ulkopoliittikan ja eurooppalaisen puoluepolitiikan historiaa. Hän on tutkinut myös poliisin ja urheilun historiaa. "Kuolema kasarmilla" on hänen ensimmäinen dekkarinsa. "Fiktiön kirjoittaminen oli yksi nuoruuden suuria unelmiani", totesi Vares. Kirja ei olisi koskaan toteutunut ilman tekijän inttikokemuksia Niinisalossa 1980-luvulla. Kirjan perusteella Vares muistaa lämmöllä ajan Niinisalossa.

Prologissa kerrotaan sotilaspuhoksen henkilön kohtalokkaasta kävelymatkasta talviaamun pimeydessä: "Hän ei enää noussut eikä tulisi koskaan nousemaan. Ei tuntemaan ja valittamaan pimeyttä, kylmää ja märkää." Sotilashenkilö on vänrikki Martti Näre, joka ennen henkirikosta on ennättänyt sotkea niin alokkaiden, kantahenkilökunnan kuin sotilaskodin naistenkin ajatukset.

Rikoskomisario Anne Sirkä ja pääesikunnan luutnantti Pertti Salmenkari selvittävät veritekoa. Selvitystyön edetessä asiat mutkistuvat entisestään, kun kasarmilta löydetään toinen henkirikoksen uhri.

Lukija perehdytetään perusteellisesti varusmiespalveluksen saloihin ja kirjan henkilöhahmojen välisiin suhteisiin. Kirja muistuttaa perinteistä kuka sen teki-tyyppistä dekkaria. Kuvaukset armeijasta elävöittävät kerrontaa ja ovat usein huumorilla höystettyjä sekä ennen kaikkea tuovat monille lukijoille mieleen inttimuistoja vuosien tai vuosikymmenien takaa. Kirjan loppuhuiennus on toiminnantäyteinen.

VESA MÄÄTTÄ

📖 Vesa Vares: Kuolema kasarmilla. 352 sivua. CrimeTime 2022.

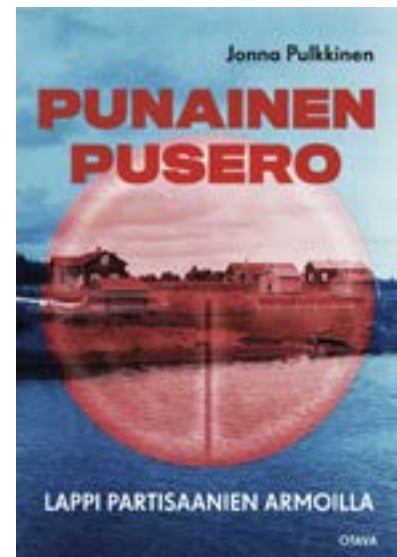
Lokan kylän tuho ja punapuseroinen mies

Heinäkuun 14. päivänä 1944 hyökkäsi venäläinen partisaaniosasto Stalinets syrjäiseen Lokan kylään. Sen suojana oli muutaman sotilaan kenttävartio. Hyökkäyksessä sai surmansa 16 henkilöä. Paljolti naisia ja lapsia.

Historioitsija Jonna Pulkkinen teoksen *Punainen pusero* jonkinlaisena kehyksenä kulkee sompiolaisen salametsästäjän ja kommunistin Richard Uusitalon epäily Neuvostoliiton vakoojaksi punaisine puseroineen. Siitä kirjan nimi. Puseroa pidettiin eräänlaisena tuntomerkinä partisaaneille. Miehen käytös hyökkäyksen aikana kummeksutti. Uusitalon kuulusteluissa ei osuutta Lokan tuhoon löytynyt. Venäläissympatioita kylläkin vuosien varrella mies oli kommunistina tuonut esiin.

Partisaanihyökkäysten lisääntyessä kyseltiin, miksi siviiliasukkaita ei rajan pinnasta evakuoida. Kyllä heitä evakuoitiinkin, tai itse siirtyivät kauemmaksi, mutta toiminta eteni hitaasti. Pakkosiirtoja koitettiin välttää lisäämällä kenttävartioiden ja sotilaiden määrää. Varsinkin partisaanien takaa-ajoon pystyviä joukkoja.

Syällisyyttä evakuoitien hitauteen on koitettu työntää maaherra Hillilälle, paljolti aiheesta. Hän perusteli hitautta monesta syystä. Eversti Willamo ja jopa saksalainen kenraali Eduard Dietl esittivät moneen kertaan nopeampaa syrjäisten talojen tai kylien siviiliasukkaiden siirtoa kauemmaksi rajaseudulta. Jotkut asukkaat eivät halunneet jättää kotejaan. Siellä oli heillä toimeentulo: kotieläimet ja viljelykset. On huomioitava, että jat-

kosodan ajan oli monenlaista muuta-kin kitkaa siviiliviranomaisten ja sotilasjohdon kesken.

Kirjassa on järkyttäviä kuvauksia partisaanien hyökkäyksistä. Naisia ja lapsia ei säästetty, vaan heidät murhattiin ra`asti. Kirjoittaja toteaa eräässäkin kohtaa lakonisesti, että syytetyn talon kellarissa paloivat sieltä turvaa hakeneet 9-vuotias Lauri, 7-vuotias Ritva, 5-vuotias Martti, 2-vuotias Auno ja kolmen kuukauden ikäinen Siiri.

Kirjan takakannessa todetaan, että ”neuvostopartisaanien julmat iskut Lappiin ovat harvojen tuntemaa historiaa”. Tunnettavuutta ovat olleet lisäämässä monet viime aikojen asiaa käsittelevät teokset. Hyvä niin, sillä liian kauan jouduttiin näistä murhatöistä itänaapurin pelosta(?) vaikenemaan. Tämä aiheutti asianosaisissa katkeruutta. Sitä eivät pienet korvaukset, pitkän ajan kuluttua, juurikaan poistaneet.

PERTTI RAMPANEN

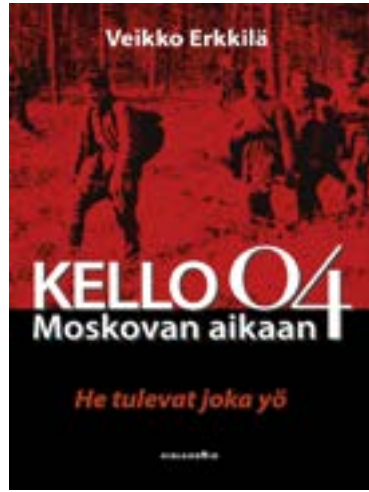
Jonna Pulkkinen: Punainen pusero - Lappi partisaanien armoilla. 320 sivua. Otava 2021.

Neuvostopartisaanien tuhoiskut siviilikyliin jatkosodan aikana

Veikko Erkkilän teos ”Kello 04 Moskovan aikaan” käsittelee venäläispartisaanien suorittamia siviilien murhatöitä lukuisissa rajakylissämme jatkosodan aikana. Taisteluraportteissaan partionjohtajat pitkälti valehtelivat retkensä tuloksista. Kirjattujen tietojen mukaan Karjalan rintaman partisaanit tappoivat 13000 vihollisen sotamiestä ja upseeria, tuhosivat 53 varuskuntaa, syöksivät raiteilta 31 junaa, räjäyttivät 151 siltaa ja 78 tarvikevarastoa, tuhosivat 236 autoa ja 7 lentokonetta.

Partisaanit tuhosivat muun muassa Inarin Laanilassa postiauton heinäkuussa 1943, jolloin surmansa sai neljä henkilöä, joukossa piispa Wallinmaa, ja kahdeksan henkilöä haavoittui. Partiokertomuksessa ru-noiltiin saavutuksista: ”Semjonovin ryhmä tuhosi yhteensä 99 henkilöä. Näistä upseereita 50, sotilaita 13 ja siviilejä 36 henkilöä.” Sotilaiden joukossa väitettiin olleen saksalaisia, jopa merisotilaita. Tosi asiassa linja-autossa oli ollut yksi suomalainen sotilas, ja hänkin ilman asetta.

Miksi valehdeltiin? Tuloksia piti saada aikaan, ja niitä ylempi johto voimakkaasti vaati. Kun ei muuten saatu riittäviä mainetekoja, niin niitä keksittiin.

Erkkilä on tutkinut vuosia näitä partisaani-iskuja, ja koittanut selvittää siviilien murhatöihin syyllisiä ja näiden tekoihin toimeksiantajia. Selvitysten mukaan tärkeimpänä Karjalan rintaman partisaanitoiminnan ohjeistajana ja käskyttäjänä toimi KSSNT:n ensimmäinen sihteeri Gen-nadi Kuprijanov.

Murhatöistä on tehty Keskusrikospoliisille useita tutkintapyyntöjä. KRP on selvittänyt asiaa vuodesta 1998 ja aloitti varsinaisen tutkinnan 10.5.2000. Tietopohjana on paljolti käytetty Erkkilän kirjaa ”Vaiettu sota”. Tutkimustyö on ollut mones-takin syystä vaikeaa. Venäjä on suh-tautunut asiaan nihkeästi, ja arkistoi-hin pääsy on ollut osin mahdotonta. Murhatutkinta päätettiin keskeyttää toistaiseksi 17.6.2003.

KRP:n tutkinnassa todetaan, että neuvostopartisaanit tekivät Suomen valtion alueella vuosina 1941–1944 noin 30 hyökkäystä siviilikyliin, jois-sa sai surmansa 154, haavoittui 53 ja katosi 19 siviilihenkilöä. Tappioita ei selvinnyt hyökkäjäjakään. Suomalai-set takaa-ajoryhmät tuhosivat parti-saaneja huomattavassa määrin.

Hengissä selvinneiden ja surmat-tujen omaisten kärsimykset ovat olleet valtaisan. Tapahtumat jätivät ne kokeneille lähtemättömän pelon. Val-tiolta on odotettu korvauksia, mutta vähän on saatu.

Partisaanien iskujen tapahtuma-paikoille on pystytetty muistopatsaat.

Kirjassa on järkyttävää kuvamateri-riaalia.

PERTTI RAMPANEN

Veikko Erkkilä: Kello 04 Moskovan aikaan - he tulevat joka yö. 314 sivua. Kirjarovio 2021.

Katkeruus alkuunpanevana voimana

Timo J. Tuikka on kieltämättä histori-ointsija, joka käyttää erittäin värikästä kieltä ja hairahtuu monesti liialliseen

alatyylillä hipovaan suorasanaisuuteen.

Tässä kirjassa Tuikka lähestyy suurimmaksi osaksi itsenäisen Suomen historiaa sillä ajatuksella, että alkuun-paneva voima on ollut vitutus eli katkeruus. Ovatko ne sitten sama asia, siitä voidaan olla montaa mieltä. Itse näkisin katkeruuden pitkäkestoisem-pana tunnetilana, joka kumpuaa epä-oikeudenmukisuuden kokemuksista ja suoranaisista vääryyksistä, mutta myös kateellisuudesta.

Tuikan tulkinnan mukaan lähes kaikki itsenäisyyden ajan tapahtumat, jotka ovat jakaneet kansaa kahtia, yleensä oikeisto-vasemmisto-akselil-la ovat joko seurausta katkeruudesta (vitutuksesta) tai aiheuttaneet sitä. Se on pelkästään inhimillistä.

Tuikka vetää hieman mutkia suo-riksi, kun hän kertoo katkeruuden voimasta esim. vuoden 1918 ja sen jälkeisissä tapahtumissa mm. heimo-sotaretkissä, Mannerheimin vetäyty-misessä julkisuudesta, suomalaisten kommunistien keskinäisistä välien-selvittelyissä Neuvosto-Venäjällä, sisäministeri Ritavuoren murhassa, AKS:n ja lapuanliikkeen synnyssä, kenraali Walleniuksen kohtalossa arvostetusta yleisesikunnan päälliköstä talvisodan jälkeen hylkiökenraaliksi, Mäntsälän kapinassa, talvisodan rau-hassa, jatkosodan syistä aina nykyai-kaan asti

Tämä on yksi tapa lähestyä Suo-men historian kipupisteitä ja sen yksittäisten toimijoiden ratkaisuja, mutta joku muu voisi lähestyä asiaa toisellakin tavalla.

PASI PULJU

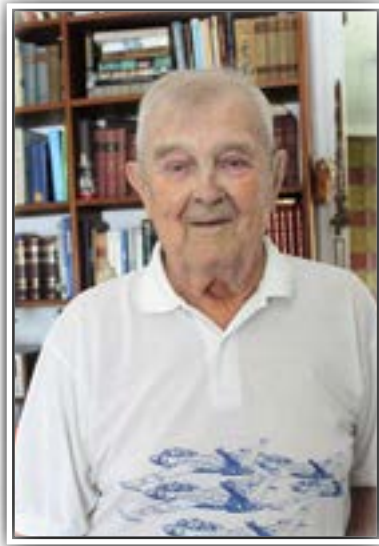
Timo J. Tuikka: Vitutuksen voima. Suomalai-sen katkeruuden historia. 254 sivua. Docen-do 2022.

Panttipataljoonan viimeinen – SS-Rottenführer Sakari Lahtinen

Suomalaisen Waffen-SS-pataljoonan viimeinen jäljellä ollut mies, Lehtimäellä 29.9.1923 syntynyt Sakarias (Sakari) Lahtinen nukkui pois 12.10.2022 kotonaan Haapamäellä 99-vuotiaana.

Alikersanttina Suomen armeijasta kotiutuneen Lahtisen elämässä riitti erikoisia käänteitä: 1930-luvulla suojeluskuntapoikiin liittynyt nuorukainen vartioi talvisodassa 16-vuotiaana Ähtärin rautatiesilta, hakeutui välirauhan aikana 17-vuotiaana vapaaehtoisena sotilaskoulutukseen Saksaan ja sitä tietä Wiking-divisioonan suomalaispataljoonaan, istui 18-vuotiaana SS-miehenä panssarivaunun kannella hyökkäyksessä Lineinajan kylään, haavoittui 19-vuotiaana Kaukasuksella Malgobekin verisissä taisteluissa, piti sodan jälkeen poliisina järjestystä Senaatintorilla sotasyylisyysoikeudenkäynneistä johtuneiden mielenosoitusten aikana ja erosi poliisista 1948, kun entiset SS-miehet savustettiin pois tietyistä valtion viroista, vaikka SS-pataljoonan syntymiselle oli vuonna 1941 valtiojohton siunaus. Poliisista erottuaan hän

🌐 Sakari Lahtinen 98-vuotiaana kotonaan Haapamäellä kesällä 2022. - Kuva Kari Huhta.

pääsi heti töihin Valtion Rautateille, jossa toimi eläkeikänsä saakka lähinnä konduktöörinä.

Malgobekissä 10.10.1942 jalkaan osunut sirpale olisi voinut päättää Lahtisen elämän kukkulan 701 etu-

maastoon, mutta se sai jatkaa vielä 80 vuotta ja kaksi päivää haavoittumisen jälkeen, jonka vuoksi hän sai perustaa sodan jälkeen perheen ja nähdä sen kasvavan neljänteen polveen sekä olla mukana rakentamassa Suomesta yhtä maailman kärkeen kuuluvista hyvinvointivaltioista. Kunnostaan huolta pitänyt veteraani sai elää loppuun saakka omassa kodissa, jossa apuna olivat lapset ja monet yhteiskunnan tarjoamat tukitoimet. Lahtinen ehti kokea veteraanien arvostuksen huimaavan nousun, kutsun Presidentinlinnan itsenäisyyspäivän juhliin 2018 sekä mieltä lämmittäneen Haapamäen yhteiskoulun oppilaiden tervehdyskäynnin 3.12.2021.

Lahtinen siunattiin Haapamäen kirkossa 19.11.2022 isänmaallisuutta henkivässä tilaisuudessa. Oli kunnia saada tuntea hänet ja sanoa hänelle kasvotusten sanat, jotka olisi toivonut jokaisen suomalaisen sotaveteraanin kuulevan: ”Kiitos teille itsenäisestä Suomesta!”

KARI HUHTA

🌐 Viimeiselle matkalle. Sakari Lahtinen siunattiin 19.11.2022 Haapamäen kirkossa. Siunauksen toimitti kirkkoherra Ville von Gross. - Kuva Kari Huhta.

Inkerin Ystävät 103 vuotta

Itsenäisyytemme alkuvuosikymmeninä perustettuja yhdistyksiä ei liene aktiiveina montaakaan. Yksi sellainen on Inkerin Ystävät ry, joka perustettiin Viipurilaiseen osakuntaan koostuneen joukon toimesta 2.2.1919 ja merkittiin 10.10.1919 rekisteriin numerolla 000.077. Ajankohta oli paitsi Suomelle myös lähialueidemme heimokansoille kiihkeää aikaa Venäjällä tapahtuneen bolsevistisen vallankumouksen vapauttaessa hetkellisesti kansallisuuksien kirjon mielissä itsenäisyysaaveita, jotka kasvoivat heimosotina tunnetuiksi tapahtumiksi niin inkerikkojen perinteisen asuinalueen kuin Vienan ja Vironkin vapauttamiseksi ensinnä keisarillisen Venäjän mutta sittemmin myös sosialistisen Neuvostovaltion kasvavasta ikeestä.

Yhdistyksen tehtäväksi määriteltiin edistää Inkerin väestön kansallista elämää ja pyrkimyksiä sekä niiden tunnetuksi tekemistä Suomessa. Yhdistys kytkeytyi joidenkin aktiiviansa kautta Viipurissa toimineeseen Itä-Karjalan komitean Inkeri-toimintaan. Yhdistys kääntyi Suomen hallituksen puoleen pyytäen tukea pakolais-työlle, toimitti sanomalehtiin Inke-

rin tilannetta koskevia kirjoituksia, järjesti yhdessä Inkerin väliaikaisen hoitokunnan kanssa rahankeräyksen pakolaisten avustamiseksi ja mm. organisoï Kansallisteatterin juhlan, jossa oli läsnä vaikutusvaltainen suomalaisyleisö, ja jonka tavoitteena oli levittää Inkeri-tietoutta.

Useita yhteenliittymiä

Yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin FM Johannes – Juho – Koivistoinen (1872–1956). Hän toimi urallaan mm. kenraalikuvernöörin kanslian ja senaatin virkamiehenä, myöhemmin kielenkääntäjänä ja venäjän kielen tarkastajana sekä lehtorina, julkaisi useita oppikirjoja ja sai hovineuvoksen arvon 1915. Koivistoinen oli myös Inkerin väliaikaisen hoitokunnan ja Inkerin Liiton johtokunnan jäsen. Muita Inkerin Ystävien perustajia olivat yliopettaja S. Toikka, näyttelijä I. Lattu, tohtori V. Salminen, maisteri K. Stenberg, herra M. Tirronen sekä opettaja V. Reima.

Heimokansojen asia synnytti useita rinnakkain toimineita ja asemansa puolesta kilpailleita yhteenliittymiä. Taustana syntyneille järjestöille oli kaikissa Inkerin kansallisuusasia ja Suomeen saapuneiden inkeriläispakolaisten auttaminen. Inkeriläiset alkoivat 1918 suunnitella maaomaisuutensa ja kansallisen kielensä ja kulttuurinsa turvaamiseksi eräänlaisia itsehallinnollista kuntaliittoa. Se kohtasi kuitenkin vahvaa vastustusta bolsevikkien toimesta, syntyi aseellisia yhteenottoja ja inkeriläisten hankkeen mahdollisuudet kuituivat. Tässä tilanteessa inkeriläiset hakivat turvaa Suomesta ja Viirosta.

Nihkeä suhtautuminen Suomessa

Karjalan armeijakunnan pääesikunnan vastauksessa Inkerin johtohenki-

lölle keväällä 1918 oli jo allekirjoituksena ”Inkerin Ystävät”. Vastauksessa tähdennettiin vienankarjalaisten halunneen liittyä Suomeen ja annettiin ohjeita, miten inkeriläisten tulisi asiassaan toimia saadakseen suomalaisten aseellisen avun. Suomen hallitus ei kuitenkaan tukenut kannannousua. Inkeriläiset tukeutuivat aktivisteihin, jotka alkoivat osallistua Inkerin vapaustaisteluun. Viipurissa marraskuussa 1918 piti inkeriläisten pakolaisten joukko kokouksen, jossa se pyysi Suomen hallitukselta, että joko koko Inkerin alue tai ainakin Pohjois-Inkeri liitettäisiin Suomeen, ja ellei se olisi mahdollista, olisi alueelle saatava itsehallinto. Suomen nihkeän suhtautumisen seurauksena inkeriläiset kääntyivät virolaisten puoleen tammikuussa 1919 perustaneen Inkerin Väliaikaisen hoitokunnan

☉ Juho Koivistoinen hauta Hietaniemessä Inkerin Ystävät ry:n johtokunnan kukittamana 2021. - Kuva P. Cajanus.

☉ Uutinen Inkerin liiton yleisestä kokouksesta 4.12.1922.

Inkerin liiton yleinen kokous

pidettiin maanantaina t.k. 4 p. Helsingissä. Liiton sihteeri esitti kokoukselle kertomuksen liiton väliaikaisen johtokunnan toiminnasta syysk. 26:sta joulukuun alkuun. Kertomus sekä väliaikaisen johtokunnan toiminta ja toimenpiteet hyväksyttiin. Väliaikaisen johtokunnan suunnittelema liiton tuloja menoarvio toimintavuodelle 1923 hyväksyttiin. Vahvistettiin perustavan kokouksen päätös liiton jäsenmaksun suuruudesta. Jäsenmaksu on 25 mk. vuodessa, mutta voidaan se johtokunnan harkinnan mukaan alentaa aina 5 markkaan, tämä silmälläpitäen varattomia opiskelevia pakolaisia.

Tämän jälkeen siirryttiin vakinaisen johtokunnan vaaliin. Valituiksi tulivat äänimääräjärjestyksessä Inkerin liiton puheenjohtajaksi ja liiton johtokunnan puheenjohtajaksi toimittaja Y. Koskelainen, johtokunnan jäseniksi professori E. N. Setälä, tohtori R. Engelberg, esittelijäneuvos E. Heilimo, kapteeni J. Tirronen ja lehtori J. Koivistoinen. Johtokunnan varajäseniksi tulivat agronomi J. Kurikka, tohtori O.V.

sekä laatien sen nimissä myös hyökäyssuunnitelman Länsi-Inkeriin. Virolaiset edellyttivät suomalaisten mukana oloa, mutta Suomen hallituksen vastaus oli ei.

Avustuskomitea – väliaikainen toimikunta

Kaikki inkeriläiset eivät olleet aktiivisten Suur-Suomi-ajatuksen takana niin, että myös Inkeri olisi liitetty siihen. Toukokuun alussa 1919 Helsinkiin kokoontui jälleen joukko pohjois-inkeriläisiä pakolaisia, tällä kertaa mukana olleen huomattavan suomalaisjoukon merkityksellisimmät henkilöt olivat E.E. Kaila, Hj. Procopé, M. Erich H. Gummerus ja W. Malmivaara. Ryhmä otti nimekseen Inkerin avustuskomitea määrittellen tehtäväkseen Pohjois-Inkerin vapauttamisen. Samana keväänä Helsingissä alkoi ilmestyä myös Inkerinmaa-niminen aikakauslehti. Jo saman vuoden heinäkuussa Rautuun puolestaan kokoontui yli 400 inkeriläistä perustaen Pohjois-Inkerin väliaikaisen toimikunnan, joka myöhemmin muutti nimensä Pohjois-Inkerin väliaikaiseksi hoitokunnaksi. Se hyväksyi Inkerin autonomiaa koskevan vaatimuksen, jonka mukaan Inkeri muodostaisi Suomen, Itä-Karjalan ja Viron kanssa liittovaltion pyrkien erilleen kaikista venäläisestä holhouksesta. Hoitokunta toimi Raudussa ja Kirjasalon vapautetulla alueella.

Jäi eloon viranomaisrekisterissä

Suomen heimopolitiikan kiihkeän

 Teol. tri Ermo Äikää juhlapuhujana Inkerin Ystävien vuosijuhlissa 2021. Hänen vierellään lääket.lis. Paavo Cajanus. – Kuva J. Sjögren.

kauden passivoituessa viimeistään Tarton rauhan myötä 1920 Inkerin Ystävät-yhdistyksenkin toiminta hiljeni ja se jäi eloon vain viranomaisrekisterissä. Moskovan 1944 välirauhansopimuksen artiklan 21. nojalla Inkerin Ystävät ry olisi kaikella todennäköisyydellä tullut sekin lakkautetuksi yli kolmentuhannen muun yhdistyksen tavoin, mutta se jäi kotikommunisteiltamme huomaamatta. Yhdistys aktivoitiin naftaliinista pienimuotoisena historiallisena kuriositeettina vuonna 2016 muutaman isänmaan ystävänä ja heimorakkaudesta tunnetun henkilön toimesta. Inkerin Ystävät ry:n johtokunnan ovat siitä lähtien muodostaneet puheenjohtajana PhD h.c. P. Lehtiö, varapuheenjohtajana majuri V-V. Kirvesmies sekä jäsenenä teol.tri. E. Äikää, johtaja M. Ahlström, lääket.lis. P. Cajanus ja VTK J. Sjögren. Yhdistys myöntää tunnustuksenaan menetetyin Inkerin Valkoisen Muurin Ristin nauhan värien kanto-oikeuden, kelta-sini-punavärisen nauhan rivassa.

Inkerin Valkoisen Muurin Ansioristin perustamisesta teki juuri Juho Koivistoinen aloitteen ensin Inkerin Ystävien piirissä. Ansio- ja urhoollisuusristit sotilas- ja siviilihenkilöille perustettiin 1919 Pohjois-Inkerin toimikunnan toimesta, myöntöoikeus oli joukkojen ylipäälliköllä. Inkerin Vapaustaistelun osanottajamerkin puolestaan perusti 1929 Inkeriläisten

toimikunta ja sitä olivat oikeutetut kantamaan kaikki Inkerin vapaustaisteluun vuosina 1919–1920 osallistuneet tai vapautusliikkeen hyväksytyt toimineet henkilöt. Alkuperäisiä kunniamerkkejä on säilynyt hyvin vähän.

PEKKA LEHTIÖ

 Inkerin Valkoisen Muurin Risti upseereille ja Inkerin vaakunamerkki. Yksityiskokoelma. – Kuva O. Vähäkallio.

 Inkerin Ystävien tunnustusten luovutus Ostrobotnian Jääkärihuoneessa 21.10.2022. Kuvassa oikealta Matti Kiilunen (saaja), yhdistyksen varapuheenjohtaja Ville-Veikko Kirvesmies, Hanne Kekäläinen, Jyrki Uutela (saaja) ja Nina Schleifer. – Kuva E. Äikää.

Vapausoturiperinnettä lounaalla Porissa

Vapaus sodan Porin seudun perinneyhdistys ry vietti marraskuisena keskiviikkona 16.11.2022 perinteeksi muodostunutta isänmaallista iltapäivää lounaan merkeissä Ravintola FresCossa Porin Etelärannassa. Paikalle oli saapunut 66 henkilöä.

Puheenjohtaja Tapio Laine avasi tilaisuuden, jonka jälkeen nautittiin musiikkikattaus. Siitä vastasivat puhallinorkesteri Sveitsikko johtajansa dir.mus. Tauno Wrangin johdolla sekä harmonikkataiteilija dir. mus. Vesa Formunen. Isänmaalliset sävelet täyttivät salin ja yleisö sai kuulla taidokkaita soittoesityksiä. Ennen lounasta sairaalapastori Hannu Salonoja vei yleisön kuvakavalkadin siivittämänä rannikkoalueiden Merisuojeluskunnan toimintaan. Puhuttelevat kuvat toivat varmasti uutta tietoa jokaiselle läsnäolijalle Merisuojeluskuntien toimista isänmaan hyväksi.

Tilaisuuden puolivälissä Vapaus sodan Porin seudun perinneyhdistys ry:n hallituksen jäsen Tuomas Salminen luki ruokarukouksen satakuntalaiseen tapaan ja sitten nautittiin maittävä lounas jälkiruokakahviin ja leivokseen huipentuen.

Iltapäivä jatkui Vapaus sodan Perinneyhdistyksen puheenjohtajan Tapani

☉ Huomionosoitusten jälkeen. Vasemmalta Tauno Wrang, Juuso Karihaara, Lauri Lindroos, Kimmo Naskali, Pekka Pitkäjärvi, Tapani Tikkala, Kalervo Sipi, Carita Toivola ja Tapio Laine.

Tikkalan tervehdyksellä. Tämän jälkeen oli vuorossa huomioonnit. Emeritus Kalervo Sipi huomioitiin kirjalahjalla pitkän ja ansiokkaan puheenjohtajakauden päätyttyä. Kunniakilven sai Juuso Karihaara. Sinisen ristin saivat Anssi Perämäki ja Tauno Wrang. Yhdistyksen standardi annettiin Kimmo Naskalille, Sirkka Nurmiselle ja Pekka Pitkäjärvelle. Yhdistyksen kunniajäseneksi kutsuttiin pitkän ajan isänmaan ja yhdistyksen asioiden parissa puurtanut Lauri Lindroos. Osa palkituista oli paikalla vastaanottamassa huomionosoitusta ja osalle nämä annettiin muissa tilaisuuksissa.

Iltapäivä kului kuin siivillä vaa lien isänmaamme vapauttajien ja itsenäisyyden puolustajien muistoa. Tilaisuuden lopuksi laulettiin salissa jyrkevästi kaikunut Satakunnan laulu.

CARITA TOIVOLA

Kuvat Jaana Lehtonen.

☉ Perinneyhdistyksen puheenjohtaja Tapio Laine avasi tilaisuuden.

☉ Harmonikkataiteilija dir. mus. Vesa Formunen.

VIMS kiitti yhteistyöstä Kalervo Sipiä

Vapaussodan Invalidien Muistosäätiö (VIMS) kiitti yhteistyöstä Vapaussodan Perinneliiton pitkäaikaista puheenjohtajaa (2008–2022) kenraalimajuri evp Kalervo Sipiä säätiön joululounaalla Helsingin Suomalaisella

Klubilla 2.12.2022. Samalla VIMS:n puheenjohtaja Markku Palokangas luovutti Kalervo Sipilille VIMS-pinssin numero 33. Toisen sotilaille luovutettunumeroidun pinssin (nro 30) on saanut puolustusvoimain komentaja

kenraali Timo Kivinen v. 2020. Joululounaalle mm. osallistui perinneliiton nykyinen puheenjohtaja Tapani Tikkala.

VESA MÄÄTTÄ

 Markku Palokangas kiittää Kalervo Sipiä, etualalla VIMS:n hallituksen jäsen professori Ohto Manninen, tämän takana säätiön asiamies Vesa Määttä.

 Vapaussodan Perinneliiton entinen pj. Kalervo Sipi (vas.) ja nykyinen pj. Tapani Tikkala.

 Vapaussoturien Perinnesäätiön puheenjohtaja on vaihtunut. Vasemmalla perinnesäätiön puheenjohtajana 1. tammikuuta 2023 aloittanut Matti Soini. Hänen vierellään puheenjohtajuudesta luopunut Timo Tulosmaa. Kuva (Vesa Määttä) on otettu perinnesäätiön hallituksen kokouksessa Tampereen Suomalaisella Klubilla 24. marraskuuta 2022.

Kunnianosoituksia vapaussotureille itsenäisyyspäivänä

6.12.2022 juhlittiin Suomen 105-vuotista itsenäisyyttä. Vapaussotiemme Helsingin seudun perinneyhdistys järjesti kunnianosoitukset klo 12 Vanhassa kirkkopuistossa vapaussoturien hautamuistomerkillä yhdessä Vapaussodan Invalidien Muistosäätiön kanssa. Suomen lippua kannatteli Pekka Lehtiö ja yhdistyksen lippua Olavi Vähäkallio, seppeleen laskivat Jussi Niinistö ja Nina Schleifer.

Hietaniemessä teimme jo perinteiseen tapaan yhteistyötä muiden perinne- ja maanpuolustusjärjestöjen kanssa. Kuljimme Akateemisen Karjala-Seuran Perinneyhdistyksen, Veljesapu-Perinneyhdistyksen ja Pohjois-Helsingin Reservinliupseerien kanssa lippukulkueena Hietaniemen hautausmaan uuden kappelin portilta Sankariristille ja marsalkka Mannerheimin haudalle, jossa yhdistyksemme seppelettä oli Kai-Henrik Tiiaisen kanssa laskemassa myös Mannerheim-suvun edustaja Meta Mannerheim. Lopuksi teimme vielä kunniaa lipuilla vapaussoturien hauta-alueella, jonka kynttilöistä oli tuttuun tapaan huolehtinut Heikki Pietilä.

 Kuva Nina Schleifer.

 Kuva Aki Oksman.

 Kuva Nina Schleifer.

Loviisan seudun taisteluissa 1918 kaatuneiden saksalaisten ja suojeluskuntalaisten sankarihaudoilla itsenäisyyspäivän aamuna klo 9 suoritetussa seppeleenlaskutilaisuudessa kunniaavartiossa olivat Jarkko Törmänen VHSPY:n Itä-Uudenmaan osaston edustajana ja Peter Ögård Frihetskrigets Södra Traditionsföreningin edustajana.

 Kuva Loviisan reserviupseerikerhon puheenjohtaja Pamela Weckman.

Sipoossa puolestaan kunta laski seppeleen Nikkilän Vapaussodan muistomerkillä VHSPY:n ja samalla Sipoon reserviläisten jäsenten Jari Sartimon ja Ossi Ikosen ollessa kunniaavartiossa.

 Kuva Jaana Viljaperä.

Teuvan kunnan ja seurakunnan itsenäisyyspäivän juhla oli kulttuuritalo Orrelassa 6.12.2022. Kuvassa juhlapuhuja Touko Mylläri (93-vuotias sotilaspoika). Hän kertoi mm. 1930 perustetusta Teuvan poikaosastosta. Talvisodassa poikaosastolaiset osallistuivat muiden mukana rintamaa tukeviin töihin. Poikien tehtävänä oli mm. vartioida rautatiesilloja ja tehdä ilmalavontaa. Jatkosota alkoi 1941, ja poikatoiminta jatkui. Nimi tosin muuttui Sotilaspojiksi. Sota loppui syksyllä 1944, mutta valvontakomissio hallitsi tämän jälkeen muutaman vuoden ja saneli ehtoja. Isänmaallisia järjestöjä lakkautettiin, kuten Sotilaspojat. Sotien jälkeen Touko Mylläri oli virkauralla ollut toteuttamassa sotaveteraaneille tehtyä lupausta: maata maattomille, ja asutusalueitten rakentamista. Sotilaspoikien perinteiden vaalimista ovat pitäneet yllä sotilaspoikien killat. Etelä-Pohjanmaan Sotilaspoikien Perinnekilta ry:n osalta toiminta päättyi kuitenkin vuodenvaihteessa ja siirtyi Tammenlehvän Perinneliittoon. Teksti Touko Mylläri.

Itä-Hämeen Vapaussodan perinneyhdistys laski itsenäisyyspäivänä seppeleen vapaussodan muistomerkillä. Seppelettä laskemassa J-P Juutilainen, Jyri-Pekka Schildt ja Aki Naumi. Kunniavartiossa ovat oikealta Heikki Riutta, Mikko Sippola, Timo Lehtinen, Olli Sippola, Pauli Sinisalo ja Seppo Laine, (HH). Vuonna 1920 paljastettiin Sysmän kirkkomaalla Viktor Janssonin veistämä sankaripatsas, joka käännettiin myöhemmin kirkkoon ja vuosien 1939–1945 sankarihautoihin päin. Patsaassa oli Larin Kyöstin säkeet: "Isänmaa, älä itke hautaa, kun sankaris siunataan. Sinun poikasi takoo rautaa, joka suojaaa syntymämaan".

🌐 Itsenäisyyspäivänä 6.12.2022 Ylistarossa laskettiin seppelä myös vapaussodan sankarivainajien muistoa kunnioittaen. - Kuva Risto Lauhanen.

35-vuotis- juhlamitali (VHS)

Hinta 35 € + lähetyskulut

Tilaukset: **Vapaussodan Perinneliitto**
Koulukatu 16 A, 33200 Tampere,
puh.045-6345025, vape@perinneliitto.fi

Toimintakilpailu 2023

Vapaussodan Perinneliiton toimintakilpailu toteutetaan vuoden 2023 aikana tilaushankintana, jossa Vapausoturi-lehteen myydään ilmoituksia. Ilmoitushinnat löytyvät Vapausoturi-lehdestä (Mediatiedot 2023). Eniten euromääräisesti mainoksia 1.1.-31.12.2023 hankkinut jäsenyhdistyksen jäsen voittaa vuoden 2023 Vapaussodan Perinneliitto ry:n talkoomestari-tittelin. Yhdistykset saavat jokaisesta jäsenten hankkimasta ja perinneliitolle maksetusta mainosmyynnistä 30 prosenttia. Tiedot ilmoitetaan tarkasti sähköpostilla perinneliiton toiminnanjohtajalle (vape@perinneliitto.fi), joka pitää kirjaa tapahtumista sekä suorittaa tarvittavat tilitykset.

Muutos Vapausoturi-lehden laskutuksessa

Vapausoturi-lehden laskutus tullaan ulkoistamaan alkuvuodesta 2023. Lehden vuosikerran hinta pysyy samana eli 29 euroa, mutta uudistuksen jälkeen paperilaskuihin lisätään 1,60 euroa. Sähköpostilaskutus on kuitenkin mahdollinen, eikä siitä peritä laskutuslisää.

Jos siirryt sähköpostilaskutukseen, niin toimitathan sähköpostiosoitteesi viimeistään 20.3.2023 mennessä: vape@perinneliitto.fi

Pikkujoulutilaisuus kenttäpiispan seurassa

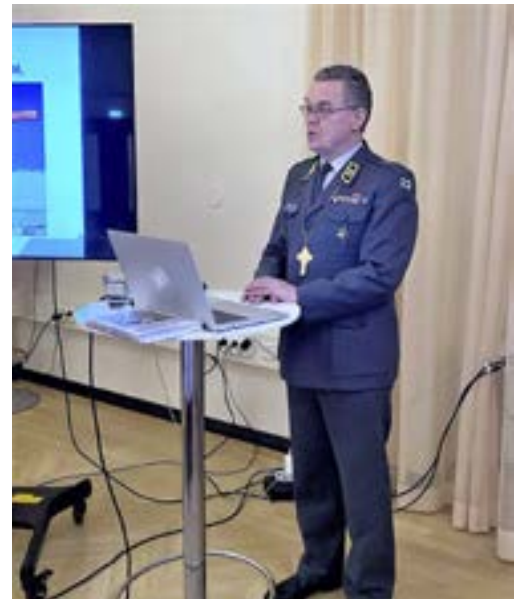
Lumimyrskyä uhmaten saapui joukko yhdistyksemme jäseniä 13.12.2022 Ostroboinian Topelius-kabinettiin vuoden viimeiseen esitelmätilaisuuteen. Kaaoksessa ollut Helsingin liikenne hidasti osan tuloa, joten aloitimme höyryävän kuumalla glöggillä ja muutamalla joululaululla, joiden esilaulajana toimi ansiokkaasti kenttäpiispa Pekka Särkiö. Kun

kaikki olivat saapuneet, kuulimme Särkiön erittäin mielenkiintoisen esitelmän aiheesta *Sotilaspapiston rooli vuonna 1918 ja nykypäivänä* (aiheesta enemmän tässä lehdessä). Lämminhenkinen ilta jatkui herkullisen pikkujoulupäivällisen parissa ja päättyi yhteiseen *Maa on niin kaunis*-lauluun.

Lähtiessään kenttäpiispa Pekka

Särkiö antoi meille vielä joulutervehdyksensä välitettäväksi kaikille jäsenillemme. Kirjeessään hän muistutti rauhan ja hyvän tahdon merkityksestä, jotka kannustavat ponnistelemaan sekä kotimaan vähävaraisten että koko Euroopan puolesta urheaa puolustussotaa käyvän Ukrainan hyväksi. Kukin meistä voi omien mahdollisuuksiensa mukaan osallistua hyvän tekemiseen itselleen sopivalla tavalla. Yhdistyksenä me kunnioitimme talvisodan alkamisen muistopäivänä sotasukupolvien uhrauksia lahjoittamalla seppeltervehdykseen varatut rahat Ukrainaan.

Teksti ja kuvat NINA SCHLEIFER

📷 Kuvassa on havukareen lasku Ruoveden hautausmaalla Vapaussodassa kaatuneitten ruoveteläisten hautapaadelle itsenäisyyspäivän aamuna 6.12.2022. Havukareen mallina on havunoksa -vapaussoturiperinteen tunnus. Kareen valmisti Heikki Selkee, joka kuvassa laskee sen Sauli Latvalan kanssa. Taaempänä osallistuvat Anja Latvala ja Raimo Salminen. Kuvan otti Juhani Sillanpää.

Pajari-päivä

Kahden peruutetun tilaisuuden jälkeen pystyttiin Tampereella taas järjestämään 12.12.2022 Kalevan lukiolla perinteinen talvisodan Tolvajärven taistelujen muistoksi vietettävä Pajari-päivä. Tapahtuman järjestäjinä olivat Pajarin Poikien Perinneyhdistys (PPPY) ja Pirkanmaan aluetoimisto. Ensimmäistä kertaa juhla oli myös Maanpuolustuskoulutusyhdistys MPK Hämeen maanpuolustuspiirin vuosipäivä.

Tilaisuus oli samalla kaksinkertaisen Mannerheim-ristin ritarin, kenraalimajuri Aaro Pajarin johtamien joukkojen perinteiden pirkanmaalaisten vaalijoiden perinnepäivä. Tampereen maakuntakomppania muistaa 16. Jalkaväkirykmenttiä ja Tolvajärven taisteluita ja Pirkanmaan maakuntakomppania JR 27:a ja Hopeasalmen taisteluita. Mukana oli toista kertaa myös Satakunnan lennoston Suojauskomppania.

Ohjelmassa oli PPPY:n puheenjohtajan Kalervo Sipin tervetuloitovotuksen jälkeen kunkin järjestäjätahon tervehdykset ja palkitsemiset.

Sipi totesi avaussanoissaan mm: ”Tammikuussa 2020 alkoi koronapandemia, joka sotki meidänkin elä-

Pajarin Nyrkillä palkitut ja palkitsijat.

mämme ja aiheutti myös peruutuksia juhlamme järjestelyissä. Emme ole vielä edes täysin selvinneet tuostakaan riasasta, kun alkoi jotakin vielä pahempaa! Venäjän brutaali hyökkäys Ukrainaun 24. helmikuuta tänä vuonna toi sodan Eurooppaan. Elämme tänään poikkeuksellisen jännittyneessä, epävakaa maailmantilanteessa. Tunnelma on kylmääkin sotaa hyisempi.

Sodan nopeaa loppua ei ole näkyvissä ja alkava talvi tulee vaikuttamaan kummankin osapuolen mahdollisuuksiin operoida. Lännen tuki on Ukrainan puolustustaistelun onnistumisen kannalta edelleen ensiarvoisen tärkeää ja siinä me suomalaiset olemme omalla voimakkaalla panoksellamme mukana.

Edellisen Pajari-päivän jälkeen olemme koronasta ja Ukrainan sodasta huolimatta saaneet paljon aikaa. En ryhdy niitä luettelemaan, mutta teen pari nostoa, kerron lyhyesti muutamasta tähtihetkestämme:

Viime kesänä tuli kuluneeksi 125 vuotta Pajarin syntymästä. Siihen liittyen järjestimme kaksikin seminaaria; ensimmäisen kesäkuussa Pajari-näyttelyn avaukseen liittyen Kangasala-talossa ja toisen varsinaisena syntymäpäivänä 17.7. Kalevankankaan kunnianosoituksen jälkeen Kangasalan Pohtiolammella. Nämä tilaisuudet toteutimme yhdessä Heikki Mäenpään johtaman Harjula Production Oy:n kanssa.

Järjestimme yhdessä rautjärveläisten kanssa viime vuoden heinäkuun viimeisenä Pajarin johtaman 18. Divisioonan sotaan lähdön 80-vuotismuistojuhlan Rautjärven kirkossa ja Pitäjätuvalla. Erinomaisten alustusten lisäksi tuossa sotahistoriapäivässä paljastettiin kenttäpiispa Pekka Särkiön pitämän kenttähartauden jälkeen taas uusi muistomerkki pajarilaisille – nyt 18. Divisioonan sotaan lähdön ja henkilöstön kunniaksi.”

Pirkanmaan aluetoimiston puolesta esiintyi sen päällikkö, everstiluutnantti Tommi Martinen. Yhtenä seremoniana hänellä oli maakuntakomppanioiden ansioituneiden palkitseminen ”Pajarin Nyrkki”-nimisellä muistoesineellä. Tuon perinnevälineen mottona on: ”Jos meillä ei ole muuta käsissämme kuin kivi, puolustamme sillä maatamme asiatomia tunkeilijoita vastaan.” Pirkanmaan komppanian päällikön tehtävät

Pirkanmaan maakuntakomppanian päällikkö vaihtui.

Tuomo Juntunen - 18. Divisioonan hyökkäys Kannaksella kesällä 1941.

vaihdettiin sotilaallisiin menoiin.

Satakunnan lennoston nimissä piti everstiluutnantti Petri Landkammer mielenkiintoisen Ukrainan kunniakkaita taisteluitakin Venäjää vastaan käsitelleen puheenvuoron. Hän palkitsi yhdessä Suojauskomppania päällikön ylivääpeli Jari Järvelän kanssa vuoden aikana ansioituneet.

MPK Hämeen piiripäällikkö Matti Eskola palkitsi tervehdyssanojensa ja piirin toimintaa luodanneen esityksensä jälkeen yhdessä kahden piirin aktiivin kanssa MPK:n ansioituneita sitoutuneita. Heitä olikin tällä kertaa koronapandemian aiheuttamien siirtojen takia runsaasti!

Ekonomi, sotahistorioitsija Tuomo Juntunen piti juhlassa tapansa

mukaan perusteellisen ja mielenkiintoisen esitelmän Pajarin sotatiestä, joka oli kronologisesti jatkoa hänen aiempien Pajari-päivien esityksiinsä. Tällä kertaa otsikkona oli ”18.D:n hyökkäys Kannakselle kesällä 1941”.

Kenraalimajuri evp Kalervo Sipi jakoi tilaisuuden lopuksi kaksi johtamansa perinneyhdistyksen korkeinta huomionosoitusta ”A.O. Pajari Muistolevykettä”. Saajina olivat Reetta Vauhkonen ja hänen kauttaan Vauhkosten Lomamökit Anttolan Hämyytsaarella ja toimitusjohtaja Heikki Mäenpää ja hänen johtamansa Harjula Production Oy Kangasalta.

Tilaisuuden juhlavasta musiikista vastasi MPK Hämeen soittokunta kapellimestarina Pekka Ahonen.

Kunniavieraat pikkulotta Sisko Mäenpää ja sotilaspoika Timo Siukosaari.

Juhla päättyi yhdessä seisten laulettuun ”Kesäpäivä Kangasalla”.

Paikalla oli noin 250 henkilöä, jotka saivat tervetullutta vaihtelua ja rohkaisua elämäänsä haasteiden ja epävakaa maailmantilanteen aiheuttamien ongelmien keskelle!

Raportin laati KALERVO SIFI

Apurahoja haettavana

Vapaussodan Invalidien Muistosäätiö jakaa apurahoja Lotta Svärd-järjestöä ja lottatoimintaa sekä lottia käsitteleviin korkeakoulujen opinnäytteisiin ja tutkimuksiin. Lisäksi säätiö jakaa Matti Laurilan rahastosta apurahoja Suomen vapaus-sotaa ja itsenäistymisvaihetta käsitteleviin korkeakoulujen opinnäytteisiin ja tutkimuksiin.

Hakemuksiin pyydetään opinnäyttees-tä tai tutkimuksesta suunnitelma tai lyhyt tiivistelmä, tiedot hankkeeseen liittyvistä

vireillä olevista ja myönnettyistä apurahoista, tiedekunnan tai työn ohjaajan lausunto ja pankkiyhteystiedot mahdollisia myönteisiä apurahapäätöksiä varten. Hakemukset tulee lähettää mielellään sähköpostin liitteenä (vims@kolumbus.fi), kirjekuoreessa osoitteeseen:

Vapaussodan Invalidien Muistosäätiö
Mannerheimintie 93 A 98 B
00270 Helsinki

P. E. Svinhufvudin syntymäpäivät

Ukko-Pekan syntymästä tuli kulu-neeksi 161 vuotta 15.12.2022, jolloin merkkipäivää juhlustettiin eduskunnan lisärakennuksessa Pikku-parlamentissa. P.E. Svinhufvudin muistosäätiön puheenjohtaja Paula Risikko esitti tervetuloitovotuksen ja perinteisen kirjallisuuspalkinnon sai professori Henrik Meinander Kalevi Sorsan elämäkerrasta.

Ajan hengessä

Eduskunnan kirjaston johtava tietoa-siantuntija Timo Turja piti syntymäpäivillä historiallisen katsauksen puhemiesinstituutiosta ja kertoi voimakkaista puhemiespersoonista P.E. Svinhufvud, Kyösti Kallio, K.A. Fagerholm, Urho Kekkonen, Rafael Paasio, V.J. Sukselainen, Erkki Pystynen, Ilkka Suominen sekä Riitta Uosukainen. Turja myös toi esille ajan hengen vaikutuksen puhemiehen tulkintoihin ja painotti sitä, että ihmisen on ylipää-tään vaikea hahmottaa oman ajattelunsa aikasidonnaisuutta: – Vasta jälkikäteen tutkimalla huomaa, miten oma puhe on ollut aikakauden yleistä retoriikkaa, ja jos tutkii vanhoja täys-istuntopöytäkirjoja, huomaa kuinka tietyt sanat ja puhetyylit syntyvät, kehittyvät ja kuolevat.

🌐 *Professori Martti Häikiö (edessä vas.) kertoi Svinhufvudista ensimmäisenä puhemiehenä. Professori Henrik Meinander (toinen oik.) sai P.E. Svinhufvudin muistosäätiön kirjallisuuspalkinnon Kalevi Sorsan elämäkerrasta. Meinanderin oikealla puolella kommenttipuheenvuoron pitänyt eduskunnan puhemies Matti Vanhanen.*

Ensimmäinen puhemies

Turjan jälkeen professori Martti Häikiö kertoi Svinhufvudista ensimmäisenä puhemiehenä ja painotti tämän vaikuttaneen syvällisellä tavalla Suomen valtiolliseen elämään yksikamarisen eduskunnan ensimmäisenä puhemiehenä, valtiollisen itsenäisyyden toteuttaneen senaatin puheenjohtajana eli pääministerinä, itsenäisen Suomen ensimmäisenä valtionpäämiehenä ja tasavallan presidenttinä. Häikiö korosti kahta asiaa Svinhufvudin toiminnassa puhemiehenä: siirsi monet arvokkaat menettelytavat säätyvaltiopäiviltä eduskuntaan ja puhemiehen yhä nykypäivänä jatkuva tiukan asiallinen tyyli täysistunnoissa on pitkälti hänen perintöään. Häikiö myös toi esille puhemies Svinhufvudin ensimmäisen puheen yhä ajankohtaiset sanat: – Meidän pienelle kansallemme, jonka kehitystä ulkonaiset olot niin suuresti saattavat rajoittaa, on sitä tärkeämpää, että eduskunta toimii arvokkaasti ja suorittaa työnsä hyvin.

***

🌐 *P.E. Svinhufvudin muistosäätiön puheenjohtaja Paula Risikko esitti tervetuloitovotuksen, kommenttipuheenvuoron sekä päätössanat.*

Tilaisuuden lopussa eduskunnan puhemies Matti Vanhanen ja kansanedustaja Paula Risikko esittivät kommenttipuheenvuorot ja jälkimmäinen lausui päätössanat. Tämän jälkeen herkuteltiin Ellen Svinhufvud kakulla.

VESA MÄÄTTÄ
Kuvat Vesa Määttä.

🌐 *Eturivissä Paula Risikon vasemmalla puolella Eduskunnan kirjaston johtava tietoa-siantuntija Timo Turja, joka piti historiallisen katsauksen puhemiesinstituutiosta.*

Lakeudella vaihtui puheenjohtaja

Vapaussotiemme Lakeuden Perinneyhdistyksen syyskokous pidettiin 1.12.2022 E-P:n Maanpuolustuspiirien kokoustiloissa Seinäjoella. Ennen virallisen kokouksen alkua Heikki Pakari ja Erkki J. Hautala kutsuivat Tapani Tikkan oltermanniksi ja luovuttivat hänelle oltermanninsauvan. 1800-luvulla oltermanni johti kyläkokouksia ja pani sauvan kiertämään kutsuesaan kyläkokouksia koolle tai tiedottaessaan muista asioista. Lisäksi oltermanninsauva oli arvomerkki, joka korosti kylänvanhimman asemaa kyläyhteisön johdossa. Oltermannilaitos saavutti laajimman merkityksensä vain Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla ja lakkasi lopullisesti vasta 1939, kun Vähänkyrön Hiiripellon vanha kyläyhteisö hajosi isonjaon tultua siellä toimitetuksi.

Syyskokouksen aluksi yhdistyksen puheenjohtaja Tapani Tikkala kertoi sekä yhdistyksen että perinneliiton kuulumisia. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin Jari Ojala ja sihteeriksi Veli Suvanto. Vuoden 2023 toimintasuunnitelma, toimintakalenteri ja talousarvio hyväksyttiin hallituksen esityksen mukaisesti.

Hallituksen jäsenistä erovuorossa olleet Erkki J. Hautala (Kauhajoki) ja Erkki Honkala (Seinäjoki) ilmoittivat, etteivät he ole enää käytettävissä. Heidän tilalle valittiin Marko Pänkälä (Seinäjoki) ja Balink Berk (Ilmajoki). Muut hallituksen jäsenet ovat Jari Asu (Seinäjoki), Esko Hakulinen (Seinäjoki),

Vapaussodan Perinneliiton puheenjohtaja Tapani Tikkala kertoi 1.12. syyskokouksen aluksi ajankohtaisista asioista.

Juhani Mattila (Vimpeli), Veli Suvanto (Lapua) ja Harri Yli-Rahnasto (Kauhan Alahärmä). Toiminnantarkastajana jatkaa Simo Viitaniemi (Seinäjoki) ja varalla Turo Jaakkola (Kauhajoki).

Koska varsinaisessa syyskokouksessa Vapaussodan Perinneliiton puheenjohtajaksi toukokuussa valitun Tapani Tikkan tilalle ei löytynyt hänen kolmivuotisen puheenjohtajakautensa viimeiselle vuodelle 2023 vielä uutta puheenjohtajaa, päätettiin syyskokousta jatkaa samassa paikassa 29.12.2022.

Syyskokouksen jälkeen kuultiin Erkki J. Hautalan esitys ”Suomen sodan taistelut ja terrori Kauhajoella 1808–1809”. Esitystä täydensi Kauhajoella Suomen sodan museota pitävä sotakamreeri Aatos Suvanto kertomalla muutaman Suomen sotaan liittyvän tarinan.

29.12. pidetyn syyskokouksen jatkokokouksen aluksi Heikki Pakari ja Veli Suvanto kutsuivat Erkki J. Hautalan oltermanniksi ja luovuttivat hänelle oltermanninsauvan. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin Jari Ojala ja sihteeriksi Esko Hakulinen. Kokouksen asialistan ainoana asiana oli puheenjohtajan valinta, jolloin varatuomari Veli Suvanto valittiin yksimielisesti Vapaussotiemme Lakeuden Perinneyhdistyksen puheenjohtajaksi vuodelle 2023.

TAPANI TIKKALA
Kuvat Jari Asu.

Erkki J. Hautala kutsuttiin oltermanniksi 29.12. pidetyn kokouksen alussa, ja hänelle luovutettiin oltermanninsauva sekä kunniakirja.

Tapani Tikkala luovutti 29.12.2022 puheenjohtajan nuijan yhdistyksen uudelle puheenjohtajalle Veli Suvannolle.

 Hämeenlinnan kirkkokuistossa Tammisunnuntain seppelelaskussa 29.1.2023 Vapaussoturin poika Tapio Vähäkangas piti puheen: "Olemme kokoontuneet Vapaussodassa kaatuneiden vainajien muistomerkin luo osoittaaksemme kunnioituksemme ja kiitoksemme niille miehille, jotka ensimmäisinä lähtivät auraamaan tien itsenäisen Suomen toteutumiseksi." Vähäkangas muistutti nuorten tienneen, että he saattoivat menettää henkensä, mutta he olivat valmiita siihen, ottaakseen mahdollisuuden varmistaa itsenäisen Suomen muodostumisen. Moni heistä jäi kentälle. "Siksi tunnemme suurta kunnioitusta ja kiitollisuutta heitä kohtaan. Osa lähtijöistä sai palata terveinä rakentamaan isänmaan tulevaisuutta. Heitäkin muistamme kiitollisina. He saivat palata omiensa luo sodan muistot mukanaan, jotkut sodan muistot omassa kehossaan, kuten isänikin."

 Vapaussodan Pohjois-Karjalan Perinneyhdistys laski Tammisunnuntaina 2023 havumiekan muun muassa Valtimon kirkonmäellä sijaitsevalle muistomerkillle. Vuonna 1926 pystytetyssä harmaakivipaadessa on teksti "Isänmaan puolesta" ja kaksi nimeä. - Teksti ja kuva Pertti Meriläinen.

 Vapaussodan Imatran Seudun Perinneyhdistys laski Tammisunnuntaina 29.1.2023 tavanmukaisesti seppeleet: Imatrankoskella Karin Ignatius ja Ahti Luukkonen, Rautjärvellä Kari Luumi ja Erkki Lehtonen sekä Simo Luumi. Tämän jälkeen kokoonnuttiin Sankaripatsaalla sekä kuultiin Kari Luumin kertomus Rautjärven kirkon tuhopolton tapahtumista 25.12.2022. Myös tämä patsas vaurioitui kuumuudesta kuten takana olleet kuusetkin. Kuvassa Sankaripatsaalla vasemmalta Erkki Lehtonen, Ahti Luukkonen, Kari Luumi, Karin Ignatius, Simo Luumi, Riitta Luumi, Terho Kempainen. - Teksti ja kuva Jorma K.O. Ignatius.

Tapahtumakalenteri

Akateemisen Karjala-Seuran Perinneyhdistys ry

Kevät 2023

Tiistai 21.3. klo 17.00 Esitelmätilaisuus, Ostrobotnia, Museokatu 10, Helsinki; sotilasprofessori, evl. Marko Palokangas: ”Ukrainan sotaan liittyvä sotilastiedustelu”. Vapaa pääsy, salivuokran kolehti 5 €.

Tiistai 18.4. klo 17.00 Esitelmätilaisuus, Ostrobotnia, Museokatu 10, Helsinki; Valt.tri Jukka Tarkka: ”NATO, Suomi ja Venäjä”. Vapaa pääsy, salivuokran kolehti 5 €.

Pe 12.5. klo 13.00 Juhltilaisuus, J. V. Snellmanin patsaalla, Suomen Pankin edustalla: AKS:n lipun vihkimisestä 100 vuotta, tilaisuus jatkuu Ostrobotnialla, Museokatu 10, Helsinki klo 14.00. Lisätiedot ja ilmoittautuminen 29.4. mennessä: www.aksperinne.fi

Vapaussotiemme Helsingin seudun perinneyhdistys ry

Ma 13.3.2023 Talvisodan päättymispäivän kunnianosoitus Kasarmitorilla veteraanijärjestöjen lippulinna klo 10 ja sen jälkeen yhdistyksemme järjestämä seppeleenlasku Mannerheimin patsaalla noin klo 10.30.

Ti 14.3.2023 Säätömääräinen vuosikokous ja iltaluento Väestönsuojelumuseossa klo 18. Professori Aarne Pehkosen aiheena on ”Itsenäisyysenaattori E.Y. Pehkonen Suomen itsenäistymisen vaiheissa”.

Ke 12.4.2023 Helsingin vapautuksen vuosipäivän kunnianosoitus Vanhassa kirkkopuistossa vapaussoturien hautamuistomerkillä ja saksalaisten hautamuistomerkillä klo 12 sekä Lounasluento Ostrobotnian Topelius-kabinetissa noin klo 12.30. Tietokirjailija Reima T. A. Luoto esitelmöi aiheesta ”Marsalkan eläkevuodet – taistelu muistelmista”.

Su 16.4.2023 ”Sunnuntaiaktivistien” tapahtuma: Kaaderilaulajien Suomi–Ukraina-hyväntekeväisyyskonsertti Laajasalon kirkossa klo 18.

To 20.4.–su 23.4.2023 Marskin Montreux-matka Sveitsiin.

To 27.4.2023 Kansallisen veteraanipäivän kunnianosoitus veteraanijärjestöjen lippulinna Mannerheimin patsaalla klo 10.

Ti 16.5.2023 Vapaussodan päättymisen muistopäivän kunnianosoitus Hietaniemessä Saksanniemen hautapaadella ja vapaussoturien sankarihautoilla klo 11.30 sekä Vanhassa kirkkopuistossa vapaussoturien hautamuistomerkillä ja saksalaisten hautamuistomerkillä klo 12. Kunnianosoitusten jälkeen nautimme lounasta ”Sunnuntaiaktivistien” kanssa Cafe Ekbergissä.

Lisätietoja ja ilmoittautuminen <https://www.vapaussodanperinto.fi/tulevat-tapahtumat/tai> Olli Korkalainen, 050 302 8308/olli.korkalainen@gmail.com

Vapaussotiemme Helsingin seudun perinneyhdistys ry:n Itä-Uudenmaan osasto

Ma 27.3.2023 Kahden tuhoutuneen Bristol Blenheim-pommikoneen tuhoutumisen vuosipäivä (Suursaaren takaisinvaltauksen alkamispäivä), Blenheim-muistomerkki Loviisanlahti, seppeleenlasku/kunniakäynti.

Pe 7.4.2023 Saksalaisen Osasto Brandensteinin maihinnousu 1918, Loviisan vapauttamisen vuosipäivä, seppeleenlasku Loviisan ”voitonpatsaalla” (torin länsilaita).

To 27.4.2023 Kansallisen veteraanipäivän seppeleenlaskut sankarihautausmailla.

Pe 5.5.2023 Vapaussodan taisteluiden päättymisen vuosipäivä (viimeisten punakaartilaiden antautuminen Os. Brandensteinille Ruotsinpyhtäällä), seppeleenlasku.

Tiedustelut Jarkko Törmänen, 045 238 3035 / jj.tormanen@gmail.com

Vapaussodan Tampereen Seudun Perinneyhdistys ry

Ti 14.3.22 klo 17.30 Vaskitähdessä säätömääräinen vuosikokous ja kerhoilta: Suinulan taistelun ja muistomerkin vaiheet sekä tuleva kunnostus, Jouni Koskela ja Hannu Wirola.

Ti 4.4.22 klo 17.30 Vaskitähdessä kerhoilta: kirjailija Mikko Tyni, kirja Marsalkan muskettisoturit.

To 6.4.22 Tampereen valtauksen vuosipäivänä klo 12 seppeleenlasku Kalevankankaalla Vapaussoturien muistomerkillä ja ruotsalaisten vapaaehtoisten muistomerkillä.

59000

MERKKIPÄIVIÄ

99 vuotta

27.1.23 Maija-Liisa Heikinheimo, Kuopio
 3.4.23 Heikki Mäntymaa, Sotkamo
 24.4.23 Kaija Marmo, Helsinki

98 vuotta

1.4.23 Aino Härkönen, Kajaani
 5.4.23 Veijo Kesäläinen, Kajaani
 7.4.23 Elsa Huovari, Pori

96 vuotta

15.4.23 Jorma Kuokka, Helsinki

95 vuotta

6.3.23 Martti Jaamanen, Helsinki
 21.3.23 Hannu Pohjanpalo, Espoo

94 vuotta

30.1.23 Jorma Hellen, Kajaani
 13.2.23 Antti Meriläinen, Sotkamo
 13.3.23 Vilho Riihimäki, Pomarkku
 26.4.23 Tapani Mikola, Huittinen

93 vuotta

17.3.23 Heikki Reijonen, Helsinki
 1.4.23 Sakari Närvänen, Vantaa

91 vuotta

17.1.23 Ulla Siltanen, Tampere
 12.3.23 Veikko Valtonen, Tampere
 7.4.23 Eero Urpo, Tampere
 20.4.23 Kaija Langinmaa, Helsinki

90 vuotta

18.2.23 Tapio Vähäkangas, Hämeenlinna
 22.3.23 Ulla Helminen, Huittinen
 22.3.23 Erkki J. Nieminen, Porvoo
 9.4.23 Kalevi Aakula, Harjavalta
 16.4.23 Mirjam Salmela, Helsinki
 12.5.23 Pirkko Timonen, Harjavalta

85 vuotta

22.1.23 Kirsti Uotila, Kangasala
 6.3.23 Annamaria Heikkinen, Kajaani
 8.3.23 Sirkka Valkjärvi, Helsinki
 10.4.23 Pirkko Spring, Tampere
 15.4.23 Pertti Juhola, Helsinki
 4.5.23 Oiva Virolainen, Tampere
 10.5.23 Aila Linnanketo-Anttoora, Pori
 14.5.23 Seppo Kesti-Helia, Pori

80 vuotta

3.1.23 Yrjö Mulari, Kajaani
 12.1.23 Pekka Perttula, Tampere
 7.3.23 Veikko Lehtonen, Pori
 14.3.23 Erkki Eskelinen, Forssa
 14.3.23 Jorma Vähäheikkilä, Vampula
 8.4.23 Matti Uusi-Rauva, Lohtaja
 15.5.23 Matti Penttinen, Kajaani

75 vuotta

8.1.23 Antti Kinos, Tampere
 27.1.23 Viljo Hokkanen, Tampere
 19.2.23 Hannu Kesola, Valkeakoski
 7.3.23 Jarmo Louhimo, Tampere
 10.3.23 Lars Eklund, Helsinki
 18.3.23 Tero Asp, Espoo
 30.3.23 Pertti Huhtala, Huittinen
 1.4.23 Juhani Norri, Huittinen
 11.4.23 Markus Uomala, Helsinki
 16.4.23 Ilpo Päivömaa, Pori
 21.4.23 Salme Tuovio, Helsinki
 24.4.23 Timo Tulosmaa, Tampere
 8.5.23 Tuomo Kankare, Säskylä

70 vuotta

20.2.23 Tero Lindell, Tampere
 7.4.23 Pekka Väisänen, Paltamo
 26.4.23 Jari Peltonen, Sahalahti

50 vuotta

13.4.23 Susanna Korkeela, Helsinki
 25.4.23 Jan-Kristian Kivi, Pori

VIIMEISEEN ILTAHUUTOON KUTSUTTUJA

16.8.2021 Hilkka Piirainen, Kajaani, *1929
 29.9.2021 Aimo Seppänen, Kajaani, *1938
 26.2.2022 Jorma Nousiainen, Kajaani, *1937
 29.4.2022 Seppo Kauppila, Mikkeli, *1938
 30.7.2022 Tomi Happonen, Helsinki, *1931

6.9.2022 Kirsti Hellen, Kajaani, *1929
 14.10.2022 Auni-Leila Eulenberger, Helsinki, *1933
 7.11.2022 Eero Solakivi, Pori, *1937
 27.12.2022 Terttu Aho, Kuhmoinen, *1944

Ilmoitukset merkkipäivistä

Vapaussoturin merkkipäivälistalle toivotut merkkipäivät tulee ilmoittaa lehden toimitukselle hyvissä ajoin: seuraavaan lehteen ennen 14. huhtikuuta 2023.

Lehti julkaisee tietoja 50, 60, 70, 75, 80 ja 85 vuotta täyttävistä sekä 90 vuotta taikka sitä enemmän täyttävistä. Toimituksen yhteystiedot löytyvät sivulta 2.

Merkkipäiviä voivat ilmoittaa maksutta merkkipäivän viettäjät itse, heidän omaisensa tai perinneyhdistykset. Ilmoituksissa tulee olla merkkipäivän viettäjän nimi, ilmoitus siitä paljonko asianosainen täyttää ja minä päivänä sekä merkkipäivän viettäjän kotipaikka.

Ulkopuolisia merkkipäivien ilmoittajia pyydetään varmistamaan, ettei merkkipäivän viettäjällä ole mitään hänen merkkipäivänsä julkaisemista vastaan.

Seuraava Vapaussoturi toukokuussa

Vapaussoturi-lehden toimitus ottaa mielellään vastaan lehden teemaan liittyviä artikkeleita. Lehden lähetettävä aineisto tulisi toimittaa sähköpostilla ohessa mainittuun osoitteeseen, mutta myös CD-levy tai muistitikku käy.

Teksti ja kuvat tulee lähettää erillisinä tiedostoina. Tekstitiedostossa tulee välttää lihavoitteja, kursivoitteja ynnä muita muotoiluja. Muutoin kuin sähköpostilla lähetettäessä myös paperituloste tulee liittää mukaan.

Pelkästään paperille kirjoitettu artikkelikin on mahdollinen edellyttäen, että käsikirjoitus on selvästi luettavissa. Toimitus ottaa vastaan perinteisiä paperivalokuvia ja palauttaa ne pyydettyä.

Toimituksen sähköpostiosoite: **vmaatta.vapaussoturi@gmail.com**
Toimituksen postiosoite: **Vapaussoturi-lehti**

Päätöimittäjä Vesa Määttä
Koulukatu 16 A
33200 Tampere

Vapaussoturi 2/2023 ilmestyy toukokuun puolivälissä. Siihen tarkoitettu aineisto tulee lähettää ennen 14. huhtikuuta lehden toimitukselle.

Kirjoittajia pyydetään huomioimaan, että em. päivämäärä on viimeinen, jolloin aineistoa lähtee taittoon. Tämän vuoksi seuraavaan numeroon tahdottu aineisto kannattaa lähettää toimitukselle hyvissä ajoin ennen määräpäivää.

Toimitus ei voi kuitenkaan taata, että kaikki määräpäivään mennessä lähetetty aineisto julkaistaisiin seuraavassa lehdessä. Aineisto palautetaan pyydettyä. Lehti ei maksa kirjoituspalkkioita.

MEDIATIEDOT 2023

1. Julkaisijat

Vapaussodan Perinneliitto ry
Vapaussoturien Perinnesäätiö
Vapaussodan Invalidien
Muistosäätiö
Suomen Lottaperinneliitto ry
Suojeluskuntajärjestön Perinteet ry
– Skyddskårstraditioner rf
Akateemisen Karjala-Seuran
Perinneyhdistys ry
Tammikuun 28 päivän Säätiö

2. Päätöimittäjä

Vesa Määttä
Koulukatu 16 A, 33200 Tampere
E-mail:
vmaatta.vapaussoturi@gmail.com

3. Levikki

3 350 kpl

4. Tilaushinta

29 €/vsk

5. Painopaikka

Newprint Oy
Tuijussuontie 1, 21280 Raisio
Puh. 010 231 2600, fax 010 231 2699
E-mail: newprint@newprint.fi

6. Sivunvalmistus

Etusivupaja
Lähtökuja 4, 32200 Loimaa
Puh. 050 5532682
E-mail: veli@etusivupaja.fi

7. Lehden koko

A4

8. Ilmestyminen

numero	aineisto	ilmestyy
1/2023	3.2.2023	7.3.2023
2/2023	14.4.2023	15.5.2023
3/2023	14.6.2023	13.7.2023
4/2023	8.9.2023	10.10.2023
5/2023	10.11.2023	13.12.2023

9. Ilmoituskoot ja hinnat

1/1 sivu	175 x 255 mm	550 €
1/2 sivu	175 x 125 mm vaaka	350 €
1/2 sivu	85 x 255 mm pysty	350 €
1/4 sivu	175 x 60 mm vaaka	215 €
1/4 sivu	85 x 125 mm pysty	215 €
1/6 sivu	85 x 80 mm	150 €
1/8 sivu	85 x 60 mm	135 €
1/16 sivu	85 x 27 mm	80 €
1/24 sivu	85 x 16 mm	60 €
rivi-ilmoitus	85 x 14 mm	50 €

Hinnat alv. 0 %. 4-v. sisältyy hintoihin. Lisätiedot ilmoituspaketeista ilmoitusmarkkinoinnista.

10. Ilmoitusaineistovaatimus

Oikein mitoitettu valmisaineisto pdf-tiedostona, värit (kuvat, logot ym. grafiikka) CMYK-muodossa, 300 dpi. Ilustrator, InDesign aineistoissa fontit vektoroituna, liitetiedostot upotettuina. Word-, Excel-, PowerPoint yms. toimisto-ohjelmilla tehdyt aineistot eivät ole sellaisenaan painokelpoisia ja vaativat aina uudelleen käsittelyn. Lehti on kokonaan nelivärinen.

11. Ilmoitusmarkkinointi

Toiminnanjohtaja Sami Rantanen
Koulukatu 16 A, 33200 Tampere
puh. 045-634 5025
E-mail: vape@perinneliitto.fi

12. Ilmoitusaineistot

E-mail: veli@etusivupaja.fi
Etusivupaja, Lähtökuja 4, 32200 Loimaa

13. Kotisivut

www.vapaussoturi.fi

Kesäpäivä Hattulassa

Vapaussodan Perinneyliiton kesäpäivä järjestetään
lauantaina 27.5.2023 Panssariprikaatissa
Parolannummella.

- 09:30 Tulokahvi (sotilaskoti 1 varuskunta-alueella),
- 10:30 Jumalanpalvelus,
seppelepartioiden lähetys (Varuskunnan kappeli),
- 12:00 Päiväjuhla (sotilaskoti 1),
- 14:00 Veljeslounas, palkitsemiset ja muistamiset
(Varuskuntaruokala Ruben),
- 15:30 Panssariprikaatin kaluston esittely (kalustohallit).

Ilmoittautuminen päättyy 17.5.2023, jonka jälkeen ei enää voi ilmoittautua.

Kaikista osallistujista tarvitaan seuraavat tiedot (myös avecit):

- nimi,
- syntymäaika,
- varuskunta-alueelle pysäköitävän auton rekisterinumero.

Lauantaina 27.5. henkilöllisyystodistus mukaan!

Ilmoittautumisosoite: vape.hameenmaa@gmail.com

Osallistumismaksu 37 euroa maksetaan tilille FI59 5680 0020 5075 35

Viestikenttään ilmoittautujan nimi ja syntymäaika maksun kohdistamista varten.

* * *

Tumma puku ja kunniamerkit, sotilaille paraatipuku.